

JUCĂTORUL

Roman

(Din însemnările unui tânăr)

Traducere de Eugen Barbu și Ecaterina Șişmanian

Capitolul I

În sfârșit, m-am întors după o absență de două săptămîni. Ai noștri se aflau de trei zile la Ruletenburg. Credeam că mă așteaptă cu sufletul la gură, dar m-am înșelat. Generalul avea un aer grozav de degajat, mi-a vorbit de sus și m-a trimis la soră-sa. Era limpede că au pus mîna, de undeva, pe niște bani. Mi s-a părut chiar că generalului îi e oarecum penibil să se uite la mine. Măria Filippovna era teribil de ocupată și a vorbit cu mine pe fugă ; banii totuși i-a primit, i-a numărat și a ascultat pînă la capăt raportul meu. Erau așteptați la masă Mezențov, franțuzul și un englez ; cum se întîmplă întotdeauna cînd găsesc bani, au făcut masă mare, după obiceiul moscovit. Polina Alexandrovna m-a văzut și m-a întrebat de ce am zăbovit atît și, fără să mai aștepte răspuns, a plecat nu știu unde. Se înțelege că a făcut-o dinadins. Noi doi, totuși, trebuie să avem o explicație. Prea s-au adunat multe. Mi s-a rezervat o cămăruță la etajul trei al hotelului. Aici lumea știe că fac parte din *suita generalului*. Se vede din toate că au apucat totuși să-și facă o faimă. Pe general toată lumea îl ia aici drept un demnitar rus, putred de bogat. Încă înainte de masa de prîn-z a apucat să-mi dea, printre alte însărcinări, să-i schimb două hîrtii de cîte o mie de franci. Le-am -schimbat la biroul hotelului. Acum o să fim priviți ca niște milionari cel puțin o săptămîină. Voiam tocmai să-i scot pe Misa și pe' Nadia la plimbare, dar m-au întors de pe scară

18*

275

Ca să mă cheme ia general; a găsit de cuviință să se intereseze pe unde am să-i plimb. Hotărît, omul acesta nu poate să mă privească drept în ochi ; ar vrea el, și încă foarte mult, dar de fiecare dată îi răspund cu o privire aîtît de stăruitoare, mai bine zis necuviincioasă, încît pare că se fîstîcește. Mi-a ținut o cuvîntare plină de emfază, încurcînd frazele, bîl-bîlîndu-se pînă la urmă, ca să-mi dea de înțeles să mă plimb cu copiii pe undeva plin parc, cît mai departe de cazinou. În cele din urmă, s-a supărat de tot și a adăugat aspru : „Altminteri te pomenești că-i duci la cazinou, la ruletă. Nu te supăra — a mai adăugat el — dar știu că ești încă destul de ușuratic și ai fi în stare, poate, să joci. În orice caz, deși nu-ți sînt mentor și nici nu intenționez să-mi asum un asemenea rol, am cel puțin dreptul să doresc ca dumneata să nu mă oom-promiți, ca să zic așa...”

— 'Dar nici n-am bani, i-am răspuns liniștit, ca să-i poți pierde, trebuie să-i ai.

— Li vei primi îndată, răspunse generalul, roșindu-se ușor, apoi cotrobăi în biroul său, se uită în carnețel și se dumiri că are să-mi dea în jur de o sută douăzeci de ruble.

— ■ Cum o să ne socotim, zise el, fiindcă trebuie să calculăm în taleri. Uite ce-i, ia o sută de taleri, să fie sumă rotundă ; restul, se înțelege, n-o să-i pielrzi.

Am luat, tăcut, banii.

— Te rog, nu te supăra de cele ce îți-am spus, ești atît de sensibil... Dacă ți-am făcut vreo observație, e, ca să zic așa, pentru a te feri și, se înțelege, am unele drepturi în această privință...

În timp ce mă întorceam acasă cu copiii, înainte de ora mesei, am Sntîlnit o întreagă cavalcadă. Ai noștri vizitaseră nu știu ce ruine. Două trăsuri splendide, cai minunați ! Ma-*demoiselle* Blanche într-o trăsură, împreună cu Măria Filip-povna și Polina ; franțuzul, englezul și generalul nostru — călări. Trecătorii se opreau și priveau ; efectul fusese obținut; numai că generalului n-o să-i fie moale. Am făcut socoteala că dacă la cei patru mii de franci pe care i-am adus se adaugă ceea ce au apucat pesemne să scoată aici, ei au acum șapte, sau opt mii de franci ; e prea puțin pentru *M-lle* Blanche. *M-lle* Blanche locuiește și ea în hotelul nostru, împreună cu mama sa ; pe undeva tot pe-aici stă și franțuzul nostru. Lacheii îl numesc „*M-r le comte*”, iar mama *m-Ue-ei* Blanche

se numește „*M-me la comtesse*” ■, mai știi, poate că-s într-adevăr *comte* și *comtesse*.

Eram sigur că M-r *le comte* n-o să mă recunoască, atunci când ne vom aduna la masă. Generalului, firește, nici prin gând nu i-ar fi trecut să ne facă cunoștință, sau să mă prezinte măcar ; cît despre M-r *le comte*, el a fost în Rusia și știe că nu-i mare scofală să fii ceea ce numesc ei *outchitel* *. De altfel, el mă cunoaște foarte bine. Dar, trebuie să mărturisesc că și la masă am apărut nepoftit ; parese că generalul a uitat să dea dispoziții, altminteri m-ar fi trimis, probabil, să mănânc la *table d'hote* **. M-am prezentat singur, așa încît generalul s-a uitat la mine nemulțumit. Buna Măria Filippovna mi-a arătat imediat un loc ; întâlnirea cu *mister Astley* m-a scos însă din încurcătură și fără voie m-am trezit în societatea lor.

Pe englezul acesta ciudat l-am întîlnit mai întîi în Prusia, într-un vagon, în timp ce căutam să-i ajung din urmă pe ai noștri ; pe urmă m-am ciocnit de el intrînd în Franța și, în sfârșit, l-am găsit și în Elveția ; în decursul acestor săptămîni l-am văzut de două ori și iată că-l întîilneam pe neașteptate de astă dată la Ruletenburg. Niciodată nu mi-a fost dat să văd un om mai timid ; o timiditate dusă pînă la prostie și el o știa, fiTește, fiindcă nu-i de loc prost. De altfel, e foarte drăguț și liniștit. La prima noastră întîlnire, în Prusia, l-am silit să intre în vorbă cu mine. Mi-a spus că a fost vara asta la Capul Nord și că ar vrea foarte mult să viziteze iarmarocul de la Nijni-Novgorod. Nu știu cum a făcut cunoștință cu generalul ; 'cred că e îndrăgostit peste poate de Polina. Cînd a intrat, s-a aprins la față ca o flacăra. S-a bucurat foarte mult că m-am așezat la masă lîngă el își cred că mă și socoate prieten la cataramă. La masă franțuzul dădea tonul conversației cu un aer nemaipomenit ; față de toți era disprețuitor și plin de importanță. La Moscova țin minte că scotea panglici pe nas. A vorbit îngrozitor de mult despre finanțe și politica rusă. Generalul cuteza uneori să-l contrazică — modest însă, numai atît cît să nu-și piardă definitiv importanța.

Mă aflu într-o stare de spirit ciudată și firește că îna-

* *Ucitel* — în lb. rusă • ** Pensiune. (Fr.)

■ învățător, preceptor.

277

înte de a se ajunge la jumătate cu masa am apucat să-mi pun întrebarea obișnuită de totdeauna : „De ce mai umblu creanga cu generalul ăsta și nu m-am lăsat de mult de ei ?” Din cînd în cînd mă uitam la Polina Alexandrovna ; nu mă băga de loc în seamă. Pînă la urmă m-am infuriat și m-am decis să fiu grosolan.

Am început prin aceea că, hodoronc-tronc, cu vocea ridicată și fără să cer cuiva permisiunea, m-am vîrît într-o discuție care nu mă privea. În special aveam chef isă mă cert cu franțuzul. M-am întors spre general și ibrusc, tare și deslușit, ba ipare-mi-se întrerupîndu-l, am făcut remarcă că vara aceasta rușilor le este aproape cu neputință să ia masa la pensuni, Generalul mă privi mirat.

— Dacă ești un om care-ți respecti demnitatea — mi-am dat eu drumul mai departe — neapărat îți atragi tot soiul de injurii și ești nevoit să suporti bobîrnace teribile. La Paris și pe Rin, ba chiar și sin Elveția la mesele de pensiune sînt atît de mulți Ieși și franțuji simpatizanți de-ai lor ¹, îneît ți-e cu neputință să mai scoți vreo vorbă dacă ești rus.

Am rostit toate acestea pe franțuzește. Generalul se uita la mine, nedumerit, neștiind dacă să se supere, sau să se mire că uitasem pînă într-atît măsura.

— înseamnă că cineva ți-a dat pe undeva o lecție, spuse franțuzul cu nepăsare și dispreț.

—■ La Paris m-am certat întîi cu un polonez, i-am răspuns, apoi cu un ofițer francez care-l susținea pe polonez. După aceea însă o parte din francezi au trecut de partea mea, cînd le-am povestit cum am vrut să scuip în cafeaua unui monsenior.

•—■ Să scuipi ? întrebă generalul cu o nedumerire emfatică, ba chiar privind îngrijorat în jur.

Franțuzul mă măsura neîncercător.

— întocmai, am răspuns eu. Întrucît timp de două zile am avut convingerea că poate va trebui, în interesele afacerii noastre, să mă reped o clipă pînă la Roma, m-am dus la biroul ambasadei sfîntului părinte, din Paris, ca să-mi vizez pașaportul. Acolo m-a întîmpinat un preoțel, un-iiabate de vreo cincizeci de ani, uscat, cu o față înghețată#U> după ce m-a ascultat politicos, dar extrem de rece, m-a rugat să aștept. Deși mă grăbeam, m-am așezat, firește, să aștept ; am scos „Opinion naționale”⁸ și am început să citesc niște injurii

273

însăpăimîntătoare împotriva Rusiei. Între timp, am auzit cum, prin camera vecină, cineva a trecut la monsenior ; l-am văzut pe abatele meu făcînd plecăciuni. M-am adresat lui cu rugămintea de mai

Înainte ; m-a rugat, și mai rece, să mai aștept. Puțin timp după aceea mai intră cineva, un necunoscut, cu o treabă — un austriac oare fu ascultat și de îndată condus sus. Atunci m-a apucat o ciudă grozavă ■, m-am sculat, m-am apropiat ide abate și i-am spus hotărât că de vreme ce monseniorul primește, poate să termine și ;cu mine. Abatele s-a 'retras brusc din fața mea, cu o imirare nespusă. Pur și simplu nu pricepea cum îndrăznește un rus neînsemnat să se pună pe picior de egalitate cu oaspeții monseniorului ? Cu tonul cel mai obraznic, de parcă s-ar fi bucurat că mă poate jigni, și măsurându-mă din cap pînă-n picioare, strigă : „Oare crezi că monseniorul are să-și lase cafeaua pentru dumneata?" Atunci am strigat și eu, daT mai tare ca el : „Află că scuipe pe cafeaua monseniorului dumitale ! Dacă în clipa asta nu termini cu pașaportul meu, mă duc direct la el."

„Cum ! tocmai cînd se află un cardinal la monsenior ?!" strigă preoțelul, ferindu-se cu groază de mine, apoi se năpusti spre ușă și-și desfăcu brațele în lături, cu aerul că mai cu-rînd ar muri decît să mă lase să trec.

I-am răspuns că sînt eretic și foarbar, „*que je suis heieti-que et barbare*" și că puțin îmi pasă de itoți acești arhiepiscopi, cardinali, monseniori etc. etc. Pe scurt, i-am arătat că nu mă las. Abatele is-a uitat la mine cu o ură neisfîrșită, apoi îmi smulse pașaportul din mîină >și-l duse sus. Peste un minut era vizat. Jată-l, nu doriți să-l vedeți ? Mi-am scos pașaportul și am arătat viza Romei.

—i Dumneata, totuși... începu generalul.

—> Te-a salvat faptul că te-ai declarat barbar și eretic, observă, zîmfoind, franțuzul. „*Cela n'etait pas si bete.*" *

— Să mă fi luat poate după rușii noștri ? Ei stau aici, nu îndrăznesc să crîcnească și cred că isînt gata !să se dezică de faptul că-s ruși. Cel puțin la Paris, în hotelul unde am stat, lumea a început să se poarte cu mine mult mai atent după ce le-am povestit tuturor despre înfruntarea mea cu abatele. Un pan polonez gras, omul care mă dușmănea cel mai mult

* Destul de ingenios din partea dumitale. (Fr.)

27»

la masa din pensiune, a trecut pe planul al doilea. Francezii au suportat chiar și cînd le-am povestit că m-am întîlnit acum doi ani cu un om în care un soldat francez, dintr-un regiment de vînători, a tras în opt sute doisprezece, numai ca să-și descarce arma. Omul acesta era pe atunci un dopil de zece ani și familia lui n-apucase să plece din Moscova.

—' Asta-i cu neputință, se aprinse franțuzul, un soldat francez n-ar trage într-un copil !

—■ Totuși așa s-a întîmplat, i-am răspuns. Mi'a povestit . un venerabil căpitan în retragere și am văzut eu însumi cicatricea lăsată de glonț pe obrazul său.

Franțuzul lîncepu să vorbească mult și repede. Generalul se apucase să-l susțină, dar i-am recomandat să citească, de pildă, fragmente din *Însemnările* generalului Perovski³, care în opt sute doisprezece a fost prizonier la francezi. În cele din urmă, Măria Filippovna începu să spună ceva pa să schimbe discuția. Generalul era foarte nemulțumit de mine, pentru că eu și franțuzul ajunsesem aproape să țipăm. Dar pare-se că cearta mea cu franțuzul îi plăcuse foarte mult lui *mister Astley* ; în timp ce se scula de la masă, mi-a propus să beau cu el un pahar de vin. Seara, ca de obicei, am izbutit să vorbesc, cam un sfert de oră, cu Polina Alexandrovna. Discuția noastră a avut loc în timpul plimbării. Am plecat cu toții în parc, spre cazinou. Polina s-a așezat pe o bancă, în dreptul havuzului, iar pe Nadenka a lăsat-o să se joace cu copiii, în preajma sa. I-am dat și eu voie lui Misa să se ducă la havuz și am rămas în sfârșit singuri.

Am început, se înțelege, mai întîi cu afacerile. Polina s-a supărat, pur și simplu, cînd i-am transmis numai șapte sute de guldeni. Era sigură că am să-i aduc din Paris, ca amanet pentru briliantele ei, cel puțin două mii de guldeni, sau chiar mai mult.

— Am neapărată nevoie de bani, mi-a spus, și trebuie să-i procur ; altminteri sînt distrusă, pur și simplu.

Am început s-o descos despre cele petrecute în lipsa mea.

—■ Nimic mai mult decît că s-au primit din Petersburg două știri, mai întîi că bunicii îi e foarte rău, iar peste două zile, că, pare-se, a murit. Vestea aceasta a sosit de la Timofei Petrovici, adăugă Polina, iar el e un om pe care te poți bizui. Așteptăm ultima știre, pe cea definitivă.

— Va să zică toată lumea așteaptă aici ? am întrebat.

880

— Sigur că da : toți ca unul ; șase luni de-a rîndul asta le-a fost singura nădejde.

— Și dumneata nădăjduiești ? am întrebat-o.

— Eu nu-i sînt rudă de nici un fel, sînt numai fiica vitregă a generalului. Dar știu cu siguranță că-și va

aminti de mine în testament.

— Am impresia că o să-ți revină foarte mult, am spus. —■ Da, m-a iubit; dar de ce ai *dumneata* această impresie ?

— Spune, i-am răspuns printr-o întrebare, marchizul nostru, după cât se pare, e și el inițiat în toate secretele familiei ?

—■ Dair *dumneata* personal de ce te interesezi de asta ? întrebă Polina și mă privi aspru, cu răceală.

— De ce să nu mă interesez ? Dacă nu mă înșel, generalul a și apucat să împrumute bani de la el.

— Ai ghicit.

— 'E, si crezi că i-ar fi dat bani, dacă n-ar fi știut de bunicuța ? Ai băgat de seamă la masă : de vreo trei ori, vorbind nu știu ce despre bunica, a numit-o „babulenka” : „*la babou-linka*”. Ce relații strânse și prietenești!

— Da, ai dreptate. Cum va afla că mi-a revenit și mie ceva prin testament, o isă-mi ceară pe loc mîna. Asta ai vrut să afli?

— Abia o să-ți ceară mîna ? Credeam că ți-a cerut-o demult.

— Știi foarte bine că nu ! spuse Polina cu ciudă. Unde l-ai întâlnit pe englez ? adăugă ea după o clipă de tăcere.

— Știam că ai să întrebi de el în momentul ăsta.

I-am povestit întâlnirile mele anterioare cu *mister* Astley, în călătorie. „E timid și se îndrăgostește ușor și bineînțeles e îndrăgostit de *dumneata*.”

— Da, e îndrăgostit de mine, răspunse Polina.

— 'Și e, cu siguranță, de zece ori mai bogat decât franțuzul. Crezi că franțuzul are într-adevăr ceva avere ? Nu există îndoială în această privință ?

— Nu există. Are un fel de *château* *. Chiar ieri generalul mi-a vorbit despre asta ca de un lucru sigur. Ei, îți ajunge ?

« Castel. (Fr.)

281

— Eu, în locul dumitale, m-aș mărita cu englezul. —■ De ce ? întrebă Polina.

— Franțuzul e mai frumos, dar e mai ticălos ; iar englezul, afară de faptul că-i cinstit, este și de zece ori mai bogat, i-am trîntit eu.

— Da ; dar în schimb francezul e marchiz și-i mai inteligent, răspunse ea cât se poate de calm.

— Să fie adevărat ? contimia eu.

— Întocmai.

Polinei nu-i plăceau de loc întrebările mele și vedeam că avea chef să mă scoată din fire cu tonul și enormitatea răspunsurilor sale ; ceea ce i-am și comunicat pe loc.

— Ce 'să-i faci, într-adevăr mă distrează să te văd cum te înfurii. Măcar pentru faptul că-ți permit să pui asemenea întrebări și să faci astfel de presupuneri și ești dator să plătești.

— Într-adevăr, mă simt în drept să-ți pun tot soiul de întrebări, i-am Tăspuns eu liniștit, tocmai fiindcă sînt gata să plătesc pentru ele oricum dorești și socot acum tă viața mea nu mai prețuiește nimic.

Polina izbucni în rîs :

— Ultima dată, la Schlangerberg mi-ai sipus că ești gata, la un singur cuvînt al meu, să te arunci de sus, iar acolo ne aflam, pare-mi-se, la aproape o mie de picioare înălțime. Cîndva am să rostesc acest cuvînt, numai ca să pot vedea cum ai să plătești și fii sigur că am să mă țin tare. Îmi ești nesuferit, tocmai fiindcă ți-am permis atîtea și încă mai mult fiindcă-mi ești atît de necesar. Dar cîtă vreme îmi ești necesar, trebuie să te păstrez.

Se sculă să plece. Vorbea iritat. În ultima vreme încheia întotdeauna discuția noastră cu furie și iritare, cu furie adevărată.

— Dă-ani voie să te întreb ce reprezintă *mademoiselle* Blanche ? am iîntrebat, nevrînd s-o las să plece fără a-rni da o explicație.

— Știi și *dumneata* ce reprezintă *mademoiselle* Blanche. De atunci nu s-a mai adăugat nimic.

Mademoiselle Blanche va deveni, probabil, generăleasă — se înțelege dacă vestea decesului bunicii se va confirma, fiindcă și *mademoiselle* Blanche, și mămica ei, și vărul de-al doilea — marchizul, cu toții știu foarte ibine că sîntem ruinași.

282

— Dar generalul e îndrăgostit fără scăpare ?

—• Acum nu-i vorba de asta. Ascultă și ține minte : ia aceste șapte sute de florini și du-te să-i joci,

cîștigă-mi la ruletă cît poți de mult ; am mare nevoie de bani.

Spunînd acestea, o chemă pe Nadenka și porni spre cazino, unde se alătură întregului nostru grup. iCît despre mine, am cotit la stînga, pe prima alee lîntîlnită, îngîndurat și mirat. M-a izbit ca o lovitură de măciucă porunca ei de a mă duce la ruletă. Curios lucru : aveam la ce cugeta și totuși m-am gîndit adînc la sentimentele mele față de Polina. Zău că mi-a fost mai ușor în aceste două săptămîni de absență decît acum, în ziua cînd m-am întors, deși în drum eram nebun de dor, nu-mi găseam locul, eram ca un apucat și pînă și în vis o vedeam în fiecare clipă în fața mea. O dată {asta s-a aîntîm-plat în Elveția) am adormit în vagon și mi se pare că începusem să vorbesc cu glas tare cu Polina, făcîndu-i pe toți călătorii de alături să irîdă. Iar acum, din nou, mi-am pus întrebarea : o iubesc oare ? Și din nou n-am știut isă răspund, adică, mai bine zis, din nou, pentru a suta oară, mi-am răspuns că o urăsc. Da, îmi era nesuferită. Erau momente (și anume, de fiecare dată la sfîrșitul discuțiilor noastre) în care mi-aș fi dat jumătate din viață ca s-o pot sugruma ! Jur că dacă ar fi fost cu puțință să înfig cu încetul în pieptul ei un cuțit ascuțit, cred că aș fi făcut-o cu desfătare. Și cu toate astea jur pe ce am mai sfînt că pe Schlangenberg, pe muntele pe care era la modă să urci, dacă mi-ar fi spus cu adevărat : „arun-că-te în jos", m-aș fi zvîrlit pe loc, și chiar cu plăcere. Știam asta. Lucrurile trebuiau să se sfârșească, fie într-un fel, fie lîrîtr-altul. Ea le pricepea în chip uimitor și gîndul că îmi dădeam seama absolut limpede și exact de inaccesibilitatea ei, de imposibilitatea împlinirii visurilor mele fanteziste — gîndul ^acesta, sînt sigur, îi producea o satisfacție nespusă j altmînteri ar fi putut oare, atît de prudentă și de înțeleaptă cum era, să-și permită asemenea intimități și sincerități față de mine ? Am impresia că mă trata și acum aidoma împărătesei din antichitate, care se apucase să se dezbrace în fața sclavului său, nesocotindu-l om. Da, de multe ori ea nu mă socotea om...

Totuși aveam de îndeplinit însărcinarea de a cîștiga la ruletă cu orice preț. N-aveam timp să gîndesc pentru ce și

283

i

cit de repede trebuie să cîștig și ce alte considerente se născuseră în capul său veșnic calculat. Și apoi, în aceste două săptămîni se adăugaseră, pesemne, o sumedenie de noi fapte, despre care n-aveam încă vreo idee. Toate acestea trebuia să le ghicesc, să le pătrund și cît se poate de repede. Dar deocamdată n-aveam timp : trebuia să mă duc la ruletă.

Capitolul II

Mărturisesc că-mi era neplăcut ; deși hotărîsem că am să joc, nu intenționeam de loc s-o încep pentru alții. Asta mă deruta chiar și am intrat aîn sălile de joc cu un sentiment de ciudă nespusă. De la prima vedere nimic nu mi-a plăcut acolo. Nu pot să sufăr slugărnicia reportajelor din lumea întregă și cu precădere din ziarele noastre rusești, unde aproape în fiecare primăvară reporterii noștri povestesc despre două lucruri : în primul xînd despre neasemuita splendoare și luxul sălilor de joc din orașele cu ruletă de pe Rin și în al doilea rînd despre grămezile de aur care zac chipurile pe mese. Doar nu sînt plătiți pentru asta ; astea se povestesc doar dintr-o slugărnicie dezinteresată. Nu-i nici o splendoare în sălile mizerabile, iar aurul nu numai că nu stă grămezi pe masă, dar abia dacă există. Firește, cînd și cînd, în decursul sezonului, mai apare pe neașteptate cîte un individ sucit, sau un englez, sau vreun asiatic, un turc, ca în vara aceasta, și pierde sau cîștigă dintr-o dată foarte mult ; cît despre ceilalți, joacă toți pe guldeni mărunți și, ca sumă medie, pe masă se află întotdeauna foarte puțini bani. După ce am intrat în sala de joc (pentru prima oară în viață), un timp nu m-am putut hotărî să joc. Mă și înghiontea mulțimea. Dar chiar dacă aș fi fost singur în sală, și atunci, cred că mai curînd aș fi plecat decît să mă apuc de joc. Mărturisesc că-mi bătea inima și nu eram de loc calm ; știam cu certitudine și hotărîsem de mult că din Ruletenburg n-am să plec așa, oricum ; ceva se va produce neapărat în soarta mea, ceva radical și definitiv. Așa trebuie și așa va fi. Oricît ar fi de caraghios că aștept atît ide multe de la ruletă, mi se pare și mai cara-

284

ghioasa părerea rutinară, recunoscută de toți, ca e absurd și prostesc să aștepți ceva de la joc. Și de ce ar fi jocul un mijloc de procurare a banilor mai rău decît oricare altul, ca negoțul, de pildă ? Ce-i drept, cîștigă unul dintr-o 'sută. Dar ce-mi păsa mie de asta ?

În orice caz, m-am hotărît pentru început să observ și să nu trec serios la fapte. În seara aceasta, chiar dacă s-ar fi petrecut ceva, ar fi fost întâmplător și fără importanță — așa am și considerat. Afară de asta trebuia să studiez și jocul în sine ; fiindcă în ciuda miilor de descrieri ale ruletei pe care le-am citit întotdeauna cu atîta lăcomie, hotărît nu înțelegeam nimic din regulile ei atîta timp cît n-o văzusem cu

ochii mei.

În primul rînd totul mi se păru atît de murdar — nu știu cum respingător și murdar moralmente. Nu mă refer de loc la acele chipuri lacome și neliniștite care se înghesuie tu zecile, ba chiar cu sutele în jurul meselor de joc. Nu văd nimic -murdar în dorința de a cîștiga cît mai repede și cît mai mult ; întotdeauna mi se părise nespus de prostească ideea unui moralist îmbuibat și asigurat care, atunci cînd cineva încercase să se justifice spunînd : „dar se joacă pe sume mici”, [răspunsese : „cu atît mai rău ifiindcă-i o cupiditate mărunță”. Ca și cum o cupiditate mică sau mare n-ar fi același lucru. E o chestiune de proporție. Ceea ce pentru Rothschild n-ar fi contat, pentru mine ar fi fost o bogăție, cît despre profituri și cîștig, oamenii nu numai la ruletă, dar pretutindeni nu fac decît să ia sau să cîștige unul de ia celălalt. Că-i josnic îndeobște să te îmbogățești ori să profiți de pe urma altuia e altă chestiune. Dar asta nu mi-am propus s-o rezolv. Intrucît eu însumi eram stăpînit în cea mai înaltă măsură de dorința cîștigului, toată cupiditatea și murdăria cupidă, dacă vreți, îmi era, la intrarea în sală, nu știu cum mai la ândemîină, mai apropiată. Cel mai bine e atunci cînd oamenii nu fac fasoane și acționează deschis, pe față. Și apoi ce rost are să te amăgești pe tine însuși ? E o ocupație din cele mai deșarte și lipsite de judecată ! Deosebit de urît, la prima vedere, la toată această adunătură ticăloasă de rule-tiști era respectul pentru ocupația lor, seriozitatea ba chiar venerația cu care înconjurau cu toții mesele. Iată de ce aici există o diferență netă între jocul care poate fi numit *mauvais*

285

game și cei care poate fi permis unui am onorabil. Există două feluri de joc — jocul de gentleman și celălalt joc plebeu, cupid, pe care-l practică tot isoiul de lepădături. Aici există o diferențiere riguroasă — și cit de josnică e în fond această diferențiere ! Un gentleman, de pildă, poate să pună o miză de cinci, sau zece ludovici, rareori mai mult, de altfel, poate să pună și o mie de franci dacă-i foarte bogat, dar numai de dragul jocului, de dragul distracției, numai ca să urmărească procesul cîștigului sau al pierderii ; însă nu trebuie să-i intereseze de fel cîștigul în sine. Dacă a cîștigat, își poate permite, de pildă, să rîdă cu glas tare, să comunice cuiva dintre cei din jur părerea sa, poate chiar să mai pună o dată și să mai dubleze o dată, dar numai din pură curiozitate, ca să-și urmărească șansa, să facă combinații și nu din dorința plebee de a cîștiga. Pe scurt, toate aceste mese de joc, rulete și *trente et quarante* trebuie să le privească nu altfel decît ca pe o distracție, organizată numai pentru plăcerea sa. Calculul și capcanele pe care e bazată și organizată banca nu trebuie nici măcar să le bănuiască. N-ar fi rău de loc dacă ar avea impresia, de pildă, că și restul .de jucători, toată această adunătură care tremură pentru un gulden, sînt și ei niște bogătași și gentlemen ca și el și joacă numai pentru desfătare și distracție. Această necunoaștere desăvîrșită a realității și părere naivă despre oameni ar fi, bineînțeles, nespus de aristocratică. Am văzut multe mămici care împingeau din spate pe niște grațioase și nevinovate *miss*, fiicele lor, ¹în vîrstă de cincisprezece-șaisprezece ani, dîndu-le cîteva monezi de aur și învățîndu-le cum să joace. Domnișoara cîștiga sau pierdea, zîmbea întotdeauna și se depărta foarte mulțumită. Generalul nostru se apropie de masă, grav și impozant ; lacheul se repezi să-i ofere un scaun, dar el nu-l observă ; își scoase punga cu greu, cată îndelung trei sute de franci de aur, îi puse pe negru și cîștigă. Nu luă cîștigul și-l lăsă pe masă. Ieși din nou negrul ; nu luă nici de astă dată banii și cînd a treia oară ieși roșul, pierdu dintr-o dată o mie două sute de franci. Se depărta zîmbind, ținîndu-se tare. Sînt convinși că-4 zgîria pe inimă și dacă miza ar fi fost dublă sau triplă n-ar fi rezistat și și-ar fi manifestat tulburarea. De altfel, un francez a cîștigat și apoi a pierdut în prezența mea în jur de treizeci de mii de franci, vesel și fără pic de emoții. Un gentleman adevărat chiar dacă și-ar pierde toată averea

286

n-are voie să se tulbure. Banii trebuie să stea în asemenea măsură mai prejos de calitatea lui de gentleman, încît aproape că nu merita să-ți faci griji pentru ei. Cel mai aristocratic ar fi, se înțelege, să nu observi de loc toată murdăria acestor lepădături și a întregii atmosfere. Totuși, uneori nu-i mai puțin aristocratic și sistemul invers, să observi, adică să privești, ba chiar să examinezi, cu lornionul, de pildă, pe toți acești ticăloși ■, dar nu altfel decît să iei această mulțime și această murdărie drept un gen de distracție, ca pe un spectacol organizat pentru amuzamentul gentlemenilor. Poți să te înghesui și tu în mulțime, dar să privești în jur cu convingerea absolută că ești un observator și că nu faci cîtuși de puțin parte din ea. De altfel nici să observi prea stăruitor nu se Cade : n-ar mai fi potrivit spiritului unui gentleman, fiindcă, 'în nici un caz, acest spectacol nu merită o atenție prea mare și stăruitoare. Și apoi puține spectacole merită o atenție prea stăruitoare din partea unui gentleman. Cu toate acestea, mie personal mi ,s-a părut că totul merita din plin o atenție din cele mai stăruitoare, mai ales din partea

cuiva care venise nu numai de dragul spectacolului, ci se considerase el însuși cu sinceritate și cu tot zelul ca făcând parte din această adunătură de lepădături. Cît privește convingerile mele morale cele mai secrete, în prezentele mele cugetări ele, firește, nu-și au locul. Las' să fie așa ; vorbesc ca să-mi descarc conștiința. Dar iată ce vreau să observ : că în ultima vreme mi-era nu știu cum teribil ide silă să-mi măsoar gîndurile și faptele după vreun etalon moral. Altceva mă dirija pe mine...

Lepădăturile joacă într-adevăr foarte murdar. Ba chiar accept ideea că aici, în jurul mesei, se petrec multe hoții din cele mai ordinare. Crupierii, care stau la capetele mesei, urmăresc mizele și plătesc, au teribil de mult de lucru. Ce mai lepădături ! în cea mai mare parte sînt francezi. De altfel, stau și urmăresc și observ nu pentru a descrie ruleta ; caut să mă acomodez ca să știu cum să mă port în viitor. Am băgat de seamă, de pildă, că nu-i nimic mai obișnuit decît ca din spatele mesei să se întindă deodată o mină și să apuce ceea ce ai cîștigat tu. Se iscă ceartă, adeseori țipete, și vă desfid să dovediți, cu martori, că miza e a voastră !

La început toate acestea erau pentru mine de neînțeles ; bănuiam numai și distingeam cu chiu, cu vai, că se pontă pe

287

cifre, pe par și pe impar, și pe culori. În seara aceea am ho-tărît să-mi încerc norocul, din banii Polinei Alexandrovna, cu o sută de guldeni. Gîndul că mă apuc de joc nu pentru mine mă descumpănea oarecum. Senzația era extrem de neplăcută și am simțit nevoia să scap mai repede de ea. Aveam mereu impresia că dacă fac începutul pentru Polina îmi subminez propriul noroc. Oare nu e cu puțință să te atingi de masa de joc fără să te molipsești pe loc de superstiție ? Am început prin a scoate cinci frederici, adică cincizeci de guldeni și să-i pun pe un număr par. Roata s-a învîrtit și a ieșit treisprezece — am pierdut. Cu un soi de senzație dureroasă, numai ca să scap într-un fel oarecare și să plec, am mai pus cinci frederici pe roșu. A ieșit roșu. I-am lăsat pe toți zece la locul lor și a ieșit din nou roșu. Căpătînd patruzeci de frederici, am pus douăzeci pe douăsprezece cifre mijlocii, ne-știind ce o să pice din asta. Mi s-a plătit întreit. În felul acesta din zece frederici m-am trezit cu optzeci. Mi-a devenit atît de insuportabilă senzația neobișnuită și ciudată care m-a cuprins, încît am hotărît să plec. Mi se părea că aș fi jucat cu totul altfel pentru mine. Totuși i-am mai pus o dată pe un număr par pe toți cei optzeci de frederici. De astă dată a ieșit patru j cîștigasem încă optzeci de frederici și, adunînd toată grămada, am pornit s-o caut pe Polina Alexandrovna.

Se aflau toți la plimbare undeva prin parc și am apucat să mă văd cu ea abia la cină. De astă dată franțuzul lipsea și generalul s-a desfășurat în voie : printre altele a găsit de cuviință să remarce din nou că n-ar dori să mă vadă la masa de joc. După părerea lui, l-ar compromite extrem dacă aș pierde eventual prea mult; „dar chiar dacă ai cîștiga o sumă foarte mare, și aturici aș fi compromis — adăugă el cu importanță. Firește, n-am dreptul să dispun de faptele dumitale, dar recunoaște și dumneata...” Aici, ca de obicei, nu-și termină fraza. I-am răspuns cu răceală că am foarte puțini bani și că, prin urmare, nu pot să pierd cine știe cît, chiar dacă m-aș apuca să joc. Urcînd la mine, sus, am apucat să-i înmînez Polinei cîștigul și i-am declarat că altă dată n-am să mai joc pentru ea.

— Dar de ce ? m-a întrebat neliniștită.

— Fiindcă vreau să joc pentru mine, i-am răspuns, cerce-tînd-o cu mirare, și asta mă stînjenește. 288

— Va să zică dumneata, continui în mod hotărât să fii convins că ruleta e unica dumitale ieșire și salvare ? întrebă ea batjocoritor. I-am răspuns din nou foarte serios că da ; cît privește convingerea mea de a cîștiga neapărat, las' să fie caraghioasă, sînt de acord, „dar să fiu lăsat în pace”.

Polina Alexandrovna a insistat cu tot dinadinsul să împart pe din două cu dînsa cîștigul de azi și a încercat să-mi dea optzeci de frederici, propunînd să continui și pe viitor să joc în aceste condiții. Am refuzat categoric să iau jumătate și am dedlarat în mod definitiv că nu pot juca pentru alții nu fiindcă n-aș vrea, ci fiindcă voi pierde fără doar și poate.

— Totuși și eu însămi, oricât de prostesc ar fi, mă bizui aproape numai pe ruletă, rosti ea îngîndurată. De aceea trebuie neapărat să continui să joci pe din două cu mine și, se înțelege, ai s-o faci.

Cu acestea mă părăsi, fără a-mi mai asculta protestele.

Capitolul III

Și totuși ieri, toată ziua, nu mi-a spus nici un cuvînt despre joc. Și, în general, ieri a evitat să stea de vorbă cu mine. Vechea ei manieră de a mă trata nu is-a schimbat. Aceeași nepăsare desăvîrșită în purtarea sa atunci cînd ne întîlneam, >ba chiar un oarecare dispreț și ură. Îndeobște nu dorea să-și ascundă dezgustul față de mine ; vedeam asta. În ciuda faptului, nu-mi ascundea totodată că eram

necesar pentru ceva și că mă păstra pentru un anume scop. între noi se stabiliseră un soi de relații ciudate, în multe privințe de neînțeles pentru mine, ținând seamă de trufia și aroganța ei față de toți. Ea știa, de pildă, că o iubesc la nebunie, mă lăsa chiar să-i vorbesc despre pasiunea mea și, firește, nu găsea un mijloc mai bun pentru a-și exprima disprețul ei față de mine deoît prin permisiunea de a-i vorbi fără opreliști și fără ocolișuri despre dragostea mea. „Înseamnă, deci, că atât de puțin preț pun pe sentimentele dale, încât mi-e cu desă-vîrșire indiferent orice mi-ai spune și orice ai simți pentru mine.” Despre treburile ei personale vorbea mult cu mine și

19 — Dostoievski — voi. IV

289

înainte, dar niciodată nu era perfect sinceră. Mai mult, disprețul față de mine avea și asemenea rafinate : știa, să zicem, că-mi era cunoscută vreo împrejurare din viața ei sau din ceea ce o neliniștește mult; iba chiar îmi povestea singură cîte ceva, dacă trebuia să mă folosească în vederea unui scop, ca pe un sclav, sau ca pe o slugă ; dar îmi povestea totdeauna exact atît cît trebuie să știe un om care e folosit ca o slugă și dacă un lanț întreg de împrejurări îmi era necunoscut, dacă vedea cît sînt de chinuit și de frămîntat de propriile sale chinuri și frămîntări, niciodată nu foinevoia să mă liniștească pînă la capăt printr-o sinceritate prietenească, deși, folosindu-mă de multe ori pentru însărcinările ei, nu numai anevoioase, dar periculoase chiar, după părerea mea, nu se simțea obligată să fie sinceră cu mine. Dar merita parcă să-i pese de sentimentele mele, de ifaptul că eram și eu neliniștit, că poate eram îngrijorat și mă chinuiam de o mie de ori mai mult pentru grijile și eșecurile ei, decît ea însăși !

Cu trei ■săptămâni înainte știam de intenția sa de a juca la ruletă. Mă prevenise chiar că va trebui să joc în locul ei, fiindcă nu se cădea să joace ea. Din cele ce-mi spunea am băgat de seamă încă de atunci că axe un necaz serios și că nu-i vorba de simpla dorință de a cîștiga bani. La ce i-ar fi trebuit bani de dragul banilor ? [Exista la mijloc un scop, anumite împrejurări, pe care le bănuiam, dar pe care nu le cunosc, nici pînă azi. Se înțelege că umilința și robia în care mă ținea ar fi putut să-mi dea (cum îmi dădea foarte des) puțința de a o interoga eu însumi, grosolan și direct. întru-cît eram pentru ea un sclav neînsemnat nu avea de ce s-o supere curiozitatea mea grosolană. Dar fapt e că dînsa, permițîndu-mi să-i pun întrebări, nu-mi răspundea la ele. Uneori nu le observa de fel. Iată cum stăteau lucrurile între noi doi !

Ieri se vorbise mult la noi despre telegrama trimisă încă de acum patru zile la Petersburg, la care nu se primise răspuns. Generalul e vădit neliniștit și îngîndurat. Este vorba firește, de bunica. E neliniștit și franțuzul. Ieri, de pildă, după-masă, discutaseră mult și grav. Tonul franțuzului față de noi toți este deosebit de arogant și de disprețuitor. Aici se potrivește bine zicala ■ dacă-l așezi la masă își urcă pi-

290

cioarele pe masă. Pînă și cu Polina e nepăsător pînă la grosolanie ; altminteri participă cu plăcere la plimbările comune prin parcul cazinoului sau la cavarcade și vizitarea împrejurimilor orașului. îmi sînt cunoscute încă mai de mult unele împrejurări care îl legaseră pe franțuz de general: în Rusia se apucaseră să construiască o fabrică ; nu știu dacă proiectul căzuse sau dacă mai discutau despre el. Afară de asta, aflatam întîmplător o parte din secretul lor de familie : franțuzul îl salvase într-adevăr, acum un an, pe general, dîndu-i treizeci de mii, ca să completeze lipsa din banii statului, cu prilejul predării funcției. Și, se înțelege, generalul e la discreția lui ; dar, în prezent, propriu-zis în clipa de față, rolul principal în toate acestea îl are *M-lle Blanche* își sînt convins că nici aici nu greșesc.

iCine-i *M-lle Blanche* ? Aici, printre noi, se spune că-i o franțuzoaică de neam, însoțită de mama ei și care are o avere colosală. Se știe de asemenea că-i un soi de rudă cu marchizul nostru, dar foarte îndepărtată, un fel de verișoară de-a doua sau de-a treia. Se spune că înainte de plecarea mea la Paris franțuzul și *M-lle Blanche* se aflau în relații mult mai ceremonioase, se purtau între ei parcă mult mai politicos și delicat; acum însă, prietenia și rudenia dintre ei au căpătat un aspect mai brutail, mai direct. Poate că socotesc că treburile noastre stau atît de prost, încît nu mai consideră necesar să facă prea multe fașoane cu noi și să se ascundă, încă acum două zile am băgat de seamă cum le cerceta *mister Astley* pe *M-lle Blanche* își pe mama ei, Mi s-a părut că le cunoaște. Am avut chiar impresia că și franțuzul nostru s-a cunoscut pe viemuri cu *mister Astley*. De altfel *mister Astley* e atît de timid, rușinos și (tăcut, încât aproape că te poți bizui pe el — nu scoate gunoiul din casă. în orice caz franțuzul abia dacă-l salută și aproape că nu se uită la el; prin urmare nu se teme de dînsul. Asta mai e de înțeles ; dar de ce *M-lle Blanche* aproape că nu se uită la el ? Mai ales că ieri marchizul a scăpat o vorbă : a afirmat deodată, într-o discuție comună, nu-mi amintesc cu ce prilej, că *mister Astley* e

colosal de bogat și că iei știe acest lucru ; iată un motiv ca *M-lle* Blanche să se uite la *mister* Astley I îndebște generalul se află într-o stare de neliniște.

19*

291

E de înțeles ce însemnătate poate avea acum pentru el telegrama în legătură cu moartea mătușii sale !

Deși aveam impresia certă că Polina evită o discuție cu mine într-un scop anume, am luat eu însumi o atitudine rece și mepăsătoare : mă tot gindeam că pînă la urmă o să se apropie ea de mine. În schimb, ieri și azi, mi-am concentrat toată atenția cu precădere asupra *M-llei* Blanche. Bietul general, e pierdut cu desăvîrșire ! Să te îndrăgostești la cincizeci și cinci de ani atît de pătimaș e, firește, o nenorocire. Adăugați la aceasta văduvia lui, copiii, ruina totală, datoriile și la urmă femeia de care s-a nimerit să se îndrăgostească. *M-lle* Blanche e frumoasă. Dar nu știu dacă voi fi 'i-țeles cînd voi spune că e dăruită de la Dumnezeu cu o față care te poate speria. În orice caz mie mi-a fost întotdeauna teamă de asemenea femei. Are, cred, vreo douăzeci și cinci de ani. E înaltă, cu o spinare lată și cu umerii rotunzi ; gîtul și pieptul ei sînt splendide; pielea oacheșă, părul negru ca cerneala e atît de bogat, încît ar ajunge pentru două capete. Ochii negri cu albul gălbui, privirea obraznică, dinții de o albeață strălucitoare și buzele mereu vopsite și miroase a mase. Se îmbracă excentric, bogat, dar cu șic. Mîinile și picioarele ei sînt uimitoare. Glasul — un contralto înăbușit. Uneori rîde cu hohote arătîndu-și toți dinții, dar de obicei privește tăcută și arogantă — cel puțin în prezența Polinei și a Măriei Filippovna. (Un zvon ciudat : Măria Filippovna pleacă în Rusia.) Cred că *M-lle* Blanche n-are nici un fel de studii, poate că nici nu-i inteligentă, în schimb e bănuitoare și șireată. Am impresia că viața ei n-a prea fost lipsită de aventuri. Dacă e să spun totul, poate că marchizul nu-i e de fel rudă, iar mama, de loc mamă. Dar există informații că la Berlin, unde ne-am întîlnit cu ele, ea și mama ei aveau cî-teva cunoștințe onorabile. Oîț îl privește pe marchiz, deși mă îndoiesc pînă astăzi că-i marchiz, apartenența lui la o societate onorabilă, la noi, de pildă, la Moscova, sau pe alocuri, în Germania, se pare că nu poate fi supusă îndoielii. Nu știu ce-o fi reprezentînd el în Franța ? se spune că are un *châ-teau*. Credeam că în aceste două săptămîni au să se întîmple multe, și totuși încă nu știu sigur dacă între general și *M-lle* Blanche a avut loc o discuție hotărîtoare. În general totul depinde acum de situația noastră, cu alte cuvinte, de banii

292

pe care-i va putea etala generalul. Dacă, de pildă, ar sosi știrea că bunica n-a murit, sînt sigur că *M-lle* Blanche ar dispărea imediat. îmi vine să rid și mă mir ide mine însumi aîț de bîrfitor am devenit totuși. Ah, cît mă dezgustă toate acestea ! Cu cîtă plăcere i-aș lăsa pe toți și pe toate ! Dar pot oare să plec de lîngă Polina, să nu spionez ce se întîmplă în jurul ei ? Să spionez e, desigur, o ticăloșie, dar ce-mi pasă mie de asta !

Mi s-a părut interesant de asemenea, ieri și azi, *mister* Astley. Da, sînt sigur că-i îndrăgostit de Polina ! Pare curios și caraghios totodată cîte e în stare să exprime uneori privirea unui om timid și bolnăvicios de cast care iubește și anume într-o împrejurare cînd omul respectiv e, cu siguranță, mai bucuros să intre în pămînt decît să arate sau să exprime ceva printr-o vorbă sau o privire. *Mister* Astley se vede foarte des cu noi în timpul plimbărilor. Își scoate pălăria și trece mai departe, murind, se înțelege, de dorința de a ni se alătura. Dacă-i invitat, refuză imediat. La locurile de odihnă, la cazinou, lîngă fanfară sau în fața havuzului, se oprește invariabil undeva prin apropierea băncii noastre și unde ne-am afla, în parc, în pădure sau pe Schlangenberg — e de ajuns să-ți arunci ochii în jur și neapărat pe undeva, fie pe o cărare apropiată, fie de după un tufiș îți va apărea o părticică din făptura lui *mister* Astley. Am impresia că ar căuta un prilej să stea de vorbă cu mine în special. Azi-dimineață neam întîlnit și am schimbat două cuvinte. Uneori vorbește teribil de întretăiat, nu știu cum. înainte de a rosti „bună ziua”, a început prin a spune :

— • A, *mademoiselle* Blanche !... am văzut multe femei ca *mademoiselle* Blanche !

A tăcut apoi. uitîndu-se la mine cu subînțeles. Ce-a vrut să spună nu știu, fiindcă la întrebarea mea : ce înțelegi dumneata prin asta ? — a dat din cap cu un zîmbet șiret și a adăugat: „Așa. *Mademoiselle* Pauline iubește mult florile ?”

— Nu știu, nu știu de loc, am răspuns eu.

•— ■ Cum ! Dumneata nu știi nici asta ! strigă el, nespun de mirat

— Nu știu, n-am băgat de loc de seamă, am repetat, rî-zînd.

293

—' Hm, asta îmi dă o anume idee. A clătinat din cap și a trecut mai departe. De altfel avea un aer mulțumit. Noi doi comunicăm într-o franțuzească extrem de stîlcită.

Capitolul IV

Ziua de azi a fost caraghioasă, oribilă și absurdă. E ora unsprezece noaptea. Stau în cămăruța mea și-mi amintesc de toate cîte s-au petrecut. A început prin aceea că dimineața am fost totuși nevoit să mă duc la ruletă, ca să joc pentru Polina Alexandrovna. Am luat toți o sută șaizeci de frederici ai ei, cu două condiții : prima, că nu vreau să joc pe din două cu ea, adică, dacă voi cîștiga, nu voi opri nimic pentru mine și a doua : seara Polina să-mi explice de ce are ațita nevoie să cîștige și ce sumă anume. Totuși nu pot presupune cu nici un chip că o face numai așa, de dragul banilor. Aici pesemne că banii sînt necesari și e nevoie de ei cît se poate de urgent, pentru un scop deosebit. Ea a făgăduit să mă lămurească și am plecat. În sălile de joc era o înghesuială îngrozitoare. Cît de obraznici sînt ei și cît de lacomi cu toții ! M-am strecurat la mijloc și m-am oprit chiar lîngă crupier ; pe urmă am început să tatonez cu sfială jocul, punînd pe masă cîte două și cîte trei monezi. Între timp, priveam și observam ; mi s-a părut că combinațiile în sine înseamnă destul de puțin și n-au de loc importanța pe care le-o atribuie mulți jucători. Ei stau cu cîte o hîrtie liniată în fața lor, observă loviturile, socotesc, calculează șansele, fac presupuneri, la urmă pun și pierd la fel ca și noi, muritorii de rînd, ca Te jucăm la noroc. În schimb am tras o concluzie care cred că-i justă : într-adevăr, în desfășurarea șanselor întîmplătoare există, deși nu un sistem, totuși un soi de regulă, ceea ce e, desigur, foarte ciudat. De pildă, se întîmplă ca după douăsprezece cifre mijlocii să vină douăsprezece cifre ultime ; lovitura cade, să zicem, de două ori pe aceste ultime douăsprezece cifre și trece la douăsprezece cifre de la început. După ce cade pe douăsprezece cifre de la început, trece iar la douăsprezece mijlocii, cade de trei, patru ori în șir pe mijlocii și iar trece la

294

douăsprezece ultime, de, unde iar, după două lovituri, trece la primele, acolo cade o dată și din nou trece la trei lovituri pe mijlocii și continuă astfel în decurs de o oră și jumăla-te-două. Una, trei și două ; una, trei și două. Asta-i foarte amuzant. În unele zile sau în unele dimineți merge, de pildă, așa : roșul alternează cu negrul și invers, clipă de clipă, fără nici o regulă, încît mai mult de două-trei lovituri în șir pe roșu sau pe negru nu cad. În altă zi însă, ori în altă seară, se întîmplă, de pildă, ca numai roșul să ajungă la peste douăzeci și două lovituri în șir și așa merge invariabil un timp oarecare, de exemplu, în decursul zilei întregi. Mi-a explicat multe în privința asta *mister* Astley care a stat o dimineață întreagă la mesele de joc și n-a pontat niciodată. În ceea ce mă privește pe mine, am rămas lefter și încă foarte repede. Am pus deodată pe un număr par douăzeci de frederici și am cîștigat, am ipus cinci și iar am cîștigat și în felul acesta încă de două sau de trei ori. Cred că am adunat în jur de patru sute de frederici în mai puțin de cinci minute. Aici ar fi trebuit să plec, dar s-a născut în mine o senzație ciudată, un fel de provocare a soartei, un soi de dorință de a-i da un bo-bîrnac, de a-i arăta limba. Am pus cea mai mare miză permisă, de patru mii de guldeni, și am pierdut. Pe urmă, în-fiertbîntat, am scos tot ce mi-a rămas, am pus tot pe un număr par și am pierdut iar, după care am plecat de la masă, năucit parcă. Nici nu înțelegeam ce s-a petrecut cu mine și am anunțat-o pe Polina Alexandrovna de pierdere abia înainte de prînz. Până atunci am hoinărit prin parc.

La masă eram din nou surescitat ca și cu trei zile în urmă. Franțuzul și *M-lle* Blanche luau iar masa cu noi. Am aflat că *M-lle* Blanche a fost dimineața în sălile de joc și a asistat la isprăvile mele. De astă dată mi s-a adresat mai atentă parcă. -Franțuzul a luat-o mai direct și m-a întrebat ' simplu dacă mi-am pierdut propriii bani. Mi se pare că o bănuiește pe Polina. Am mințit pe loc, spunînd că erau banii mei. Pe scurt, e ceva la mijloc.

Generalul s-a mirat nespus : de unde am luat asemenea sumă ? L-am lămurit că am început de la zece frederici, că * șase ori șapte lovituri duble în șir mi-au adus pînă la cinci sau șase mii de guldeni și că pe urmă am pierdut tot din două lovituri.

385

Toate acestea erau, desigur, plauzibile. În timp ce dădeam explicațiile, m-am uitat la Polina, dar n-am putut citi nimic pe chipul ei. Totuși ea m-a lăsat să mint și nu m-a contrazis ; din asta am dedus că așa și trebuie — să mint și să ascund că am jucat pentru dînsa. În orice caz, mă gîndeam eu, îmi datorează o explicație și mai adineaori a făgăduit să-mi dezvăluie unele lucruri.

Credeam că generalul are să-mi facă vreo observație, dar a tăcut, în schimb am văzut pe fața lui tulburare și puțină neliniște. Poate că, în situația lui dificilă, îi era pur și simplu greu să audă că o grămadă de aur atît de mare a plecat așa cum a venit din fața unui nătărău nechibzuit ca mine.

Bănuiesc că aseară a avut cu franțuzul o dispută furtunoasă. S-au încuiat și au discutat ceva îndelung și cu aprindere. Franțuzul a plecat, iritat parcă de ceva, iar azi-dimineață a venit din nou la o oră matinală, la general, pesemne ca să continue discuția de ieri.

După ce a ascultat relatarea despre pierderea mea, franțuzul mi-a atras atenția, caustic, ba chiar cu furie, că pe viitor trebuie să fiu mai chibzuit. Nu știu de ce, a mai adăugat că deși mulți ruși sînt jucători, după părerea lui rușii nu știu să joace.

—• Iar eu sînt de părere că ruleta a fost creată anume pentru ruși, i-am răspuns, și cînd franțuzul a zîmbit disprețuitor la replica mea am adăugat că, în mod sigur, dreptatea e de partea mea fiindcă, vorbind despre ruși ca despre niște jucători mai mult îi insult decît îi laud și că, prin urmare, pot fi crezut.

— Pe ce se bazează părerea dumatăle ? m-a întrebat franțuzul.

— Pe faptul că în catechismul virtuților și meritelor unui apusean civilizat a intrat în mod istoric și aproape sub forma unui punct (principal capacitatea de a face 'capital. Or un rus nu numai că nu-i capabil să strîngă un capital, dar îl și irosește stupid și într-un mod oribil. Cu toate acestea și noi, rușii, avem nevoie de bani, am adăugat, și, în consecință, sîntem foarte bucuroși și foarte receptivi la asemenea mijloace, ca, de pildă, ruleta, unde te poți îmbogăți dintr-o dată, în două ceasuri, fără să te obosești. Asta ne atrage foarte mult j și fiindcă jucăm fără rost, fără trudă, de aceea și pierdem. I

296

— Aceasta e în parte adevărat, observă franțuzul plin de sine.

— Nu, nu e adevărat și ar trebui să-ți fie rușine să vorbești astfel despre compatrioții dumatăle, rosti generalul, sever și grav.

—■ Dați-mi voie, i-am răspuns, zău că se pune întrebarea ce-i mai dezgustător : dezmățul rușilor sau sistemul nemțesc de acumulare prin muncă cinstită ?

—■ Ce idee revoltătoare ! exclamă generalul.

—■ Ce idee tipic rusească ! exclamă franțuzul.

Rîdeam și aveam o poftă teribilă să-i aflu.

—• Aș prefera să cutreier toată viața într-o căruță de chirghiz, am strigat eu, decît să mă închin idolului nemțesc.

—■ Care idol ? strigă generalul, începînd să se înfurie de-a binelea.

— Sistemul nemțesc de a strînge avere. Mă aflu aici de puțin timp, totuși ceea ce am apucat să observ și să verific face să mi se aprindă de revoltă sîngele tătareasc. Zău că nu-mi trebuie asemenea virtuți ! Am apucat ieri să dau o raită jur împrejur, pe vreo zece verste. Ei, și am găsit exact același lucru ca în cărțile morale moralizatoare nemțești, cu poze : ei au în orice casă un *Vaier* * al lor, teribil de virtuos și nemaipomenit de cinstit. Atît de cinstit, că ți-e și frică să te apropii de el. Nu pot să sufăr pe oamenii cinstiți de care ți-e frică să te apropii. Fiecare *Vaier* din asta are o familie și serile citesc cu glas tare cărțile morale moralizatoare. Deasupra căsuței foșnesc ulmi și castani. Apus de soare, pe acoperiș o barză și totul e deosebit de poetic și de emoționant... Nu vă supărați, domnule general, dați-mi voie să vă povestesc lucruri ceva mai emoționante. Mi-amintesc eu însumi cum răposatul taică-meu citea serile în grădină, tot sub tei, mie și mamei asemenea cărțile... Eu pot aprecia asta cum trebuie. Ei și, fiecare familie de soiul asta de-aici se află în sclavie și supunere desăvîrșită față de *Vaier*. Toți muncesc ca niște asini și toți adună bani ca ovreii. De altminteri *Vaier* a și apucat să strîngă o sumă de guldeni și se pregătește să-i transmită ■fiului mai mare meseria sau petecul de pămînt ; din pricina asta fiicei nu i se dă zestre și ea rămîne fată bătrînă. Din

* Tată, (Germ.)

297

->^

pricina asta mezinul e vîndut la stapîn său la oaste și banii se adaugă capitalului casnic. Serios, așa se procedează pe aici, m-am interesat. Toate acestea se fac nu altminteri decît în cinste, din maximum de cinste, pînă într-atît, încît și mezinul vîndut e încredințat că a fost vîndut nu din altă pricină decît din cinste — or ce poate fi mai ideal, decît atunci cînd victima însăși se bucură că e dusă la pieire. Și mai departe ? Mai departe e așa că nici fiului mai mare nu-i e mai ușor : știe el pe undeva o Amalchen cu care și-a unit inima, dar n-are voie să se însoare fiindcă nu s-au strîns încă destui guldeni. Așteaptă cuminți și se duc la pieire senini și zîmbitori. Amalchen ajunge să aibă obraji supti, se usucă toată. În sfîrșit, peste vreo douăzeci de ani, bunăstarea sporește ; guldenii s-au adunat cinstit, cu virtute. *Vater* îl binecuvîntează pe fiul mai mare, în vîrstă de patruzeci de ani, și pe Amalchen de treizeci și cinci, cu sînii uscați și cu nasul roșu... Cu acest prilej plînge, le ține o predică și moare. Fiul

cel mare se transformă el însuși într-un *Vater* plin de virtute și povestea începe de la capăt. Peste vreo cincizeci sau șaptezeci de ani, nepotul primului *Vaier* realizează într-adevăr un capital considerabil, pe care-l transmite fiului său, acesta fiului său, celălalt fiului său și peste vreo cinci sau șase generații apare însuși baronul Rothschild sau Hoppe et Comp., sau dracu mai știe cine. Ei, să mai spuneți că nu e un spectacol măreț : muncă succesivă de un secol sau două, răbdare, inteligență, cinste, caracter, fermitate, calcul, o barză pe acoperiș ! Ce mai vreți, mai presus de asta nu mai poate fi nimic, iar ei se apucă să judece din acest punct de vedere lumea întreagă și pe cei vinovați, adică pe acei ce nu seamănă cît de oîț cu ei — să-i execute pe loc. Așa stînd lucrurile, iată care-i situația : prefer să fac deboșuri în stil rusesc, sau să mă îmbogățesc la ruletă. Nu vreau să fiu *Hoppe et Comp.* peste cinci generații. Banii îmi trebuie pentru mine și nu mă consider o anexă necesară sporirii capitalului. Știu că am luat-o razna, dar las' să fie așa. Acestea sînt convingerile mele.

—■ Nu știu cît adevăr e în cele ce-ai spus, observă, în-gîndurat, generalul, dar știu sigur că începi să sări peste cal în mod intolerabil, de îndată ce ți se dă prilejul să-ți pierzi cît de cît măsura...

Ca de obicei, nu-și termină fraza. Dacă generalul nostru începea să spună ceva ce depășea măcar cu o iotă importanța

298

unei discuții obișnuite, nu-și termina niciodată vorba. Franțuzul asculta nepăsător, cu ochii ușor măriți. Nu înțelese aproape nimic din cele ce spusese. Polina privea cu un soi de indiferență arogantă. Părea că nu mă auzise nu numai pe mine, dar, în general, nimic din cele cîte se rostiseră în ziua aceea la masă.

Capitolul V

Era nespus de îngîndurată, dar îndată ce ne-am ridicat de la masă mi-a poruncit s-o însoțesc la plimbare. Am luat copiii și am pornit spre parc, la havuz.

Întrucît mă aflam într-o stare de surescitare deosebită i-am trântit grosolan și prosteste o întrebare : de ce marchizul nostru Des Grieux, franțuzul, n-o mai însoțește acum, de cîte ori iese undeva, ba nici nu-i vorbește zile întregi ?

— Fiindcă-i un ticălos, mi-a răspuns în chip ciudat. 'Nu mai auzisem niciodată din partea ei o asemenea apreciere despre Des Grieux și de aceea am tăcut, temîndu-mă să pricep această iritare.

—i Ai băgat de seamă că azi nu se are bine cu generalul ?

— Ai vrea să știi ce-i la mijloc, răspunse ea tăios, cu iritare. Știi doar că genei aiul i-a ipotecat tot, întreaga moșie, și dacă bunica n-o să moară, franțuzul va intra imediat în stăpînirea a tot ce i-a ipotecat.

— A, va să zică e adevărat ? Auzisem, dar nu știam că totu-i ipotecat.

—■ Păi cum altfel ?

— Și în acest caz, adio *mademoiselle* Blanche, am observat. Nu va mai fi atunci generăleasă ! Știi ceva ? Am impresia că generalul e atît de îndrăgostit, încît s-ar putea să se împuște dacă *mademoiselle* Blanche îl va părăsi. La vrsta lui e periculos să te îndrăgostești astfel.

—' Și eu cred că i se va întîmpla ceva, observă, îngîndurată, Polina Alexandrovna.

— Și cît e de formidabil, strigai, nici că se poate o dovadă mai grosolană că-i dispusă să se mărite numai pentru

299

bani. Nici nu s-a urmărit măcar salvarea unor aparente, toate s-au petrecut pe față. Grozav ! Cit o privește pe bunică, ce poate fi mai caraghios și mai murdar decît să trimiți telegramă după telegramă și să tot întrebi : n-a murit încă, n-a murit ? Ei, cum îți place, Polina Alexandrovna ?

— Toate astea-s prostii, mă întrerupse ea cu dezgust. Dimpotrivă, mă mir de dispoziția dumitale excelentă. De ce te bucuri ? Oare fiindcă mi-ai pierdut banii ?

—■ De ce mi i-ai dat ca să-i pierd ? Ți-am spus că nu pot să joc pentru alții, cu atît mai mult pentru dumneata. Mă supun, fac tot ce-mi poruncești ; dar rezultatul nu depinde de mine. Te-am avertizat că n-o să iasă nimic. Spune, ești tare supărată din pricină că ai pierdut atîția bani ? Pentru ce ai nevoie de ei ?

—■ La ce bun întrebările astea ?

—■ Dar dumneata însăși ai făgăduit să-mi explici... Ascultă : sînt absolut convins că atunci cînd voi începe să joc pentru mine (și am doisprezece frederici), am să cîștig. Și atunci, ia de la mine cît îți trebuie.

Polina făcu o mină disprețuitoare..

— Nu te supăra, am continuat eu, pentru o asemenea propunere. Sînt atît de pătruns de conștiința că sînt un zero față de dumneata, adică în ochii dumitale, încît poți primi și bani din partea mea. Nu trebuie să te supere un dar de la mine. Și apoi, ți-am pierdut banii.

îmi aruncă o privire scurtă, dar băgînd de seamă că vorbesc iritat și sarcastic, întrerupse din nou discuția :

— Socotelile mele bănești nu te pot interesa întru nimic. Dacă vrei să știi, sînt pur și simplu datoare. Am împrumutat o sumă și aș vrea s-o înapoiez. îmi venise o idee nebunească și ciudată că am să cîștig neapărat aici, la masa de joc. De ce mi-a venit această idee nu pricep, dar am crezut în ea. Cine știe, poate că am crezut fiindcă nu mai aveam altă șansă.

—■ Sau fiindcă *trebuia neapărat* să cîștigi. Exact ca un înecat care se agață de un fir de pai. Recunoaște și dumneata că dacă înecatul nu s-ar afla în situația lui disperată, n-ar lua un fir de pai drept o bîrnă.

Polina se miră.

—■ Cum așa, întrebă ea, doar și dumneata te bizui pe același lucru ? Acum două săptămîni mi-ai vorbit într-o zi, mult și pe larg, despre faptul că ești absolut sigur de cîștig la ruletă, și căutai să mă convingi să nu te privesc ca pe un nebun ; sau ai glumit atunci ? Dar îmi amintesc că vorbeai atît de serios, încît nu putea fi luat de fel drept glumă ce spuneai.

— E adevărat, i-am răspuns, îngîndurat, și acum sînt absolut convins că am să cîștig. Îți mărturisesc chiar că mă faci acum să mă întreb : oare de ce pierderea mea de azi, atît de oribilă și de absurdă, nu mi-a lăsat nici o îndoială ? Sînt în continuare absolut convins că, îndată ce voi începe să joc pentru mine, am să cîștig neapărat.

— De ce ești atît de convins ?

— Dacă vrei — nu știu. Știu numai că *trebuie* să cîștig, că și pentru mine e unica ieșire. Iată de ce, poate, mi se pare că *trebuie* să cîștig, fără doar și poate.

— Va să zică și dumitale îți *trebuie neapărat* acest cîștig, de vreme ce ai o convingere fanatică ?

— Pariez că te îndoiești că aș putea să am o nevoie serioasă.

—■ Mi-e indiferent, răspunse încet și cu nepăsare Polina. Dacă vrei să spun *da*, mă îndoiesc că ai putea fi chinuit de ceva în mod serios. Te poți chinui, dar nu în mod serios. Ești un om dezordonat și neașezat. La ce-ți trebuie bani ? în toate argumentele pe care mi le-ai prezentat atunci n-am găsit nimic serios.

— Apropo, arii întrerupt-o eu, spuneai că trebuie să achiți cuiva o datorie. O datorie serioasă, se vede ! Nu cumva franțuzului ?

— Ce întrebări sînt astea ? Astăzi ești deosebit de brutal. Nu cumva te-ai îmbătat ?

— Știi că-mi permit să spun orice, și te întreb uneori foarte deschis anumite lucruri. Repet, sînt sclavul dumitale, or de un sclav nu te rușinezi și el nu te poate jigni.

— Toate astea-s prostii ! Și nu pot să sufăr teoria asta „a sclaviei”.

— Notează că nu vorbesc despre sclavia mea fiindcă aș vrea să-ți fiu sclav, ci pur și simplu o pomenesc ca pe un fapt care nu depinde de loc de mine.

— Spune deschis, de ce ai nevoie de bani ? — De ce vrei să știi ?

— Treaba dumitale, răspunse ea și întoarse mîndră capul.

301

300

— Teoria sclaviei n-o suportî, dar "sclavia 6 pretinzi": „Răspunde și nu cugeta !" Prea bine, fie ! De ce-mi trebuie bani, întrebi ? Cum de .ce ? Bani sînt totul !

— înțeleg, dar nu poți totuși să cazi într-o asemenea nebunie, dorindu-i! Fiindcă și dumneata ajungi pînă la frenezie, pînă la fatalism. Aici e ceva la mijloc, un scop deosebit. Vorbește fără ocolișuri, ți-o cer.

Părea că începe să se supere și-mi plăcea grozav că mă interoga cu atîta aprindere.

— Se înțelege că am un scop, i-am spus eu, dar n-am să știu să explic care anume. Nimic mai mult decît că, avînd bani, am să devin pentru dumneata un alt om, nu un sclav.

—• Cum ? Cum ai să obții asta ?

— Cum am să obțin ? Va să zică nici nu înțelegi cum aș iputea ajunge să mă privești altfel decît ca pe un sclav ! Uite tocmai asta nu doresc, asemenea nedumeriri și mirări.

— Dar spuneai că sclavia e o desfătare pentru dumneata. Așa am crezut și eu.

— Dumneata ai crezut așa I strigai eu cu o stranie plăcere. Ah, cît e de frumoasă naivitatea asta din partea dumitale ! Ei da, da, pentru mine a fi sclavul dumitale e o desfătare. Există, există desfătarea umilinței și a nimicniciei pînă la ultima limită ! _continuai în delir. Dracu' știe poate că ea există și

într-un bici, cînd biciul cade pe spinare și rupe carnea fișii. Dar aş vrea poate să încerc și alte desfătări. Adineaori, la masă, generalul mi-a făcut morală în virtutea celor șapte sute de ruble pe an, pe care poate nici n-am să le capăt de la ■el. Marchizul Des Grieux mă cercetează cu sprîncenele ridicate și în același timp nu mă observă. Dar eu, în ceea ce mă privește, poate că doresc cu ardoare să-l apuc pe marchizul Des Grieux de nas în prezența dumitale ?

— Discursuri de puști. în orice împrejurare te poți impune prin demnitate. Dacă există o luptă, ea te înalță, nu te înjosește.

— Vorbești ca din carte ! Dumneata să presupui numai că nu știu să mă port cu demnitate. Adică, poate că sînt un om demn, dar nu știu să mă impun prin demnitate. Păi, îți dai seama că se poate întîmpla și una ca asta ? Toți rușii sînt astfel și știi de ce : fiindcă rușii sînt prea bogat și multilateral înzestrați ca să poată găsi la repezeală o formă decentă. Chestiunea stă în formă. De cele mai - multe ori noi, rușii,

302

sîntem atît de bogat înzestrați, încît pentru a descoperi o formă decentă avem nevoie de genialitate. Or genialitatea de cele mai multe ori nu există fiindcă în general există rar. Numai la francezi și poate la cîțiva alți euTopeni s-a definitivat atît de bine o formă, încît poți să arăți teribil de demn, iar tu însuși să fii omul cel mai nedemn. De aceea forma are atîta însemnătate la ei. Un francez suportă fără să clipească o jignire sufletească reală, dar un bobîrnac în nas nu suportă pentru nimic în lume, fiindcă asta înseamnă încălcarea unei forme de bună-cuviință acceptată și eternizată. De aceea și sînt atît de ahtiate domnișoarele noastre după francezi, datorită formei frumoase. De altfel sînt sigur, că nu există nici o formă, cî doar cocoșul, *le coq gaulois*. * Dar poate că eu nu pot pricepe asta, nu-s femeie. Poate că tocmai cocoșii sînt de prețuit. Eu însă am luat-o razna, iar dumneata nu mă oprești. Întrerupe-mă mai des ; cînd vorbesc cu dumneata, îmi vine să spun tot, tot, tot. îmi pierd orice formă. Sînt chiar de acord că n-am nu numai formă, dar nici un fel de calități. Ți-o mărturisesc. Nici nu caut să am vreo calitate. Acum totul s-a oprit în mine. Dumneata știi de ce. Nu-mi trece nimic prin minte. De mult nu mai știu ce se petrece în lume, nici în Rusia, nici aici. Uite, am străbătut Dresda și nu-mi amintesc cum arată Dresda. Știi și dumneata ce mă absoarbe. În-trucît n-am nici o speranță și în ochii dumitale sînt un zero, ți-o spun deschis : pretutindeni nu te văd decît pe dumneata, de rest nu-mi pasă. De ce și cum te iubesc, nu știu. Știi că s-ar putea nici să nu fii, frumoasă ? Imaginează-ți, nu știu dacă ești frumoasă ori nu, măcar la față. Probabil că nu ești bună j se prea poate să ai o inteligență josnică.

— Poate că tocmai de aceea îți propui să mă cumperi cu bani, spuse ea, fiindcă nu crezi în noblețea mea sufletească ?

— Cînd mi-am propus eu să te cumpăr cu bani ? strigai. —• Ai vorbit prea mult și ți-ai pierdut șirul. Dacă nu pe

mine, atunci respectul meu te gîndești să-l cumperi.

— Ei nu, nu-i de loc așa. Ți-am spus că mi-e greu să mă explic. Dumneata mă copleșești. Să nu te supere trîncăneala mea. Înțelegi de ce nu trebuie să te superi pe mine : sînt pur și simplu nebun. De altfel, mi-e indiferent, poți să te și superi.

* Cocoșul glic.

303

Cînd sînt la mine, sus, în cămăruță, mi-e de ajuns să-mi amintesc și să-mi imaginez numai foșnetul rochiei dumitale și sînt gata să-mi mușc mîinile. Și apoi, de ce te superi pe mine ? Fiindcă spun că sînt sclav ? Profită, profită de sclavia mea, folosește-te de ea ! Știi dumneata că într-o zi am să te ucid ? Nu fiindcă voi înceta să te iubesc, sau pentru că voi fi gelos, ci numai așa, fiindcă uneori îmi vine să te devorez. . Rîzi...

— Nu rid de loc, rosti ea cu mînie. Îți poruncesc să taci.

Se opri, gîfîind de furie. Zău că nu știu dacă era frumoasă sau nu, dar mă desfăta întotdeauna s-o privesc cînd se oprea așa în fața mea și de aceea îmi plăcea să-i provoc adesea mînia. Poate că-și dădea seama de asta și se înfuria dinadins. I-am spus-o.

— Cîta murdărie ! exclamă cu dezgust.

—■ Mi-e totuna, am continuat eu. Și să mai știi că e periculos să umblăm împreună : de multe ori am o dorință ne-stăpînită să te stîlcesc în bătaie, să te mutiliez, să te gîtui. Și crezi că n-o să ajungem pînă acolo ? Ai să mă aduci pînă la demență. Crezi că o să-mi fie frică de scandal ? De mînia dumitale ? Ce-mi pasă mie de mînia dumitale ? Te iubesc fără speranță și știu că după asta te voi iubi de o mie de ori mai mult. Dacă am să te ucid vreodată, va trebui să mă omor și «u ; ei bine, am să mă omor cît mai tîrziu, ca să simt această durere îngrozitoare de a exista fără dumneata. Și, știi, e de necrezut : pe zi ce

trece te iubesc *mai mult*, or asta e aproape imposibil. Și după toate acestea să nu fiu fatalist ? îți amintești, acum trei zile, la Schlangenberg, ți-am șoptit, provocat de dumneata : spune un cuvânt și mă arunc în această prăpastie. Dacă ai fi rostit acel cuvânt, m-aș fi aruncat. Oare nu crezi că aș fi făcut-o ?

— Ce flecăreală prostească ! strigă ea.

— Nu-mi pasă dacă-i prostească sau inteligentă, spusei. Știu că în prezența dumitale trebuie să vorbesc, să vorbesc, să vorbesc într-una — și vorbesc. În fața dumitale îmi pierd orice orgoliu și mi-e indiferent totul.

— De ce să te pun să sări de pe Schlangenberg ? rosti cu răceală, pe un ton deosebit de jignitor. E absolut inutil pentru mine.

— ' Splendid ! strigai. Ai rostit dinadins acest superb „inutil”, ca să mă strivești, îți citesc gândurile. Inutil, spui? Dar plăcerea e întotdeauna utilă, iar puterea sălbatică, nemărginită — fie și asupra unei muște — e și ea o desfătare în felul-ei. Omul e tiran prin natura lui și-i place să fie călău. Dumitale îți place grozav.

Îmi amintesc că mă cerceta cu un fel de atenție deosebit de stăruitoare. Pesemne că fața mea exprima atunci toate sentimentele mele neroade și prostești. Îmi amintesc că discuția noastră a decurs într-adevăr aproape cuvânt cu cuvânt ■cum am reprodus-o aici. Ochii mi s-au injectat. Făcusem spumă în colțul buzelor. Cît privește Schlangenbergul, jur pe cuvânt și acum : dacă mi-ar fi poruncit atunci să mă arunc de sus, m-aș fi aruncat. Chiar dacă ar fi spus-o în glumă, sau cu dispreț, ca să-și bată joc, tot aș fi sărit.

— • Cum să nu, cred în spusele dumitaile, rosti, dar așa cum numai ea se pricepe uneori să spună, cu atîta dispreț, cu atîta răutate, cu atîta aroganță, încît, zău, eram în stare s-o omor în clipa aceea. Risca s-o fac. N-am mințit cînd i-am spus-o. Ești fricos ? m-a întrebat deodată.

— Nu știu, poate că sînt și fricos. Nu știu... nu m-am gîndit de mult la asta.

— Dacă ți-aș spune : ucide-l pe omul acela, l-ai omori ? ■— Pe cine ?

— Pe cine am să vreau eu.

— Pe franțuz ?

— • Nu întreba, ci răspunde — pe cine am să-ți indic. Vreau să ^știu dacă ai vorbit serios adineaori. Aștepta cu atîta gravitate și nerăbdare răspunsul, încît m-a cuprins un sentiment ciudat.

— • Ai de glnd să-mi spui odată ce se petrece cu voi! strigai. Ți-e frică de mine, sau ce ? Îmi dau seama de toate încurcăturile de aici. Dumneata ești fiica vitregă a unui om ruinat și dement, bolnav de patimă pentru acest diavol — • Blanche ; mai există apoi și franțuzul ăsta, cu influența lui misterioasă asupra dumitale și iată că acum îmi pui în mod atît de serios... o asemenea întrebare. Măcar să știu și eu, altminteri am să înnebunesc și am să fac o prostie. Sau te jenezi să-^mi acorzi încrederea dumitale ? Dar te poți oare jena de mine ?

304

20

305

— ■ Îți vorbeam despre cu totul altceva. Ți-am pus o întrebare și aștept răspunsul.

— Se înțelege că l-aș omori, strigai, pe oricine mi-ai porunci, dar oare ești capabilă... oare mi-ai porunci ?

— Crezi poate că te-aș cruța? O să-ți poruncesc și o să mă dau deoparte. Ai să suporti asta ? Ba nu, nu ești în stare ! Dumneata poate că ai ucide la poruncă, dar pe urmă ai veni să mă omori pe mine fiindcă am îndrăznit să te trimit.

Am simțit ca o lovitură în creștet la auzul acestor cuvinte. Firește că și atunci luam întrebarea ei pe jumătate în glumă, drept provocare ; totuși îmi vorbise prea serios. Eram totuși uimit că se exprimase astfel, că-și menținea un asemenea drept asupra mea, că consimțea să exercite o asemenea putere asupra mea și că-mi spunea atît de deschis : „Du-te la pieire, iar eu o să mă dau deoparte”. În aceste cuvinte se afla ceva atît de cinic și de franc, încît, după mine, era prea mult. Prin urmare cu ce ochi mă privea ea pe mine, după toate acestea ? Asta depășea granița sclaviei și a umilinței. După o asemenea franchețe ar trebui să-l ridic pe sclav pînă la tine. Și oricît de absurdă, oricît de neverosimilă era întreaga noastră discuție, mi-a tresărit inima.

Polina izbucni brusc în hohote de irîs. Ședeam pe bancă, în fața copiilor care se jucau, vizavi de locul unde se opreau echipajele și aduceau publicul pe alea dinaintea cazinoului.

— O vezi pe baroana aceea grasă ? întrebă ea. Este baroana Wurmerhelm. A sosit abia de trei zile. Uite-l pe soțul ei : un prusac lung, uscat, cu un baston în mână. Ți amintești cum se uita la noi acum două zile ? Du-te chiar acum, aproape de baroană, scoate-ți pălăria și spune-i ceva pe franțuzește.

— Pentru ce ?

— Te-ai jurat că ai sări de pe Schlangenberg ; juri că ești gata să ucizi dacă ți-aș porunci. În locul tuturor acestor crime și tragedii, vreau numai să rîd nițel. Du-te fără multă vorbă. Vreau să văd cum o să te croiască baronul cu bățul.

— Mă provocă ; crezi că n-am s-o fac ? —• Da, te provoc, du-te, așa vreau !

— Mă rog, mă duc, deși e o toană stranie. Numai uite ce : să n-aibă cumva neplăceri generalul, iar prin el — dumneata. Zău că nu de mine mă îngrijesc, ci de dumneata, ei bine — și de general. Și ce idee e asta, să mă duc să jignesc a femeie ?.

306

"— Î>upă cum văd, nii fești decît un flecar, rosti ea disprețuitor. Adineaori ți s-au injectat ochii, și atît — de altfel, poate fiindcă ai băut prea mult vin la masă. Crezi că nu-mi dau seama singură că e și stupid și vulgar, că generalul o să se supere ? Dar vreau pur și simplu să rîd. Ei da, asta vreau, și basta ! Dar de ce să jignești o femeie ? Mai curînd cred că ieși bătaie cu bățul.

M-am întors și am pornit tăcut să-i îndeplinesc porunca. Se înțelege că era o prostie și se înțelege că nu m-am priceput să mă eschivez, dar, cînd m-am apropiat de baroană, îmi amintesc că eu însumi m-am simțit parcă ațîțat, da, mă ațîța șotia. Și-apoi eram teribil de iritat, de parcă aș fi fost beat.

Capitolul VI

Iată că au trecut două zile de la după-amiaza aceea stupidă. Și cită gălăgie, țipete, discuții, ceartă ! Și toate aceste neplăceri, neînțelegeri, stupidități și vulgarități aveau un singur autor : eu. De altfel, uneori mă umflă rîsul. Nu reușesc să-mi dau seama ce s-a petrecut cu mine — mă aflu într-adevăr într-o stare de frenezie sau pur și simplu mi-am pierdut cumpătul și-mi fac de cap pînă îmi vor pune cămașa de forță. Uneori am impresia că mi se tulbură mintea. Iar alteori —• că sînt încă foarte aproape de copilărie, de băncile școlii și că nu fac decît niște pozne grosolane.

Polina e de vină, numai Polina ! Poate că nu s-ar fi în-tîmplat asta, dacă nu era ea. Cine știe, poate am făcut-o din disperare (oricît ar fi de prostesc să judeci astfel). Și nu înțeleg ; nu înțeleg ce e frumos într-însa ! Dar frumoasă este, da, este ; se pare că este. Fiindcă și pe alții îi scoate din minți, înaltă și zveltă. Prea subțire, poate. Ai impresia că ai putea să-i înnozi trupul, ori s-o frîngi în două. Urma piciorului ei e îngustă și lungă —■ chinuitoare. Chinuitoare, asta-i cuvîntul. Părul are o nuanță roșcată. Ochii — cu adevărat de pisică, dar cu cîtă mîndrie și aroganță știe să privească. Acum vreo patru luni, cînd abia mă angajasem la ei, într-o seară a stat cu Des Grieux în salon și a vorbit mult, cu aprindere.

Și se

20*

307

uita la ei cu asemenea ochi...încît, mai tîrziu, cînd m-am dus la mine să mă culc, mi-am închipuit că i-a dat o palmă — că i-a dat-o chiar în clipa aceea și că stă în fața lui și se uită la el... Din seara aceea m-am îndrăgostit de ea.

Dar să trecem la fapte.

Am coborît pe cărare pe alee, m-am oprit în mijloc, aș-teptîndu-i pe baron și baroană. La cinci pași distanță mi-am scos pălăria și m-am înclinat.

Îmi amintesc că baroana purta o rochie de mătase, cu o circumferință uriașă, de culoare gri-deschis, cu volane și crinolină cu coadă. Era scundă, de o grăsimă neobișnuită, cu o bărbie teribil de umflată atîrnînd în așa fel, încît nu i se vedea de loc gîtul. Obrazul era stacojiu. Ochii mici, răi și obraznici. Pășea cu un aer de parcă le-ar fi acordat tuturor o cinste deosebită mergînd printre ei. Baronul mi s-a părut uscat și înalt. Obrazul, strîmb, tipic nemțesc, cu cele o mie de crețuri mărunte ale sale ; purta ochelari ; dacă împlinise patruzeci și cinci de ani. Picioarele ai fi zis că încep tocmai din piept ; asta însemna rasă. Era mîndru ca un păun. Puțin cam greoi. Avea ceva bovin în expresia feței, care înlocuia, în felul său, profunzimea de gîndire.

Toate acestea îmi apărură în fața ochilor în decurs de trei secunde.

Salutul meu și pălăria pe care o țineam în mână abia dacă le-au atras atenția la început. Doar baronul s-a încruntat ușor. Baroana plutea senină spre mine. „

— *Madame la baronne*, am rostit eu limpede și tare, ac-centuînd fiecare cuvînt, *j'ai l'honneur d'etre volte esclave* *.

Apoi m-am înclinat, mi-am pus pălăria și am trecut pe lîngă baron, întorcînd politicos fața spre el și

zîmbindu-i.

Ea îmi ceruse să-mi scot pălăria, dar salutul și obrăznicia le-am făcut cu de la mine putere. Dracu știe ce m-a mînat ? Nu mă mai puteam opri, de parcă alergam pe o pantă, la vale.

— *Hein!* strigă, sau mai bine zis icni baronul, răsucindu-se spre mine, mirat și furios.

M-am întors și m-am oprit într-o așteptare respectuoasă continuînd să-l privesc și să zîmbesc. Era pesemne nedumerit

* Doamnă baroană... am onoarea să fiu sclavul dumneavoastră. (Fr.)

308

și și-a ridicat sprintenele pînă la *nec plus ultra* *. Chipul i se posomora din ce în ce, Baroana s-a întors și ea în direcția mea, privindu-mă la fel de mirată și furioasă. Cîțiva trecători se uitară la noi atenți.

Alții se opri ră chiar.

— ■ *Hein !* icni din nou baronul de două ori mai tare și de două ori mai furios.

— ■ *Ja wohl*, ** rostii eu tărăgănat, continuînd să-l privesc drept în ochi.

— *Sind sie rasend?**** strigă el, agitîndu-și bastonul și pare^mi-se începînd să se sperie nițel. îl dezorienta, poate, costumele mele. Eram îmbrăcat foarte cuviincios, elegant chiar, ca un om care aparține într-un tot al unui mediu dintre cele mai onorabile.

— *Ja wo-o-ohl!* am strigat eu brusc din răsputeri lungindu-l pe o așa cum fac berlinezii, care folosesc mereu în discuție expresia „*ja wohl*”, tărăgănînd, cu acest prilej, mai mult sau mai puțin litera o, pentru a-și exprima diverse nuanțe de gânduri și sentimente.

Baronul și baroana s-au răsucit repede și au luat-o a-proape la fugă, speriați. Unii dintre privitori începură să discute, alții se uitau la mine, neînțelegînd nimic. De altfel, nici nu-mi amintesc bine.

M-am întors și am pornit cu pas obișnuit spre Polina Alexandrovna. Dar, înainte de a ajunge la o sută de pași de banca ei, am văzut că se sculase îndreptîndu-se spre hotel, împreună cu copiii.

Am ajuns-o pe scările de la intrare.

— Am executat... nerozia, i-am spus în timp ce mă aflam în dreptul ei.

— Ei și ce ? Acum descurcă-te, mi-a răspuns fără să mă privească măcar și porni pe scări.

Toată seara am rătăcit prin parc. Trecînd apoi prin pădure, am ajuns în alt ducat. Într-o casuță am mîncat jumări și am băut bere ! Această idilă m-a costat un taler și jumătate.

* Pînă la limită. (Lat.) ** Da. (Germ.) *** Ai turbat ? (Germ.)

309

Abia la ora unsprezece m-am întors acasă. În aceeași clipă mi s-a trimis vorbă să mă prezint la general. Ai noștri ocupă în hotel două numere ; au patru camere. Prima — spațioasă — e un salon, avînd un pian. Alături de el o cameră, mare și ea — biroul generalului. Aici mă aștepta el, stînd în mijlocul cabinetului, într-o atitudine nespuse de măreață. Des Grieux ședea tolănit pe divan.

— Stimate domn, dă-mi voie să te întreb ce poznă ai făcut ? Începu generalul.

— Aș vrea, domnule general, să intrați direct în subiect, i-am spus eu. Vreți, probabil, să vă referiți la întîlnirea mea de azi cu un neamț ?

— Cu un neamț ?! Neamțul e baronul Wurmerhelm, o persoană importantă, domnule ! Ai fost grosolan față de dînsul și față de baroana.

— De fel.

— I-ai speriat, stimate domn, strigă generalul.

— Dar de loc. încă din Berlin am învățat expresia „*ta wohl*” care se repetă mereu la fiecare cuvînt și pe care ei o tărăgănează atît de dezgustător. Cînd m-am întîlnit cu el pe alee, nu știu de ce acest „*ja wohl*” m-a obsedat și m-a incitat.... Și apoi baroana pentru a treia oară de cînd mă în-tîlnește vine direct spre mine, de parcă aș fi un vierme pe care-l poți călca cu piciorul. Recunoașteți că am dreptul și eu la orgoliu. Mi-am scos pălăria și, politicos (vă asigur că politicos), d-am spus : „*Madame, j'ai l'honneur d'etie votre esclave*”. Cînd baronul s-a întors și a strigat „*hein !*”, m-a împins și pe mine ceva să-i strig „*Ja wohl!*”. Am și strigat de două ori : prima dată cu glas obișnuit, iar a doua oară am lungit cuvintele cît am putut. Asta-i tot.

Mărturisesc că eram nespuse de bucuros de această explicație extrem de insolentă. Simțeam o dorință ciudată să înflorească toată istoria cît se poate mai stupid.

Și cu cît mergeam mai departe cu atît mai mult prindeam gust.

— îți rîzi de mine, strigă generalul. Se întoarse spre Des Grieux și-i spuse pe franțuzește că, hotărît, îmi caut singur neplăceri. Des Grieux zîmbi disprețuitor și strînse din umeri.

310

— O, sa nu credeți asta, n-a fost de loc așa! exclamai eu, adresîndu-mă generalului. Purtarea mea e,

desigur, urîtă, recunosc cu cea mai mare sinceritate. Purtarea mea poate fi numită chiar o farsă prostească și necuviincioasă, dar nu mai mult. Și știți, domnule general, mă căiesc foarte mult. Dar există o împrejurare care în ochii mei aproape că mă scutește pînă și de cîință. În ultima vreme, să tot fie două săptămîni, sau trei nu mă simt bine : sînt bolnav, nervos, irascibil, fantezist și uneori îmi pierd cu desăvîrșire controlul. Zău așa, în câteva rînduri am fost teribil de tentat să mă adresez deodată marchizului Des Grieux și... Dar, de altfel, n-are rost să termin ; poate că dînsul s-ar simți jignit. Pe scurt, acestea sînt simptome de boală. Nu știu, baroana Wurmerhelm va ține oare seama de această împrejurare atunci cînd îi voi cere scuze (fiindcă am intenția să-i cer scuze) ? Presupun că nu, cu atît mai mult cu cît, din cîte cunosc, în ultima vreme a început să se abuzeze de această împrejurare în lumea juridică : la procesele de drept comun avocații cer prea des achitarea clienților lor, pe motivul că criminalii respectivi, în momentul crimei, nu-și dădeau seama de nimic și pun asta pe seama unui soi de boală. „A ucis, pasămite, și nu-și amintește de nimic.” Și închipuiți-vă, domnule general, medicina îi încurajează— confirmă într-adevăr că există o asemenea boală, o demență temporară, cînd omul nu-și dă seama aproape de nimic, sau numai pe jumătate, sau numai pe sfert. Dar baronul și baroana sînt oameni din vechea generație ; afară de asta, sînt juncheri prusaci și moșieri. Lor pesemne că acest progres din lumea medicală și juridică le este încă necunoscut ,și de aceea nu vor primi explicațiile mele. Cum credeți, domnule general ?

— Ajunge, domnule I rosti generalul tăios și cu o indignare reținută — ajunge ! Voi căuta să mă scap o dată pentru totdeauna de șotiile dumitale. N-ai să-ți ceri scuze în fața baroanei și a baronului. Orice relații cu dumneata, chiar dacă ele ar consta numai în rugămintea dumitale de a fi scuzat, ar fi pentru dînsii prea umilitoare. Aflînd că aparții casei mele, baronul a avut o explicație cu mine la cazinou și, îți mărtu-

311

risesc, n-a lipsit mult să-mi ceara satisfacție. Îți dai seamă la ce m-ai expus, pe mine, stimate domn ? Eu, eu am fost nevoit să-i cer baronului scuze, i-am dat cuvîntul de onoare că neîntîrziat, de astăzi chiar, nu vei mai aparține casei mele...

— Dați-mi voie, dați-mi voie, domnule general, chiar dumnealui a pretins cu tot dinadinsul ca să nu mai aparțin casei dumneavoastră, după cum ați binevoit să vă exprimați ?

— ■ Nu ; dar eu însumi m-am simțit dator să-i dau această satisfacție și, se înțelege, baronul a rămas mulțumit. Ne despărțim, stimate domn. Ți se mai cuvin din partea mea acești patru frederici și trei florini după socoteala de aici. Iată banii, iată și hîrtia cu socoteala ; poți să verifici. Du-te cu bine. Începînd de azi nu ne cunoaștem. În afară de griji și neplăceri n-am văzut din partea dumitale nimic. Voi chema îndată chelnerul și-i voi declara că de mîine nu mai răspund pentru cheltuielile dumitale la hotel. Sluga dumneavoastră !

Am luat banii, hîrtia pe care era scrisă socoteala cu creionul, i-am făcut o plecăciune generalului și i-am spus cît se poate de serios :

— Domnule general, lucrurile nu se pot sfîrși astfel. Îmi pare foarte rău că ați fost expus unor neplăceri din partea baronului, dar — vă rog să mă iertați — vina o purtați dumneavoastră. Cum de v-ați asumat obligația de a răspunde pentru mine în fața baronului ? Ce înseamnă expresia că aparțin casei dumneavoastră ? Sînt pur și simplu preceptor în casa dumneavoastră și atît. Nu vă sînt fiu, nu mă aflu sub tutela dumneavoastră și nu iputeți răspunde pentru faptele mele. Eu însumi sînt persoană competentă din punct de vedere juridic. Am douăzeci și cinci de ani, sînt candidat al universității, sînt dvorean și vă sînt cu desăvîrșire străin. Numai respectul meu nemărginit pentru calitățile dumneavoastră mă opresc să vă cer pe loc satisfacție și să vă trag la răspundere în viitor pentru faptul că v-ați asumat dreptul să dați seama pentru mine.

Uluit, generalul desfăcu brațele, apoi se întoarse deodată spre franțuz și-i transmise în grabă că era cît pe ce să-l pro^{vo}ca la duel. Franțuzul rîse tare.

— Dar baronului n-am de gînd să-i trec cu vederea, con-tinuai eu cu un calm desăvîrșit, fără a mă impresiona cîtuși

312

de puțin de rîsul lui Mr. Des Grieux, și întrucît dumneavoastră domnule general, ați consimțit azi să ascultați plîngerea baronului și i-ați apărut interesele, devenind, într-un fel, părtaș la toată această poveste, am onoarea să vă raportează că nu mai tîrziu decît mîine mă voi duce la baron să-i cer în numele meu o explicație formală a motivelor care l-au determinat, avînd de-a face cu mine, să se adreseze, peste capul meu, unei alte persoane, ca și cum n-aș fi fost în stare, sau n-aș fi fost demn să răspund singur de faptele mele.

S-a întîmplat așa cum presimțeam. Auzind de noua nerozie, generalul se sperie grozav.

— Cum, ai oare intenția să mai continui această afacere blestemată ? strigă el. Ce vrei să faci cu mine, oh, Doamne ! Să nu îndrăznești, să nu îndrăznești, stimate domn, altminteri, ți-o jur !... Există și aici autorități și eu... eu... pe scurt, conform rangului meu... și baronul de asemenea... pe scurt, vei fi arestat și expulzat cu poliția, ca să nu mai faci scandal! Înțelegi, domnule ? Și cu toate că i se tăiase răsufarea de furie era îngrozitor de

speriat.

— Domnule general, i-am răspuns eu cu un calm insuportabil pentru el, nu poți fi arestat pentru scandal, înainte de a-d provoca. Nu mi-am început încă explicațiile cu baronul și dumneavoastră nu știți încă de loc sub ce formă și pe ce temeieri am de gând s-o fac. Vreau numai să lămuresc presupunerea, jignitoare pentru mine, că m-aș afla sub tutela unei persoane care ar avea, chipurile, putere asupra libertății mele de voință. Vă neliniștiți și vă alarmați zadarnic.

— Pentru Dumnezeu, Alexei Ivanovici, pentru Dumnezeu, lasă-te de această intenție absurdă! bolborosi generalul, schimbindu-și pe loc tonul mînios cu unul rugător și apu-cîndu-mă chiar de mîini. Dă-ți seama, ce o să iasă din asta! Din nou neplăceri! Recunoaște și dumneata, trebuie să am aici o atitudine deosebită, mai cu seamă acum !... Mai cu seamă acum!... O, nu cunoști, nu cunoști întreaga mea situație !... Cînd vom pleca, sînt gata să te primesc din nou. Eu, acum, numai așa, ei, într-un cuvînt, înțelegi doar motivele ! strigă el, disperat, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici !...

313

Retrăgîndu-mă spre ușă, l-am rugat din nou insistent să nu se neliniștească, i-am făgăduit că totul se va sfîrși bine și onorabil și m-am grăbit să ies.

Uneori rușii, cînd se află în străinătate, sînt din cale-afară de fricoși și se tem grozav de cele ce ar putea să se spună despre ei și de felul cum ar fi priviți, dacă e cuviincios sau nu cutare sau cutare lucru. Pe scurt, se poartă ca și cum ar avea un corset, mai cu seamă cei care pretind că ar avea o situație importantă. Cel mai plăcut pentru ei este să adopte un tipar conformist, dinainte stabilit, pe care-l respectă orbește — în hoteluri, la plimbare, în societate, în călătorie... Dar generalului i-a scăpat că peste toate acestea mai există o situație deosebită care-i cerea să <aiibă o „atitudine deosebită”. De aceea s-a speriat deodată icu atîta lașitate și și-a schimbat tonul față de mine. Am luat cunoștință de asta și mi-am notat în gînd. Se înțelege că era în stare să se adreseze mîine, prosteste, unor autorități, așa lîncît, într-adevăr, trebuia să fiu cu băgare de seamă.

De altfel, nu-mi venea de loc să-l necăjesc propriu-zis pe general j dar aveam chef acum s-o înfurii pe Polina. Se purtase atît de crud cu mine și ea însăși mă împinsese pe calea asta stupidă, încît acum vroiam s-o silesc să-mi ceară ea însăși să mă opresc. În fond, pozna mea o putea compromite și pe dînsa. Afară de asta se născuseră în mine alte senzații și dorințe j dacă, de pildă, apar în fața ei, din proprie voință, drept un nimic, asta nu înseamnă de loc că și în fața oamenilor sînt o curcă plouată și, firește, nu baronul e acela care ar putea „să mă bată cu bastonul”. Aveam chef să-mi rîd de ei toți și să par grozav. N-au decît să vadă. E sigur că ea o să se sperie de scandal și o să mă cheme din nou. Iar dacă nu mă cheamă, o să vadă totuși că nu-s o curcă murată...

(O știre uimitoare : chiar acum am auzit de la dădaca noastră, pe care am întîlnit-o pe scară, că Măria Filippovna a plecat azi, singură-cuc, la Karlsbad, cu trenul de seară, la verișoara ei. Ce-o fi asta ? Dădaca spune că se pregătea de

314

mult, dar cum se face că nu știa nimeni ? De altfel, se prea poate ca numai eu să nu fi știut. Dădaca s-a scăpat cu o vorbă :și anume că Măria Filippovna a avut o discuție aprinsă cu îgeneralul încă de acum două zile. Pricep. Pesemne că-i vorba ide *M-lle* Bdanche. Da, se pregătește ceva hotărîtor.)

Capitolul VII

În dimineața următoare am chemat chelnerul și i-am cerut să mi se facă nota separat. Odaia nu era într-atît de scumpă, încît să mă sperie prea mult și să mă silească să mă mut din hotel. Aveam șaisprezece frederici, iar mai departe... mai departe mă aștepta, poate, îmbogățirea! Curios, încă n-am cîștigat, dar mă port, simt și gîndesc ca un bogătaș și nu mă pot îchîpui altminteri.

Aveam ide gînd, în ciuda orei matinale, să. mă duc neîntîr-ziat la *mister* Astley, la hotelul d'Angleterre, foarte aproape de noi, cînd deodată a intrat la mine Des Grioux. Asta nu se mai întîmplase niciodată și, pe deasupra, cu domnul acesta mă aflam, în tot timpul din urmă, în relații din cele mai rele și încordate. Nu-și ascundea vădit disprețul său față de mine, ba chiar căuta să-l sublinieze ; cit despre mine, îmi aveam motivele mele să nu-i fiu binevoitor. Pe scurt, î l u ram. Venirea lui an-a mirat nespus. Am ghicit îndată că s-a ivit ceva deosebit.

A intrat foarte politicos și mi-a făcut un compliment în privința odăii mele. Văzîndu-mă cu pălăria în mîină, s-a interesat dacă ies să mă plimb atît de devreme. Auzînd că mă duc la *mister* Astley cu o treabă, s-a gîndit, și-a dat seama despre ce-i vorba și fața lui a căpătat o expresie nespus de îngrijorată.

Des Grioux semăna cu toți francezii, adică eia vesel și amabil cînd se cerea și-i convenea, și insuportabil de plicticos atunci cînd a fi vesel și amabil înceta a fi o necesitate. Francezul e rareori amabil în mod spontan ; e amabil întotdeauna la poruncă, din calcul. Dacă, de pildă, vede necesitatea de a fi fantezist, original, cît mai ieșit din comun, de-

315

vine stupid și artificial, iar așa-zisa lui fantezie nu e decît repetarea unor tipare vechi, de mult banalizate. În schimb, prin natura lui, francezul este un om practic în sensul cel mai meschin, mai mic-burghez și mai comun cu puțință, pe scurt, e cea mai plicticoasă (ființă din lume. După părerea mea, numai novicii și mai cu seamă domnișoarele ruse se lasă încîntate de francezi. Pentru orice altă ființă cu scaun la cap devin îndată evidente și odioase acele reguli de politețe dinainte stabilite, care constituie substratul amabilității, al dezinvolturii și buneii

dispoziții mondene.

— Am venit la dumneata într-o chestiune, începuse el extrem de degajat, deși politicos, de altfel, și nu-ți voi ascunde că sînt un sol sau, mai bine spus, un mijlocitor din partea generalului. Întrucît cunosc foarte slab limba rusă, n-am înțeles ieri aproape nimic din convorbirea dv. ; însă generalul mi-a explicat. În amănunt și mărturisesc...

— ■ Ascultă, *monsieur* Des Grieux, I-am întrerupt, uite, dumneata te-ai apucat să fii mijlocitor și în această chestiune. Eu nu-s, firește, decît „*un outchitel*” și niciodată n-am pretins onoarea de a fi prieten intim al acestei case, sau de a avea niște relații mai apropiate și de aceea nu cunosc bine situația ; dar lămurește-mă : oare dumneata ai devenit membru al acestei familii ? Pentru că, la urma urmei, ieri parte la absolut tot ce se întîmplă și devii îndată mijlocitor în toate...

Întrebarea mea nu-i plăcu. Era prea străvezie pentru el și nu voia să se trădeze.

— Mă leagă de general în parte afacerile, în parte unele • *chestiuni speciale*, rosti el cu răceală. Generalul m-a trimis să te rog să renunți la intențiile dumitale de ieri. Tot ce ai născocit e, firește, foarte spiritual; dar dînsul m-a rugat anume să-ți demonstrez că nu vei reuși de loc ; mai mult, baronul nu te va primi și, în sfîrșit, domnia-sa dispune, în orice caz, de toate mijloacele ca să scape de viitoare neplăceri din partea dumitale. Recunoaște și dumneata. Și atunci, spune, la ce bun să mai continui ? În schimb, generalul îți făgăduiește cu certitudine să te primească din nou în casa sa, de îndată ce se vor ivi împrejurări favorabile, iar pînă atunci să țină cont de salariul dumitale, de *vos appointements*. E destul de convenabil, nu-i așa ?

316

I-am replicat cît se poate de calm că e oarecum greșit în părerea lui, ca poate nu voi fi gonit de baron, ci, dimpotrivă, ascultat, și l-am rugat să mărturisească sincer, că a venit, probabil, tocmai pentru a afla : cum anume am de gînd să procedez în această chestiune ?

— ' O, Doamne, dacă generalul e atît de interesat de problema asta, se înțelege că i-ar fi plăcut să afle cum și în ce fel vei proceda. E atît de firesc !

M-am apucat să-i explic, iar el să asculte, tolănit, cu capul ușor aplecat pe o parte, în direcția mea, cu o vădită nuanță de ironie pe față, pe care nu căuta să și-o ascundă. În general, se ținea icu nasul pe sus. Mă străduiam din răspuțuri să mă prefac că privesc problema cu cea mai mare seriozitate. I-am explicat că, întrucît baronul s-a adresat generalului cu o plîngere împotriva mea, ca și cum aș fi fost sluga acestuia, în primul rînd m-a făcut să-mi pierd postul, iar în al doilea rînd m-a tratat ca pe o persoană care nu-i în stare să răspundă pentru propriile sale fapte și cu care nu merită nici să stai de vorbă. E de înțeles că mă simt, pe bună dreptate, jignit -, cu toate acestea, iținind seama de diferența de vîrstă, de poziția în societate *et caetera, et caetera* (cînd am ajuns aici abia mă țineam să nu rîd), nu vreau să iau asupra mea o nouă nechibzuință, adică să-i pretind direct baronului, sau chiar să-i propun numai, să-mi dea satisfacție. Cu atît mai mult mă consider absolut în drept să-i prezint lui, și mai cu seamă baronei, scuzele mele, mai ales că, într-adevăr, în ultima vreme mă simt bolnav, (prost dispus, am devenit, ca să zic așa, fantezist *et caetera, et caetera*. Dar baronul însuși, adresîndu-se ieri generalului cu insistența jignitoare pentru mine de a fi concediat, m-a pus în situația de a nu-i mai putea prezenta domniei-sale și baronei scuzele mele, fiindcă atît domnia-sa cît și baroana și toată lumea vor crede, cu siguranță, că-mi cer scuze de frică, ca să-mi recapăt postul. Din toate acestea reiese că mă aflu acum silit să-l rog pe baron să-mi ceară mai întîi el însuși scuze, într-o formulă cît mai moderată — să afirme, de pildă, că n-a intenționat de loc să mă jignească. Și după ce baronul va exprima acestea, eliberîndu-mă, atunci eu, din toată inima și cu toată sinceritatea, îi voi prezenta scuzele mele. Pe scurt, am încheiat eu, nu cer decît ca baronul să-mi dezlege mîinile.

317

— ■ Tii, cîtă susceptibilitate și cîtă pedanterie ! De ce să te scuzi ? Recunoaște, *monsieur... monsieur...* că le-ai născocit pe toate dinadins, ca să-l necăjești pe general... sau poate că ai un alt interes special... *mon cher monsieur, pardon, j'ai oublie voire nom, monsieur Alexis ? N'est ce pas ? **

— Dă-mi voie, *mon cher marquis ***, dumitale ce-ți pasă ?

— *Mais le general... ****

— ' Și generalului ce-i pasă ? Ieri spunea ceva, că trebuie să aibă nu știu ce atitudine... și era atît de neliniștit... n-am priceput nimic.

— Există, da, există o situație specială, mă urmă Des Grieux pe un ton rugător în care răzbătea tot mai mult ciuda. O cunoști pe *mademoiselle* de Cominges ?

— Adică pe *mademoiselle* Blanche ?

— Ei da, pe *mademoiselle* Blanche de Cominges... *et madame sa mere *****... recunoaște și dumneata ică generalul... pe scurt generalul e îndrăgostit, ba chiar... poate că va avea loc o căsătorie. Și lîncipuie-ți în această situație să se iste tot soiul de scandaluri și povești neplăcute...

— ■ iNu văd nici un scandal și nici o poveste neplăcută care să aibă legătură cu căsătoria.

— Dar *le baron est si irascible, un caractere prussien, vous savez, enlin une querelle d'Allemand ******,

— Mie însă, nu dumneavoastră, fiindcă eu nu mai aparțin casei... (Căutam dinadins să fiu cît mai nerod.) Dar, dați-mi voie, e stabilit că *mademoiselle* Blanche se mărită ou generalul ? Atunci ce mai așteaptă ? Vreau să zic,

de ce să ascundă asta de noi, ai casei ?

— Nu-ți pot... de altfel, nu-i cu totul... totuși... știi, așteaptă o știre din Rusia ; generalul trebuie să pună Ja ipunct niște afaceri...

— A, a ! *La baboulinka* ! Des Grieux mă privi cu ură.

* Dragă domnule, iartă-mă, am uitat **numele dumitale, domnul Alexis**, nu-i așa ? (Fr.)

** Dragă marchize. (Fr.) *** Dar generalul. (Fr.)

**** Pe domnișoara Blanche de Cominges și pe mama domniei-sale. (Fr.) ***** Baronul este atât de irascibil, o fire prusacă, știi, în sfârșit, un scandal în stil nemțesc. (Fr.)

318

— ■ Pe scurt, mă Întrerupse el, mă bizui întru totul pe amabilitatea dumitale înăscută, pe inteligența, pe tactul dumnitale... isănit sigur că ai să faci asta pentru familia în care ai fost primit ca o rudă, dubit, xespectat...

— Dă-mi voie, am fost alungat! Uite, dumneata susții acum *că-i numai de formă j dar recunoaște că dacă ți s-ar spune : „N-aș vrea, firește, să te urechez, dar lasă-te de formă să fii urecheat"... nu-i aproape același lucru ?

— Dacă-i așa, dacă nici un fel de rugăminți n-au influență asupra dumitale, începu el aspru și arogant, dă-mi voie să ți asigur că se vor lua măsuri. Există aici autorități, vei fi expulzat chiar azi — *que diable!* *Un blanc bec comme vous* *, vrea să provoace la duel o persoană de talia baronului ! Crezi ică vei fi lăsat în pace ? iPii sigur că nimeni nu se teme aici de dumneata ! Dacă tte-am rugat, am făcut-o mai mult de la mine, fiindcă l-ai supărat pe general. Oare poți crede, poți crede oare că ibaronul n-o să poruncească lacheului să te dea, pur și simplu, afară ?

— Dar n^am să mă duc (singer, i-aim răspuns cu un calm desăvirișH, rte înșeli, *monsieur* Des Gnieux, toate acestea se vor petrece mult mai cuviincios decât îți închipui. Uite, chiar acum mă duc la *mister* Astley și am să-l irog să-mi fie mijlocitor, cu un cuvânt să-mi fie *second* **. Omul acesta ține la mine și precis nu mă refuză. El se va duce la baron și baronul îl va primi. Dacă eu, *un outchitel*, pot fi luat drept *un subaltern*, dacă în sfârșit sînt lipsit de apărare, apoi *mister* Astley este nepotul unui lord, al unui lond autentic, o știe oricine, al lordului Peebrock, și lordul acesta se află aici. Crede-mă că baronul va fi politicoș ou *mister* Astley și-l va asculta. Și dacă nu, *mister* Astley va lua asta drept o jignire personală (știi cît de perseverenți sînt englezii) și va trimite din partea lui un prieten la baron, or el are prieteni buni. Conchide acum că s-ar putea să iasă altfel decît presupui. Franțuzul s-a speriat de-a binelea ; într-adevăr, toate păreau foarte verosimile și reieșea că îmi stă în putere să isc o poveste întreagă.

* Ce naiba, un băiețandru ca dumneata. (Fr.) ** Secundant. (Fr.)

819

— • Dar te rog, începu el cu glas absolut rugător, lasă toate astea ! S-ar zice că-ți face plăcere să iasă neplăceri ! Nu de satisfacție ai .dumneata nevoie, ci de istorii neplăcute ! Spuneam că toate acestea au să iasă amuzant, ba chiar spiritual • — ■ ceea ce poate și urmărești, dar, pe scurt, încheie el, văzînd că m-am sculat să-mi iau pălăria, am venit să-ți transmit aceste cîteva cuvinte din partea unei persoane — citește, am fost însărcinat să aștept răspuns.

Spunînd acestea, scoase din buzunar un bilețel împăturit și sigilat, pe care xni-l întinse.

De mîna Polinei (stătea scris :

„Am avut impresia că vrei să continui povestea asta. Te-ai supărat și începi să faci capilarii. Dar sînt ila mijloc împrejurări speciale, pe care poate am să ți le explic mai tîr-ziu ; te poftesc să încetezi și să te astîmperi. Ce nerozii! Am nevoie de dumneata și ai făgăduit să tmă ascuți. Amintește-ți de Schlaragenberg. Te rog să fii cuminte și, dacă e nevoie, îți poruncesc. A dumnitale, P.

P.S. Dacă ești supărat pe mine pentru cele ce s-au întîm-plat ieri, iartănmă."

Am simțit, citind aceste irînduri, canini joacă totul înaintea ochilor. Buzele îmi pâliră și începui să tremur. Blestematul de franțuz se uita la mine cu o nevinovăție prefăcută, rriutîndu-și privirea, pentru a evita, chipurile, să-mi vadă tulburarea. Mai bine ar fi rîs de mine.

— Bine, i-am spus eu, *mademoiselle* poate să fie liniștită. DăHmi voie totuși să te ântieb, am adăugat eu tăios, de ce nu îmi-ai transmis biletul /de la bun început ? în loc să trîncănești prostii, am impresia că ar fi trebuit să începi cu asta... dacă ai venit anume cu o însărcinare.

— O, am vrut... în general totul e atât de ciudat, încât ai să-mi ierți nerăbdarea firească. Voiam să aflu eu însumi, di mai .repede, de la dumneata personal, intențiile dumitale. De altfel, nu știu ce scrie în acest bilet și credeam că am tot timpul să ți-l transmit.

— Înțeleg, pur și simplu ți s-a cerut să mi-l transmiți numai în caz extrem, iar dacă vei aplană totul verbal, să nu mi-l mai dai. Așa-i ? Recunoaște deschis, *monsieur* Des Grieux !

— *Peut-etre*, spuse dl, Quînd o atitudine nespuse de reținută și privindu-mă într-un chip anume.

320

Mi^am luat pălăria j dădu din cap și ieși. Mi s-a părut că disting pe buzele lui un zâmbet batjocoritor. Parcă putea fi altfel ?

— O să ne mai socotim noi doi, franțuzule, o să ne mai încercăm puterile ! bolboroseam, coborînd

scările. Nu eram încă în stare să-mi dau seama de nimic, de parcă aş fi primit o lovitură în cap. Aerul im-a răcorit puțin.

Peste vreo două minute, de îndată ce am putut să judec limpede, mi s-au înfățișat cu claritate două idei: *prima* — că din asemenea prostii, din câteva glume ștângărești și amenințări copilărești neverosimile, xostite ieri în itreacă, s-a putut stârni o alarmă atât de *generală*! Și a *doua*.- ice influență are. totuși, acest franțuz asupra Polinei ? E de ajuns un cuvânt din partea lui și ea face tot ce are el nevoie, scrie un bilet, ba chiar mă și *roagă*. Se înțelege că relațiile Idintre ei 'doi au fost întotdeauna pentru mine o enigmă, chiar din primele zile, de când am început să-i cunosc ; totuși, în ultima vreme, ani băgat de seamă la ea un dezgust categoric, ba chiar dispreț față de dânsul, în timp ce el nici nu se uita la ea, isau se purta de-a dreptul nepoliticos. Am observat asta. Polina însăși mi-a vorbit de dezgustul ei ; a lăsat să-i scape mărturisiri extrem de importante. înseamnă că el o stăpânește, pur și simplu, o ține cu nășite lanțuri misterioase...

Capitolul VIII

La promenadă, cum se numește aici. adică ipe alea cu castani, l-am ântîlnit pe englezul meu.

— O, o ! începu el, zărindu-mă, mă duceam la dumneata, iar 'dumneata veneai la mine. Va să zică, te-ai despărțit de ai dumitale ?

— în primul rând, spunemmi cum se face că le știi pe toate "i l-am întrebat eu mirat. Oare povestea a ajuns cunoscută de toți ?

— O, nu, n-o cunosc toți ; de altfel, nici nu face să ajungă cunoscută. Nimeni nu vorbește nimic.

— în cazul acesta de ce o cunoști dumneata ?

gl — Dostoievski — voi. IV

321

— O cunosc, adică am avut prilejul s-o cunosc. Undo ai să pleci acum de-aici ? Țin la dumneata și de aceea am venit.

— Ești un om bun, *mister Astley*, i-am spus eu (totuși m-a uimit nespun : de unde știe ?) și fiindcă nu imi-am băut cafeaua încă, iar dumneata, probabil, nu ți-ai băut-o cum trebuie pe a duimitale, să mergem la cafeneaua cazinoului, să stăm acolo, să fumăm își am să-ți povestesc itot, iar... dumneata de asemenea.

Cafeneaua era lăa o sută de pași. Ni s-a adus cafeaua, ne-am așezat, mi-am aprins o țigară, iar *mister Astley*, fără să-și aprindă nimic, și-a ațitit ochii asupra mea, gata isă asculte.

— ■ Nu plec nicăieri, rămân aici, 'am început eu.

— Eram sigur că o să rămii, rosti aprobator *mister Astley*. Ducîndu-mă la eil, nu avusesem de iloc intenția, ba chiar

evitam dinadins să-i povestesc ceva despre dragostea mea pentru Polina. ilm toate 'aceste zile nu scosesem nici un cuvînt despre ea. Și apoi, el era foarte timid. Din prima dată am băgat de seamă că Polina i-a produs o impresie puternică, dar el nu pomenea niciodată numele ei. Curios era însă că deodată, în clipa cînd se așezase și :a început să mă fixeze cu privirea lui stăruitoare, plumburie, și în anine s-a ivit, nu știu de ce, dorința de a-i povesti tot, adică toată dragostea mea, cu toate detaliile. Am vorbit o jumătate de ceas lin cap și-ani făcea o nespusă plăcere, pentru întâia oară, să povestesc despre toata astea ! Băgînd de seamă că p>e alocuri, aprinzîndu-mă, el se fisticește, am accentuat dinadins înflăcărarea povestirii. De un lucru îmi pare rău : poate că spusesem câteva lucruri nepotrivite despre franțuz...

Șezînd în fața mea, *mister Astley* mă asculta nemișcat, fără să scoată nici un cuvînt, nici un sunet și privindu-mă drept (în ochi j dar cînd iam început să vorbesc despre franțuz m-a pus la punct eu severitate, lintrebîndu-mă : am eu oare dreptul să pomenesc de această treabă care nu mă privește ? *Mister Astley* punea (întotdeauna întrebări în chip foarte ciudat.

— Ai dreptate : mă tem că EU — i-am răspuns.

— • Despre acest marchiz și despre *miss Polina* nu poți spurce nimic precis lîn afară ide presupuneri ?

M-a mirat din nou o asemenea întrebare categorică din partea unui om atât de timid ca *mister Astley*.
322

— Nu, nimic precis, am răspuns, se înțelege că nimic

— Dacă-i așa, ai făcut rău nu numai că mi-ai vorbit mie despre asta, dar că ai gîndit-o măcar.

— [Bine, bine ! Recunosc ; dar acum nu despre asta e vorba, l-am întrerupt, mirat în sinea mea.

Apoi i-am istorisit întreaga poveste de ieri, în toate amănuntele, purtarea Polinei, mtiîmpflarea cu baronul, concedierea mea, extraordinara lașitate a generalului și, la urmă, i-am expus amănunțit cu

toate detaliile, vizita de azi a lui Des Grieux ; în încheiere i-am arătat biletul.

—• Ce deduci din asta ? l-am întrebat. Am venit anume ca să aflu ce gândești. În ceea ce mă privește pe mine, cred că l-aș uide pe franțuzul ăsta și poate că am s-o fac.

— Și eu, ispuse *mister Astley*. Cît despre *miss Polina*... știi, se iurîmplă să intrăm în relații cu oameni pe care-i urîm chiar, dacă nevoia o cere. Aici s-ar putea să existe niște legături necunoscute dumitale, care depind de împrejurări din afară. Cred că poți li liniștit — în parte, se înțelege. în privința faptei sale ide ieri însă, ea e desigur foarte ciudată — nu fiindcă a vrut să scape de dumneata și te-a pus la discreția loviturilor de baston ale baronului {care nu înțeleg de ce nu le-a folosit, de vreme ce avea bastonul în mînă}, ci fiindcă o asemenea ieșire pentru... ipentru o *miss* atît de fermecătoare e necuviincioasă. Se înțelege, ea nu putea ghici că-i vei împlini întocmai dorința ide a-și bate joc...

— Știi ceva ? strigai eu brusc, privindu-l țintă pe *mister Astley*, am impresia că dumneata ai mai auzit toate acestea, și (Știi de la cine ? Chiar de la *miss Polina* !

Mister Asdley mă privi mirat.

— Îți ilucesc ochii și citesc în ei suspiciune, rosti el, re-luîndu-și calmul dinainte, dar n-ai nici cel mai mic drept să-ți dezvălui suspiciunile. Nu pot să-ți recunosc acest drept și refuz categoric să răspund ila întrebarea dumitale.

— Bine, ajunge ! Nici nu-i nevoie ! am strigat ciudat de tulburat și neîmțelegînd de ce mi-o fi venit asta în minte I Cînd, unde; >m ce fel putuse fi ales *mister Astley* drept confident de Polina ? De altfel, în ultima vreme l-am cam scăpat din vedere pe *mister Astley*, iar Pdlina a fost întotdeauna enigmatică pentru mine — atît de enigmatică, încât, de pildă, acum, apucîndu-onă să-i povestesc lui *mister Astley* întreaga istorie a iubirii mele, chiar în timpul povestirii am fost deodată uimit

21*

323

de faptul că nu eram în stare să spun aproape nimic concret, precis despre relațiile mele cu ea.

Dimpotrivă, totul era fantastic, straniu, neîntemeiat, fără sens.

— Bine, bine ; sînt dezorientat și deocamdată nu pot pricepe multe, am răspuns eu cu un glas de parcă m-aș fi sufocat. Dar dumneata ești un om bun. Acum ■— o altă chestiune, și-ți cer nu sfatul, ci părerea.

Am tăcut un timp, apoi am început:

— Cum crezi, de ce s-a speriat așa generalul ? De ce din-tr-o măgărie de-a mea, de cea mai stupidă speță, au scos o asemenea istorie ? O istorie de asemenea proporții, încît Des Grieux în persoană a găsit de cuviință să se amestece (or el se amestecă numai în cazurile cele mai importante), m-a vizitat (ce zici !), m-a rugat, m-a implorat — el, Des Grieux, pe mine ! în sfîrșit, notează bine, a venit la ora nouă, la nouă fără un sfert, iar biletul de la *miss Polina* se afla în mîinile lui. 'Cînd a fost scris, te întreb ? Poate că *miss Polina* a fost trezită pentru aceasta ! Apoi, ceea ce deduc din asta e că *miss Polina* e sclava lui (dacă a ajuns să-mi ceară tocmai mie iertare !) și în plus ce are ea din asta, ea personal ? De ce se interesează ea atît de mult de afacerea asta ? De ce s-an speriat ei de nu știu ce baron ? Și ce-i dacă generalul se însoară cu *mademoiselle Rlanche* de Cominges ? Ei spun că trebuie să aibă o atitudine *deosebită* ica urmare a acestei tîmpre-jurări —■ dar prea e deosebit totul, recunoaște și dumneata. Cum crezi ? Sînt convins, după ochii dumitale, că știi în chestiunea asta mai multe decît mine 1

Mister Astley zâmbi și dădu din cap.

—■ într-adevăr, mi se pare că știu mult mai multe decît dumneata și în chestiunea asta, spuse el. Toată afacerea o privește numai pe *mademoiselle Bianche* și sînt convins r.ă e adevărul adevărat.

— Dar ce-i cu *mademoiselle Bianche* ? strigai eu nerăbdător (se născuse brusc speranța că acum o să aflu ceva despre *M-lle Polina*).

— Cred că *mademoiselle Bianche* are în clipa de față un interes deosebit să evite cu orice chip o întîlnire cu baronul și baroana, cu atît mai mult .cu oît ar fi o întîlnire neplăcută, ba mai rău — soanidaloașă.

324

— Ei I Ei I

— Acum doi ani, în timpul sezonului, *mademoiselle Bianche* a fost aici, în Ruletenburg. Eram și eu, de asemenea. *Mademoiselle Bianche* nu se chema pe atunci *mademoiselle* de Cominges, și nici mama ei, *madame veuve* Cominges nu exista. în orice caz, nici nu se pomenea de dînsa. Des Grieux nu exista nici el. Am adîncă convingere că ei' nu numai că nu-s rude, dar se cunosc foarte de curînd.

Marchiz, Des Grieux a devenit de asemenea extrem de recent — sînt sigur de asta, judecînd după un anumit fapt. E de presupus chiar că ,pînă și numele, Des Grieux, și l-a luat de curîrid. Cunosce aici pe cineva care l-a întîlnit sub un alt nume.

— Dar are realmente un cerc de cunoștințe impunătoare.

— O, asta e posibil. Chiar și *mademoiselle* Bianche poate să-l aibă. Dar acum doi ani *mademoiselle* Bianche, în urma plîngerii aceleiași baroane, a căpătat invitația, din partea poliției locale, să părăsească orașul și l-a părăsit.

— Cum așa ?

— Dînsa a apărut atunci mai întîi ou un italian, un fel de prinț, purtînd un nume istoric, Barberini *, sau ceva asemănător. Omul era plin de inele și briliante, nici măcar false. Se plimbau într-o trăsură extraordinară, *Mademoiselle* Bianche juca *trente et quarante*, și totul a mers mai întîi bine, apoi norocul începu s-o trădeze ; așa îmi amintesc. Într-o seară a pierdut o sumă fabuloasă. Dar ceea ce-i și mai rău, într-un *beau matin*, prințul ei dispăru nu se știe unde ; dispărură și caii, trăsura, totul. Nota la hotel era îngrozitor de ridicată. *Mademoiselle* (din M-tme Barberini s-a transformat brusc în *mademoiselle* Zelma) țipa lîn tot hotelul și în furia ei își sfîșia rochia. În același hotel locuia um iconte polonez (toți polonezii aflați în călătorie sînt conți) și *mademoiselle* Zekna, sfîșii-du-și hainele, și zgîri,indu-și fața, ca o pisică, cu minunatele ei mâini spălate cu parfum, îi produse o oarecare impresie. Statură de vorbă și pînă la prînz ea se consolă. Seara, contele apăru cu dînsa la braț în cazinou. *Mademoiselle* Zelma rîdea, ca de obicei, foarte tare, și manierele ei devenită ceva mai degajate. Intră direct în categoria acelor doamne, jucătoare de ruletă, care, atunci cînd se apropie de masă, împing din

325
răsputeri cu umărul pe jucătorul de alături, ca să-,și facă loc. În asta constă 'aici șicul aparte al acestor cucoane. Le-ai văzut, cred ?

— O, da !

— Nici nu merită să le vezi. Spre necazul publicului onorabil ele nu dispar de aici, cel puțin acelea care schimbă în fiecare zi ia masă hîrtii de cîte o mie de franci. De altfel, de îndată ce încetează să mai schimbe hîrtii, isînt pe loc poftite să plece. *Mademoiselle* Zeilma mai continua isă schimbe hîrtii; dar șansa ei era și mai proastă ca înainte. Ține seamă, cucoanele acestea joacă de foarte multe ori cu șansă ; au o uimitoare istăpînire de sine. De altfel, povestea mea se sfîr-șește aici. Într-o zi, la fel ca și prințul, dispăru și contele. *Mademoiselle* Zelma veni seara să joace isingură ; de astă dată nu-i mai oferi -nimeni brațul. În două zile pierdu totul. După ce puse ultimul ludovic și4 pierdu, se uită în jur și-l văzu alături pe baronul Wurmerhelm, care o cerceta cu mdre atenție și cu profundă indignare. Dar *mademoiselle* Zelma nu observă indignarea și, adresîndu-se baronului cu zîmbetu-i cunoscut, îl xugă să pună pentru ea, pe roșu, zece ludovici în urma acestui lucru, la plîngerea baroanei, primi seara invitația de a nu mai apărea la cazinou. Să nu te mire faptul că cunosc toate aceste amănunte mărunte și absolut jenante, fiindcă le-am aflat -cu certitudine de la *mister* ;Fider, o rudă de^a mea, care, în aceeași seară, a dus-o cu trăsura lui *pe mademoiselle* Zelma din Ruletenburg la Spa. Acum pricepi : *mademoiselle* Blanche vrea să fie generăleasă, probabil, pentru a nu mai primi pe viitor asemenea invitații din partea poliției cazinoului, ca acum doi ani. Acum nu mai joacă ; dar asta din pricină că acum, după toate aparențele, are un capital, pe icare-l împrumută cu dobîndă jucătorilor de aici. E mult mai rațional. Bănuiesc chiar că isd nefericitul general are o datorie la ea. Poate că și Des Grieux îi e dator. Sau poate că Des Grieux e asociatul ei. Recunoaște și dumneata că, măcar pînă la nuntă, n-ar dori să atragă cît de cît asupra sa atenția baroanei și a baronului. Pe scurt, .în situația ie, icel mai puțin îi convine un scandal. Dumneata însă ești legat de casa lor

326

și purtarea dumatile ar putea provoca un scandal, cu atît mai mult cu icît apare .zilnic în public la braț cu generalul sau cu *miss* Polina. Pricepi acum ?

— Nu, nu pTicep ! exclamai, izbinid atîiit de tare cu pumnul /în masă, în cît un *garson* sosi 'în fugă, -speriat.

— Spune, *mister* Astley, repetai frenetic, dacă știaai toata istoria asta și prin urmare cunoști foarte bine ce -reprezintă *mademoiselle* Blanche de Cominges, de ce nu m-ai prevenit măcar pe mine, sau chiar pe generail sau imai ales pe *miss* Polina, oare a apărut aici în public, la cazinou, la braț cu *mademoiselle* Blanche ? E posibil ?

— Pe dumneata n-aveam de ce să te previn, fiindcă nu puteai face nimic, răspunse calm *mister* Astley, și apoi, de ce anume să te previn ? Generalul știe, poate, despre *mademoiselle* Blanche mai multe deicît mine și totuși se pllknbă cu ea și cu *miss* Polina. Generalul e un om nefericit. Am văzut-o ieri pe *mademoiselle* Blanche călărînd pe un cal minunat, alături de *monsieur* Des Grieux și prințul acela rus, mite de statură, iar fin urma lor generalul pe im cal roifo. De dimineață se plîngea că4 dor picioarele, dar avea o ținută bună. Și iată că în clipa aceea mi-a venit giînduîl că e un om cu desăvârșire pierdut. Și apoi toate ac astea nu imă privesc, și abia ide icunînd am avut cinstea s-o cunosc pe *miss* Polina. De altfel (își luă seama deodată *mister* Astley) ți-aim mai spus că nu-ți pot recunoaște dreptul să-mi pui anumite întrebări, deși țin sincer la dumneata...

— ■ Ajunge, am spus, xi;di:cÎlIdu^mă, acum mi-e limpede ca ziua că și *miss* Polina șitie totul despre *mademoiselle* Bianche, dar că nu se poate hotări să se despartă ide franțuzul ei și de aceea consimte să se plimbe

cu *modemoiselle* Blanche. Cre-de-mă că nici o altă influență din afară n-^ar sili-o să se plimba cu ea și să mă implore în biletul ei să nu mă ating de baron. Probabil că anume aici s-a manifestat acea influență căreia i se supune întru totul. Și totuși ea singură m-a ațîțat împotriva baronului. La naiba, nu mai înțeleg nimic, i

— Dumneata uiți, în primul xînd, că această *mademoiselle* Blanche e logodnica generalului și, în al doilea rînd, că miss Polina, fiica vitregă a generalului, are un frățior și o su-

327

rioară, copiii generalului, cu .desăvârșire părăsiți de acest -om nebun, ba, pare-mi-se, jefuiți chiar.

— Da, da ! Așa-i ! Să părăsești 'capii înseamnă să-i lași în voia șoaptei, iar a rămîne înseamnă să le aperi interesele, ba poate chiar să salvezi un petec de moșie. Da, da, toate astea-s adevărate ! Totuși, totuși I O, înțeleg acum de ce toți se interesează atîta de babulenska !

— De cine ? întrebă *mister* Astley.

— De o hoască bătrână din Moscova, care nu mai moare și așteaptă cu toții vestea morții printr-o telegramă.

— Ei da, se înțelege, tot interesul s-a concentrat asupra ei. Toată problema stă în moștenire I Dacă va eosi moștenirea, generalul se va însura ; *miss* Polina va fi și ea eliberată, iar Des Grioux...

— Iar Des Grioux ?

—■ Iar Des Grioux își va primi banii ; numai aista așteaptă el aici.

— Numai ! Dumneata crezi că numai asta așteaptă ?

' — Mai mult nu știu nimic, tăcu încăpățînat *mister* Astley.

— Ba eu știu, eu știu ! repetai, furios, așteaptă și el moștenirea, fiindcă *miss* Polina va primi o zestre și după ce o va căpăta o să i se arunce de gât. Toate femeile sînt la fel I Iar cele mai trufașe ajung cele mai obișnuite sclave I Polina e capabilă numai de o pasiune, și mai mult nimic. Asta-i părerea mea despre ea. Privește-o, mai ales atunci când e singură și îngândurată : are în ea ceva predestinat, ifatal, blestemat ! E capabilă de toate ororile vieții și ale pasiunii... ea... ea... dar cine mă cheamă ? am exclamat deodată. Cine mă strigă ? Am auzit cum an-a chemat cineva pe rusește : „Alexei Ivanovici !” O voce de iemeie, auzi, auzi !

între timp ne apropiam de hotelul nostru. Părăsisem de mult cafeneaua, aproape fără să ne dăm seama.

•—• Am auzit niște strigăte de femeie, dar nu știu pe cine cheamă ; strigă pe rusește ; acum văd de unde vin strigătele, îmi arată *mister* Astley, strigă femeia aceea, care sade într-un fotoliu mare și pe care au dus-o în clipa aceasta pe peron mai mulți lachei. în spatele ei se cară valize, înseamnă că a sosit de curînd un tren.

328

— 6ar ide ce mă cneamă ? Strigă iar ; privește, ne face semne cu imîna.

— Văd că ne face semne, spuse *mister* Astley.

— Alexei Ivanovici ! Alexei Ivanovici ! Of, Doamne, ce mai tont ! se auzeau țipete disperate de pe peronul! hotelului.

Am pornit, aproape alergînd, spre intrare. Am pășit pe palier și... de uluire imi-au căzut brațele, iar picioarele s-au lipit pancă de plăcile de piatră.

Capitolul IX

Pe palierul de sus al largului peron, dusă pe scări în fotoliu, înconjurată de servitori, servitoare și mulțimea slugarnică de servanți ai hotelului, în prezența ober-chelnerului însuși, ieșit să întâmpine pe înalta vizitatoare, sosită cu atî-tea surle și /trompete, întovărășită de slugi proprii și cu atâtea baloturi și geamantane, trona... *bunica!* Da, era chiar ea, An-tonida Vasilevna Taraseviceva, moșiereasă și boieroaică din Moscova, iîn vîrstă de șaptezeci și cinci de ani, autoritară și bogată, *la baboulinka*, căreia i se trimeteau și de la care se primeau telegrame, cea care era pe moarte și nu mai murea, apărînd deodată iîn mijlocul nostru, chiar ea, în persoană, căzînd ca un trăsnet. Se ivise, deși paralizată, purtată, ca de obicei, în ultimii cinci ani, an fotoliu, dar era întotdeauna vioaie, plină de viață, sigură de sine, cu spinarea dreaptă, strigînd tare și autoritar, ocărîndu-i pe toți — într-un cuvînt, exact așa cum avusesem cîntea s-o văd de vreo două ori, de cînd mă angajasem în casa generalului ca preceptor. E de înțeles că rămăsesem în fața ei, încremenit de uimire. Ea însă mă zărise, cu ochiul său de linx, încă de la o sută de pași, de pe cînd o aduceau cu fotoliul, mă recunoscuse și mă strigase pe numele patronimic — pe care, de asemenea, conform obiceiului său, îl reținuse o dată pentru totdeauna. „Și pe una ca asta se așteptau s-o vadă în sicriu, îngropată și lăsîndu-le o moștenire ? îmi trecu prin minte. Păi ea o să ne înmormînteze pe noi toți și întreg hotelul ! Dar, Dumnezeule, ce se va

329

întîmpla acum cu ai noștri, ce-o să se întîmple cu generalul I Femeia asta o să întoarcă acum tot hotelul

cu susul în jos !"

— Ce-ai rămas așa, fiule, în fața mea, cu ochii holbați ?! continuă să strige la mine bunica. Nu știi să te închini, să dai binețe ? Ori ți s-a urcat la cap și nu vrei ? Ori, poate nu mă recunoști ? Auzi, Potapîci, se adresă ea unui foătrîn cărunt, în frac, cu cravată albă și chelie trandafirie, majordomul ei, care o însoțea în călătorie, auzi, nu mă recunoaște ! M-au îngropat! Trimiteau telegramă după telegramă : a murit, sau n-a murit încă ? Știu tot ! Și, duipă cum vezi, sînt zdravănă-sănătoasă.

—■ Dați-mi voie, Antonida Vasilievna, de ce v-aș dori răul ? i-am răspuns eu voios, venindu-mi în fire. Eram numai mirat... Și-apoi cum să nu te miri, cînd așa, pe neașteptate...

— Și ce-i de mirare ? m-am suit în tren și-am plecat. În vagon e ibine, nu te scutură. Ai (fost să te plimbi ?

—■ Da, m-am plimbat pînă la cazinou.

— E bine aici, rosti bunica, privind în jur. E cald, copacii-s frumoși. îmi place ! Ai noștri sînt acasă ? Generalul ?

— O ! E acasă, la ora asta cred că-s acasă cu toții.

— A, și aici fac totul după ceas și se țin de ceremonial ? Dau tonul. Am auzit că țin trăsura, *Ies seignews russes* *. S-au lefterit și hai în străinătate ! E și Praskovia cu ei ?

—• Și Polina Alexandrovna.

—■ Și franțuzul ? Dar lasă că am să-i văd singură pe toți, Alexei Ivanovici, arată-mi drumul, du-mă la el. Tu te simți bine aici ?

— Așa ;și așa, Antonida Vasilievna.

— Iar tu, Potapîci, spune-i nătărăului ăstuia, chelnerului, să-mi dea o locuință comodă, bună, să nu fie sus și du imediat lucrurile acolo. Da de ce se înghesuie cu toții să mă conducă ? De ce se vîră în sufletul meu ? Ce apucături de robi ! Cine-i cu tine ? mi se adresă ea din nou.

— *Mister Astley*, am răspuns. —• Care *mister Astley* ?

— Un vizitator al stațiunii, o bună cunoștință **de-a toea** ; îl cunoaște și pe general.

* Boierii ruși. (Fr.)

330

— Englez. De-aia se uită țintă la mine și nu-și descleș-tează gura. De altfel, îmi plac englezii. Ei, duceți-mă sus, drept la locuința ilor ; unde stau ?

Fotoliul ibunicii fu ridicat ; pășeam înaintea tuturor pe scara lată a hotelului. Convoiul nostru producea un mare efect. Toți cei ce se nimereau în drum se opreau și priveau cu ochii mari. Hotelul nostru era considerat cel mai bun, cel mai scump și cel mai aristocratic din stațiune. Pe scară și pe culoare întâlneai întotdeauna cucoane superbe și englezi impozanți. Mulți se interesau cine sîntem jos, la ober-chelner care, la rîndul său, era profund uimit de ceea ce vedea. Firește, răspundea tuturor celor care-l întrebau că-i o străină de vază, *une russe, une comtesse, giande dame* și că ocupă aceleași încăperi pe care le-a avut acum o săptămînă *la giande duchesse de N.* înfățișarea .autoritară și impunătoare a bunicii, purtată în fotoliu, constituia principala cauză a efectului. De cîte ori întâlnea un necunoscut, îl măsura îndată cu o privire curioasă și mă întreba despre toți cu glas tare. Bunica era o femeie masivă și cu toate că nu se scula din fotoliu ghiceai îndată, privind-o, că-i foarte înaltă. Spi-narea-i era dreaptă ca o seîndură, și nu se sprijinea de spetează. Capul mare, cărunt, cu trăsături mari și aapre și-l ținea sus ; căutătura ei era mîndră și provocatoare parcă ; și se vedea că atît privirea cît și gesturile ei erau absolut naturale, în ciuda celor șaptezeci și cinci de ani, avea obrazul destul de proaspăt și nici dantura nu suferise prea mult. Purta o rochie de mătase neagră și o bonetă albă.

— Mă interesează nespus, îmi șopti *mister Astley*, ureînd scările alături de mine.

„De telegrame a aflat, mă gîndii eu, pe Des Grioux îl cunoaște de asemenea, dar de *M-lle Blanche* pare-mi-se că deocamdată știe prea puțin." I-am comunicat îndată toate acestea lui *mister Astley*. Păcătosul de mine ! de îndată oe-<mi trecu prima mirare, mă bucurai teribil de lovitura de trăsnet pe care aveam s-o dăm acum generalului. Mă simțeam ațîțat iparcă și pășeam în fața convoiului nespus de vesel.

Ai noștri locuiau la etajul doi ; n-am anunțat pe nimeni și n-am bătut la ușă, ci pur și isimplu am deschis-» larg și bunica fu adusă în triumf. Parcă dinadins, toți se adunaseră în biroul generalului. Erau ceasurile douăsprezece și mi se

331

pare că se proiecta o plimbare în comun — unii cu trăsura, alții călări ; afară de ai noștri fuseseră invitați și cîțiva cunoscuți, în afară de general, Polina cu copiii și dădaca acestora se mai aflau în birou : Des Grdeux, *M-lle Blanche*, din nou în costum de amazoană, mama ei, *M-me veuve Cominges*,

prințul cel scund și un vizitator, nu știu ce savant neamț, pe care-l vedeam la ei pentru întâia oară. Fotoliul bunicii fu lăsat jos chiar în mijlocul biroului, la trei pași de general. Dumnezeu, niciodată n-am să pot uita impresia pe care a produs-o ! înainte de a intra noi, generalul povestea ceva, iar Des Grieux îl corecta. Trebuie remarcat că *M-lle Blanche* și Des Grieux îi făceau, de vreo două zile, nu se știe de ce, o curte insistentă prințului scund — â 7a *barbe du pauvrâ general* * și în mijlocul grupului domnea, deși poate artificială, o atmosferă de veselie și cordialitate familială. La ve-' dera [bunicii generalul încrămeni brusc, cu gura căscată, oprindu-se la jumătatea cuvântului. Se uita la ea uluit, fascinat parcă de privirea unui vasilisc. Bunica îl privea fix, tăcută —• dar cu ce ochi triumfători, provocatori și batjocoritori ! Se uitară astfel unul la altul, preț de zece secunde bune, în adîncă tăcere a celor din jur. Des Grieux rămase la început înmărmurit, dar curînd o îngrijorare nespūsă apărū pe fața lui. *M-lle Blanche*, cu sprîncenele ridicate și cu gura deschisă, o cerceta avan pe bunică. Prințul și savantul urmăreau, profund nedumeriți, întreg acest tablou. Privirea Polinei exprima mirare și o teribilă descumpănire, dar deodată se făcu albă ca varul: peste un minut sîngele i se urcă brusc la cap, împurpurîndu-i obraji. Da, era o catastrofă pentru toți ! Nu făceam decît să-mi mut privirea de la bunică la cei din jur și înapoi. *Mister Astley* stătea deoparte, ca de obicei calm și ceremonios. — Ei iată-mă-s ! In locul telegramei ! izbucni, în sfîrșit, bunica, rupînd tăcerea. Ce, nu v-ați așteptat ?

— Antonida Vasilievna... mătușica... dar cum așa... bolborosi nefericitul general. Dacă tăcerea bunicii s-ar mai fi prelungit cîteva secunde ar fi făcut, poate, un atac de apo-plexie.

* Sub nasul *bietului general*. (Fr.)

332

— Cum ? M-am suit în tren și am plecat. Drumul de fief pentru ce există ? Credeați cu toții : gata, am pus mîinile pe piept și v-am lăsat moștenirea ? Parcă te vād cum trimiteai telegrame de-aici. Cred că ai plătit bani buni pentru ele. Că nu-i ieftin. Iar eu mi-am pus picioarele la spinare și hai încoace. Ăsta-i franțuzul acela ? *Monsieur Des Grieux*, pare-imi-se ?

— *Oui, madame* } se grăbi Des Grieux, *et croyez, je suis si enchantâ... votre sânte... cest un mirncle... vous voir ici, une surprise charmante.* *

— *Charmante*, întocmai; Has' că te cunosc, măs'căriciule, nu te cred nici atîtica ! și-i arătă degetul cel mic. Asta cine-i, întrebă ea, arătînd-o pe *M-lle Blanche*. Franțuzaica extravagantă, în costum de amazoană și cu cravașa în mină, o uimise pesemne. E ide pe aici ?

— E *mademoiselle Blanche* de Cominges, iar dumneaei e mama dumisale, *madame* de Cominges ; locuiesc lîn hotelul acesta, aim raportat eu.

— Fiica-i măritată ? întrebă iară oool bunica.

— *Mademoiselle* de Cominges nu e măritată, am răspuns cît se poate de respectuos își dinadins cu jumătate voce.

— E veselă ?

N-am :îmțeles ântretoarea.

— Nu te plictisești cu ea ? întelege rusește ? Uite, Des Grieux, la noi la Moscova, a învățat să ise descurce pe limba noastră, mai îngână cîte o vorbă.

I-am explicat că *M-lle* ide Cominges n-a fost niciodată în Rusia.

— *Bonjour* ! rosti bunica, uitîndu-se la *M-lle Blaache*.

— *Bonjour, madame* ! *M-He Blanche* iăcu o reverență ceremonioasă și plină de grație, grăbindu-se, sub masca unei modestii și politeți extreme, să arate prin întreaga atitudine și expresie a feței nespusa ei mirare față de asemenea ciudată întrebare și purtare.

— O, și-a lăsat ochii în jos, face fițe și fasoane ; ghicești îndată ce pasăre rară e ; vreo actriță. Am tras aici la

• Da, doamnă... și vă rog să mă credeți, sînt atît de încîntat... sănătatea dumneavoastră... e un miracol... să vă vedem aici, ce surpriză încîntătoare. (Fr.)

333

hotel, jos, se adresa deodată generalului, am să-ți fiu vecină ; te bucuri, sau nu ?

— ■ O, mătușica ! Fii încredințată de sincera mea... bucurie, se grăbi să răspundă generalul. își mai venise în fire și deoarece la ocazii se pricepea să vorbească foarte frumos, impunător și cu pretenții la oarecare efect, își dădu drumul - și de data asta. Eram atît de neliniștiți și impresionați de veștile în legătură cu boala dumitale... Primeam telegrame atît de desperate și deodată...

— Ei, minți, minți ! îl întrerupse pe loc bunica.

— Dar cum se face, se grăbi la xîndul său generalul s-o întrerupă tu glas mai puternic, străduindu-se

să nu observe acel „minți”, cum se face totuși că te-ai hotărât să faci o asemenea călătorie ? Recunoaște că la vârsta dumitale, cu sănătatea dumitale... în orice caz totu-i atât de neașteptat, încât e de înțeles mirarea noastră. Dar sînt atât de bucuros... și noi toți (începu să zîmbească, înduișat și încîntat) ne vom strădui din răputeri să facem ca șederea dumitale aici să fie din cele mai plăcute...

—• Ei, ajunge cu vorbăria goală ; te-ai apucat să îndrugi ca de obicei ; las' că m-oi pricepe și singură să-mi petrec timpul. Dar nici pe voi n-am să vă ocolesc ; nu vă port pică. Cum se face, mă întreb ? Păi ce-i de mirare ? în chipul cel mai simplu. Și de ce se miră toți așa ? Bună ziua, Praskovia. Tu ce faci aici ?

— Bună ziua, bunico, rosti Polina, apropiindu-se de ea, călătorești de mult ?

—■ Iată, asta a pus o întrebare mai deșteaptă decît voi toți ; că aștilalți numai : ah, și ah ! Vezi tu : am zăcut cît am zăcut, m-am doftoricit cît m-am doftoricit, dar i-am alungat pe doctori și l-am chemat pe paracliserul de la Sf. Nikola. El a vindecat pe o femeie tot de o boală ca asta, cu scutu-xătură de ifin. Ei, și in-a ajutat și pe mine ; a treia zi am nădușit toată și m-am sculat. Pe urmă iar s-<au adunat nemții mei, și-au pus ochelarii și s-au apucat să-și dea cu presupusul : „Acum, zic ei, dacă s-ar putea pleca în străinătate să se facă un tratament, ar trece toate beteșugurile”. Și de ce nu ? gîndesc eu. Proștii de Zajighin au început să se văicărească : „Cum ai să ajungi ?” ziceau. Asta-i bună ! Mi-am strâns totul într-o singură zi și săptămîna trecută, vineri, mi-am luat fata în casă, pe Potapîci, pe Feodor lacheul, da pe Feodor ăsta

334

I-am alungat la Berlin fiindcă vedeam că n-am nevoie de el, ■aiș fi ajuns și singurică... Am luat vagon special, hamali sînt în toate stațiile și pentru douăzeci de copeici te duc unde vrei. Ia te uită ce locuință ați închiriat ! încheie ea, privind în jur. Din ce bani, fiule ? Că doar la tine totu-i ipotecat. Numai franțuzului ăstuia îi datorezi la ibănet ! Știu tot, știu tot!

— Eu, mătușica... începu generalul, fisticit de-a binelea, mă mir, mătușica... cred că pot și fără control... de altfel cheltuielile mele nu-mi depășesc mijloacele, iar noi aici...

— Ție nu-ți depășesc ? o ziseși ! îmi închipui că i-ai jefuit de ultimul ban pe copii, halal tutore !

— După toate acestea, după asemenea cuvinte, începu generalul indignat, nu știu nici eu...

— Aia-i că nu îți ! Bănuiesc că nu te depărtezi de ruletă. Te-ai lefterit de tot ?

Generalul era atît de uluit, încît fu cît pe-aci să se înece sub năvala indignării.

— La ruletă ! Eu ? Cu rangul meu... Eu ? Vino-ți în fire, mătușica, se vede că nu te-ai făcut bine de tot.

—■ Ei, minți, minți ; pesemne că nu te lași tras de acolo ; minți mereu ! Las' c-am să mă uit eu ce-i cu ruleta asta chiar azi. Tu, Praskovia, să-mi spui ce se poate vizita pe aici, Alexei Ivanovici o să-mi arate și el, iar tu, Potapîci, notează locurile unde trebuie să mergem. Ce se poate vizita aici ? i se adresă ea deodată Polinei.

— Aici, în apropiere, se află ruinele unui castel, apoi Schlangenbergul.

— Ce-i aceea Schlangenberg ? O pădurice, sau ce ?

— Nu, nu-i o pădurice, e un munte ; acolo se află un *point*...

— Ce-i aceea *point* ?

—■ Punctul cel mai înalt de pe munte, e un loc îngrădit. Priveliștea e minunată de acolo.

—■ Va să zică trebuie să-mi care fotoliul pe munte ? Au să-l poată căra oare ?

— O, se pot găsi hamali, am răspuns eu.

Între timp, Fedosia, dacă se apropie de bunică s-o salute, aducînd și pe copiii generalului.

— Lasă pupăturile ! Nu-mi place să mă sărut cu copii : toți sînt mucoși. Ei, cum e aici, Fedosia ?

335

— Aici e tare, tare bine, măicuță Antonida Vasilievna, răspunse Fedosia. Cum ți-a ifost, măicuță ? Că noi ne-am perpelit atîta pentru dumneata.

— Știu, tu ești un suflet curat. Țștia ce-s, musafiri ? se adresă ea din nou Polinei. Cine-i prăpăditul ăla cu ochelari ?

■— E prințul Nilski, bunico, îi șopti Polina.

—■ A, e rus ? Iar eu credeam că nu înțelege ! Poate n-o fi auzit. Pe *mister Astley* il-am mai văzut. A, uite-l iar, îl zări bunica, bună ziua ! i se adresă deodată.

Mister Astley se înclină tăcut.

—■ Ei, ce lucru bun ai să-mi spui ? Spune ceva ! Tradu-i asta, Polina.

Polina îi traduse.

— Vreau să spun că vă privesc cu multă plăcere și mă bucur că sânrteți sănătoasă, răspunse *mister Astley* solemn, dar cu multă promptitudine. Bunicii i se traduse și pesemne că-i plăcură cuvintele lui.

— Cît de frumos răspund întotdeauna englezii, observă ea. Nu știu de ce, întotdeauna i-am iubit pe englezi, nici nu se pot compara cu franțuzii ! Să treci pe la mine, i se adresă din nou lui *mister Astley*. Am să caut «ă nu te supăr prea mult. Tradu-i asta și spune-i că sînt aici jos, aici jos, auzi, jos, jos, îi repetă ea lui *mister Astley*, arătînd cu degetul.

Mister Astley fu nespus de încîntat de invitație.

Bunica o examina din cap pînă-n picioare pe Polina, cu o privire atentă și mulțumită.

—■ Te-aș iubi, Praskovia, rosti deodată, ești fată bună, mai bună decît ei toți, dar ai un caracter —■ uf I Da lasă că și eu am caracter ; ia întoarce-te ; ți-ai pus cumva coc fals ?

—■ Nu, bunico, e părul meu.

— Tocmai, că mie nu-mi place moda prostească de az* Ești tare frumoasă. M-aș fi îndrăgostit de tine, dacă eram cavalier. De ce nu te măriți ? Ei, dar e timpul să plec. Aș vrea să mă plimb nițel, că am tot stat în vagon... Ei, mai ești supărat ? i se adresă iar generalului.

— Iartă-mă, mătușico, ajunge I își veni în fire generalul, bucuros. Înțeleg, la vîrșta

— *Cette vieille est tombee en enfance* *, îmi șopti Des Grieux.

— Vreau să văd totul pe-aici. Mi-l cedezi pe Alexei Iva-novici ? urmă bunica către general.

— O, cît dorești, dar și eu însumi... și Polina, și *mon-sieur* Des Grieux... pentru noi toți va fi o plăcere să te întovărășim...

■ — *Mais, madame, cela sera un plaisir***, se întoarse Des Grieux spre ea, cu un zîmbet fermecător.

— Tocmai, *plaisir*. Tare ești caraghios, fiule. Dar bani nu-ți dau, adăugă deodată către general. Ei, și-acum hai în apartamentul meu : trebuie să-l văd și pe urmă mergem peste tot. Ridicați-mă. Bunica fu ridicată din nou și porniră cu toți grămadă, în urma fotoliului, pe scări. Generalul pășea ca năucit de o lovitură de măciucă în cap. Des Grieux chibzuia ceva. *M-lle* Blanche vru mai întîi să rămînă, dar pe urmă hotărî, cine știe de ce, să vină și ea cu ceilalți. O urmă îndată și prințul, iar sus, în apartamentul generalului, rămaseră numai neamțul și *madame veuve* de Cominges.

Capitolul X

în stațiunile balneare — ba pare-mi-se în toată Europa — directorii de hoteluri și ober-chelnerii, atunci cînd rezervă apartamente vizitatorilor, se ghidează nu atît după cererile și dorințele lor, cît după propriile lor păreri despre ei ; și trebuie notat că se înșală arareori. Dar bunicii, nu se știe de ce i se acordă o locuință atît de somptuoasă, încît săriră peste cal : patru camere minunat amenajate, cu baie, încăperi pentru servitori, o odaie specială pentru cameristă,

* Bătrîna aceasta a dat în mintea copiilor. (Fr.) ** Dar, doamnă, ar fi o plăcere. (Fr.)

«17

et caetera, et caetera. Într-adevăr, în odăile acestea poposise acum o săptămână nu știu ce *grande duchesse*, fapt care era, firește, de îndată adus la cunoștința noilor vizitatori, pentru a se atribui un preț și mai mare apartamentului. Bunica fu cărată, sau, mai bine zis, împinsă prin toate odăile, pe care le cercetă atent și sever. Ober-chelnerul, un om în vîrstă, cu capul pleșuv, o însoțea respectuos în această primă inspecție.

Nu știu drept cine o luură toți, dar părea oricum o persoană extrem de importantă și, mai ales, extrem de bogată. În registru fu înscris pe dată : „*Madame la generale, princesse de Tarassevitcheva*”, deși bunica nu fusese niciodată prințesă. Servitorii proprii, un compartiment special în vagon, mulțimea inutilă de baloturi, valiza, ba chiar cuierele serviră, probabil, drept un început de prestigiu ; iar fotoliul, vocea și tonul tăios, întrebările ei excentrice, puse cu aerul cel mai degajat și nesuportînd nici o obiecție, pe scurt, întreaga persoană a bunicii — directă, aspră, autoritară — desăvîrși venerația tuturor pentru ea. În timpul inspecției, bunica porunca deodată să se oprească fotoliul, arăta vreun obiect din mobilier și se adresa cu întrebări neașteptate ober-chelnerului, care zîmbea respectuos, dar începînd vădit să se sperie. Bunica i se adresa în franceză, pe care o vorbea, de altfel, destul de prost, așa încît îndeobște traduceam eu. Răspunsurile ober-chelnerului în cea mai mare parte nu-i plăceau și-i păreau nesatisfăcătoare. Dar și dînsa parcă punea întrebări pe alături, despre cîte și mai cîte. La un moment dat, de pildă, se opri în fața unui tablou — o copie destul de neizbutită după un original celebru, cu subiect mitologic.

— Al cui e portretul ? întrebă.

Ober-chelnerul declară că-i pesemne al unei contese. ,

— Cum se face că nu știi ? Trăiești aici și nu știi. De ce se află aici ? De ce are ochii sașii ?

La toate aceste întrebări ober-chelnerul nu putu răspunde satisfăcător, ba chiar se fistici.

—• Ce nătărău ! conchise bunica pe rusește.

Fu dusă mai departe. Aceeași istorie se repetă și cu o statueta de Saxa, pe care bunica o cercetă îndelung și apoi porunci să fie scoasă, cine știe de ce. Pe urmă se legă de

338

ober-chelnef : cit Costaseră covoarele din dormitor și unde fuseseră țesute ? Ober-chelnerul făgădui să se intereseze.

—> Ce tonți ! bombăni bunica și-și concentra întreaga atenție asupra patului.

—■ Ce baldachin bogat ! Desfaceți-l.

Patul fu desfăcut.

—■ Mai mult, mai mult, desfaceți tot. Scoateți pernele, fețele, ridicați salteaua.

Răsturnară totul. Bunica cercetă cu atenție.

— Bine că n-au ploșnițe. Tot așternutul afară ! Să se pună așternutul meu și pernele mele.

Dar e prea luxos aici, ce să fac eu, o bătrână, cu un asemenea apartament ; mă plictisesc singură.

Alexei Ivanovici, treci pe la mine mai des, după ce isprăvești lecțiile cu copiii.

— De ieri nu mai mă aflu în serviciul generalului, i-am răspuns, și locuiesc în hotel absolut independent.

■—• De ce asta ?

—■ Zilele acestea a sosit aici un baron neamț cu vază, împreună cu baroana, soția lui, din Berlin. Ieri, la promenadă, i-am vorbit nemțește, fără a respecta pronunția berlineză.

— Ei și ce ?

—■ A luat asta drept o obraznicie și s-a plîns generalului, iar generalul m-a concediat imediat.

— Dar ce-ai făcut, l-ai ocărit pe baron ? (Deși chiar dacă-l ocărai nu era nimic !)

— O, nu. Dimpotrivă, baronul a ridicat bastonul asupra mea.

— Și tu, papă-lapte, ai permis să fie tratat astfel preceptorul tău, se adresează ea deodată generalului, ba încă l-ai dat afară din slujbă ! Nătăfleți mai sînteți, toți sînteți nătăfleți, după cum vād.

— Nu-ți fie teamă, mătușica, răspunse generalul cu o oarecare nuanță de trufașă familiaritate, mă pricep și singur să-mi conduc treburile. Și afară de asta Alexei Ivanovici nu ți-a spus totul exact.

—■ Iar tu ai înghițit ? mă întrebă ea.

— Voiam să-l provoc la duel pe baron, am răspuns cît puteam mai modest și mai calm, dar generalul s-a opus.

— Și tu de ce te-ai opus ? îl întrebă din nou pe general (tu, drăguță, du-te, ai să vii dînd vei fi chemat, se adresează în același timp ober-chelnerului, nu-i nevoie să stai cu gura

22*

339

căscată. Nu pot să sufăr mutra asta !) Acela se înclină și ieși, neînțelegînd, firește, complimentul bunicii.

— Dă-mi voie, mătușă, crezi că duelurile sînt admise ? răspunse, zîmbind, generalul.

— De ce n-ar fi admise ? Bărbații sînt toți niște cocoși ; n-au decît să se bată. Cum vād, sînteți cu toții niște papă-lapte, nu vă pricepeți să faceți cînte țării voastre. Hai, ridi-cați-ină ! Potapîci, dă dispoziție să fie pregătiți mereu doi hamali, tocmește-i și înțelege-te cu ei. Mai mult de doi nu-i nevoie. Nu trebuie să mă ridic decît pe scări, că pe loc drept, pe stradă e de ajuns să mă Împingă pe roți — așa să le spui; plătește-i înainte, că o să fie mai respectuoși. Să fii mereu prin preajma mea, iar tu, Alexei Ivanovici, să mi-l arăți pe baronul ăsta la plimbare : ce soi de von-baron o fi, să-l vād măcar. Ei, dar unde-i ruleta aceea ?

I-am explicat că ruletele se află la cazinou, în săli. Urmare întrebările : Sînt multe ? Joacă mulți ? Dacă se joacă toată ziua ? Cum sînt aranjate ? I-am răspuns, în cele din urmă, că cel mai bine ar fi să vadă cu propriii ei ochi și că mi-e greu să-i descriu totul.

— Bine, atunci du-mă chiar acolo ! Ia-o înainte, Alexei Ivanovici !

—• Cum, mătușico, oare nu vrei să te odihnești puțin după drum ? o întrebă grijuliu generalul.

Devenise parcă nițel neliniștit, de altfel și ceilalți păreau că s-au fisticit și începură să schimbe priviri.

Pesemne că se simțeau oarecum jenați, ba chiar rușinați, s-o întovărășească direct la cazinou unde ea, se înțelege, putea să facă unele excentricități, de astă dată publice ; în ciuda acestora, se oferă chiar ei

s-o însoțească cu toții.

— De ce să mă odihnesc ? N-am obosit ; și așa am stat cinci zile în șir. Mai târziu o să vedem ce izvoare și ce ape de cură sînt aici și unde se află. Iar pe urmă... Cum îi zice — tu ai spus, Praskovia — *point-u*], sau cum ?

— *Point*, bunico.

— Ei, dacă-i *point*, *point* să fie. Și ce mai este pe-aici ?

— Aici sînt multe lucruri, bunico, șovăi Polina.

— Văd, nu știi nici tu ! Marfa, vii și tu cu mine, îi spuse cameristei.

340

— Dar de ce să vină și ea, mătușico ? se agită deodată generalul, și, la urma urmei, nu-i voie ; nici pe Potapîci nu cred să-l lase chiar în cazinou.

— Prostii ! Dacă-i servitoare s-o las în voia soartei ? E doar și ea om ; deo săptămînă ne tîrîm pe drum, ar vrea și ea să privească. Cu cine să meargă dacă nu cu mine ? Singură nu îndrăznește nici să scoată nasul ipe stradă.

— Dar, bunico...

— Ți-e rușine cu mine, ai ? Atunci rămîi acasă, nu te roagă nimeni. Mare general j și eu sînt generăleasă. Și-apoi, într-adevăr, de ce să merg tu toată coada asta a voastră după mine ? Am să văd totul cu Alexei Ivanovici...

Des Grieux însă insistă cu hotărîre s-o însoțească toți și dădu drumul la cele mai amabile fraze în legătură cu plăcerea de a o întovărași și așa mai departe. Porniră cu toții.

— *Elle est tombee en enSance*, îi repetă Des Grieux generalului — *seule elle tera des betises* *... mai departe n-am auzit, dar avea pesemne anumite intenții, ba poate că-i reveniseră și unele speranțe. Pînă la cazinou era cam o jumătate de verstă. Drumul nostru trecea printr-o alee cu castani, pînă la un scuar pe care, ocolindu-l, ajungeai chiar la cazinou. Generalul părea ceva mai liniștit fiindcă convoiul nostru, deși destul de excentric, eTa totuși solemn și decent. Și apoi nu trebuia să te miri de faptul că în stațiune a sosit un om bolnav și slăbit, cu picioarele paralizate. Dar generalul se temea pesemne de cazinou : ce caută un om bolnav, paralizat, mai ales o bă-trînă, la ruletă ? Polina și *M-Ile* Blanche păseau de o parte și de alta a fotoliului cu xoți. *M-Ile* Blanche rîdea cu veselie reținută, ba chiar cocheta, în cîteva rînduri, cu multă amabilitate cu bunica, așa incit, pînă la urmă, aceasta o lăudă. Polina, ila rîndul său, era obligată să răspundă clipă de clipă la numeroasele întrebări ale bunicii, ca de pildă : „Cine a trecut ? Cine era în trăsură ? Orașul e mare ? Parcul e mare ? Ce copaci sînt aceștia ? Ce munți sînt aceștia ? Zboară pe aici vulturi ? Ce-i cu acoperișul acela caraghios ?” *Mister* Astley, care venea alătuTi de mine, îmi șopti că se așteaptă la multe în dimineața aceasta, Potapîci și Marfa păseau în

* A căzut în mintea copiilor... singră, o să facă prostii... (Fr.)

341

urmă, chiar în spatele fotoliului — Potapîci în fracul său cu cravată albă, dar cu șapcă, iar Marfa, o fată de patruzeci de ani, rumenă, dar cu un încăput de cărunțeală — cu scufie, în rochie de stambă și botine din piele de capră, cu scîrț. Bunica se întorcea foarte des spre ei și le vorbea. Des Grieux și generalul rămăseseră puțin în urmă și discutau ceva cu mare aprindere. Genera.ul era foarte abătut ; Des Grieux vorbea ou un aer hotărit. Poate că-l încuraja pe general ; pesemne că-l sfătuia ceva. Dar bunica .apucase să rostească adineauri cuvintele fatale : „Bani nu-ți dau". Poate că lui Des Grieux această declarație îi părea neverosimilă, dar generalul își cunoștea mătușa. Am băgat de seamă că Des Grieux și *M-Ile* Blanche continuau să-și facă semne din ochi. Pe prinț și pe vizitatorul neamț i-am zărit tocmai la capătul aleii : rămăseseră în urmă și plecară undeva.

Am sosit la cazinou în triumf. Portarul și lacheii dădură dovadă de același respect ca și servanții hotelului. Priveau însă curioși. Bunica porunci mai întîi să fie dusă prin toate sălile j unele lucruri le lăudă, față de altele rămase absolut indiferentă j întreba de toate. în sfîrșit, ajunserăm și în sălile de joc. Lacheul, care stătea de pază în dreptul ușii închise, o deschise deodată larg, uluit parcă.

Apariția bunicii la ruletă produse o adîncă impresie asupra publicului. La mesele de joc cu ruletă, ca și în celălalt capăt al sălii, unde se afla masa cu *tiente et quarante*, se înghesuiau poate vreo sută cincizeci sau două sute de jucători, pe cîteva șiruri. Cei care apucau să-și facă loc chiar la masă stăteau de obicei bine înfipti și nu-și scăpau locul pînă ce nu pierdeau, (fiindcă să stai ca simplu iprivitor și să ocupi degeaba un loc de jucător nu era permis. Cu toate că în jurul mesei erau așezate scaune, puțini dintre jucători le ocupau, mai ales la un mare aflux al publicului, întrucît, fiind în picioare, puteau să stea mai strîns și să cîștige astfel un loc în plus și apoi e mai comod să pui miza. Al doilea și al treilea

rînd de jucători se înghesuiau după primii, fiecare aştep-tînd şi urmărindu-şi rîndul ; dar cîte unii, nerăbdători, întindeau uneori mîna printre cei dintîi, ca să-şi pună miza. Pînă şi cei din rîndul trei izbuteau în felul acesta să joace ; dar nu treceau după aceea nici zece sau chiar cinci minute ca la

342

vreun capăt al mesei să ou înceapă o „istorie” cu mizele disputate. De altfel, poliţia cazinoului era destul de bună. Înghesuiala, fireşte, nu se putea evita ; dimpotrivă, ei se bucurau de afluenţa publicului, (fiindcă era convenabilă ; dar cei opt crupieri, care stăteau în jurul mesei, urmăreau atenţi mizele, ei plăteau şi certurile iscate ei le rezolvau. În cazuri extreme era chemată poliţia şi treaba se încheia într-o clipă. Poliţiştii se aflau chiar în sală, în haine civile, printre spectatori, încît nu-i puteai recunoaşte. Ei urmăreau îndeosebi pe hoţii ocazionali şi pe profesionişti, care-s deosebit de numeroşi la ruletă, din pricina meseriei extraordinar de comode. într-adevăr, pretutindeni în altă parte eşti nevoit să furi din buzunare sau de sub lacăt — or asta, în caz de nereuşită, se termină foarte neplăcut. Aici, în schimb, era de ajuns să te apropii de ruletă, să încapi să joci şi deodată, fătîş, fără să te fereşti, să iei cîştigul altuia şi să-l pui în buzunarul tău ; dacă se isca vreo ceartă, hoţul insista cu glas tare, în auzul tuturor, că miza era a lui. Dacă treaba fusese făcută cu isteţime şi martorii şovăiau, hoţul apuca foarte adesea să smulgă banii, se înţelege dacă suma nu era prea importantă. în ultimul caz ea atrăgea de obicei atenţia crupierilor sau a unora dintre jucători încă de mai înainte. Dacă însă suma nu era prea mare, adevărul ei stăpîn renunţa uneori, pur şi simplu, să mai continue discuţia, ruşinîndu-se de scandal şi pleca. Dar dacă hoţul apuca să fie descoperit, era scos îndată cu tărăboi afară.

Toate acestea bunica le privea de departe, cu o sălbatică curiozitate, li plăcu foarte mult că hoţii erau daţi afară. *Trente et quarante* îi trezi prea puţin curiozitatea ; îi plăcu mai mult ruleta şi faptul că se rostogolea o bilă. Vru pînă la urmă să privească jocul mai de aproape. Nu pricep cum s-a întîmplat, dar lacheii şi cîţiva ageriţi care se foiau pe acolo (cu precădere leşi care şi-au pierdut toţi banii la joc şi-şi oferă cu insistenţă serviciile jucătorilor norocoşi îşi tuturor străinilor) găsiră îndată şi-i făcură loc buncii, în ciuda îngrămădelii, chiar la mijlocul mesei, lîngă crupierul principal, şi-i împinseră într-acolo fotoliul. Mulţimea de vizitatori care nu participau la joc, mulţumindu-se s-o privească stînd deoparte (cu precă-

343

dere englezi împreuna cu familiile lor) se înghesuiră îndată la masă ca s-o vadă, de la spatele jucătorilor, pe bunică. Numeroase lornioane se întoarseră în direcţia ei. Crupierii că-pătară speranţe : o jucătoare atît de excentrică promitea parcă, într-adevăr, ceva deosebit. O femeie de şaptezeci de ani, cu picioarele paralizate, dorind să joace — era, desigur, un caz neobişnuit. Mi-am făcut şi eu loc la masă, lîngă bunica. Potapîci şi Marfa rămaseră undeva departe, mai încolo, în mijlocul publicului.

Generalul, Polina, Des Grieux şi *M-lle* Blan-che se aciuară şi ei într-o parte, printre privitori.

Bunica începu prin a-i cerceta pe jucători. îmi punea întrebări bruşte, întretăiate, cu jumătate glas : cine-i acesta ? cine-i aceea ? îi plăcu în mod deosebit un bărbat foarte tînăr, care stătea da capătul mesei şi făcea un joc mare, punînd mize de ordinul miilor şi care adunase, după cum se şoptea în jur, pînă la vreo patruzeci de mii de franci, ce zăceau grămadă în faţa lui, în aur şi în bancnote. Era palid ; âi luceau ochii şi-i tremurau mîinile ; punea acum fără nici un calcul, cît apuca cu mîna şi cîştiga 'mereu, aduna şi aduna într-urm. Lacheii se foiau în jurul lui, îi împinseră un fotoliu pe la spate, curăţiră locul în jurul lui, ca să aibă mai mult spaţiu, să nu fie înghesuit — toate acestea în aşteptarea unei recompense bogate. Unii jucători le dădeau din cîştigul lor fără să numere niciodată, numai aşa, de bucurie, de asemenea cît puteau apuca cu mîna, din buzunar. Prin preajma tînărului se şi aciuase un mic polonez, agîtîndu-se din răspuţi şi-i şoptea ceva, respectuos, 'dar fără întrerupere, arătîndu-i, pesemne, cum să pună miza, sfătuindu-l şi îndrumîndu-i jocul — se înţelege, aş-teptînd o pomană viitoare. Dar jucătorul aproape că nu se uita la el, punea orbeşte şi aduna. începea vădit să se piardă. Bunica îl urmări cîteva minute.

— Spune-i, se foi ea deodată, înghiontindu-mă, spune-i să se lase, să ia mai repede banii şi să plece. O să piardă, acuşi o să piardă totul ! se agită ea, aproape sufocîndu-se de tulburare. Unde-i Potapîci ? Trimite-l la el pe Potapîci ! Da spune-i, spune-i odată, mă îmboldea, da unde-i, la urma urmei, Potapîci ! *Sortez, sortez* *, începu să strige tînărului. M-am aplecat

* Pleacă, pleacă. (Fr.)

344

spre ea şi i-am şoptit categoric că aici nu-i voie să ţipi şi sa vorbeşti cît de cît tare, nu-i permis, fiindcă asta stînjeneşte socotelile şi că acuşi au să ne alunge.

— Mare necaz ! Pierc omul, va să zică o vrea singur... nu pot să mă uit la el, mă întoarce pe dos. Ce

mai nătrău ! și bunica se grăbi să întoarcă capul în altă parte.

Acolo, în stînga, la cealaltă jumătate a mesei, se vedea o tînră doamnă și lingă ea un pitic. Cine era acest pitic, nu știu : o rudă 'de-a ei, sau îl lua cu ea numai așa, ca să facă impresie. Pe cucoana aceasta o observasem și mai înainte ; apărea în fața mesei de joc în fiecare zi la ora unu la prînz și pleca exact la două ; în fiecare zi juca un ceas. Ajunsese cunoscută și i se oferea îndată un fotoliu. Scotea din buzunar cîteva monezi de aur, cîteva hîrtii de cîte o mie de franci și începea să pună încet, cu sînge rece, calculat, notînd cu creionul pe hîrtie cifrele și căuțînd să găsească sistemul după care, la un moment dat, se grupau șansele. Punea mize considerabile. Cîștiga zilnic una, două, maximum trei mii de franci, nu mai mult, și, după ce-și scotea cîștigul, pleca îndată. Bunica o cercetă îndelung.

— Ei, asta n-o să piardă ! asta n-o să piardă ! Ce hram poartă ? Nu știi ? Cine-i ?

— O franțuzoaică, pesemne din acelea, i-am șoptit eu.

— Ei, pasărea după zbor se cunoaște. Se vede că are gheara tare. Lămurește-mă acum ce înseamnă fiecare învîrți-tură și cum trebuie să pui ?

I-am explicat, cum am putut, ce înseamnă aceste numeroase combinații, *rouge et noir, pair et impair, manque ei passe* și la urmă diversele nuanțe ale sistemului de cifre. Bunica asculta cu atenție, reținea, întreba din nou și învăța. La fiecare sistem de mize aveam posibilitatea să-i dau imediat un exemplu, așa încît multe se rețineau și se învățau extrem de ușor și repede. Bunica rămase foarte mulțumită.

— Dar ce-i aceea *zero* ? Uite, crupierul ăsta creț, principalul, a strigat *zero*. Și de ce a tras tot ce era pe masă ? Ditamai grămada și a luat-o el, toată ? Ce înseamnă asta ?

— ■ *Z6ro*, bunico, e cîștigul băncii. Dacă bila cade pe *zero*, tot ce s-a pus pe masă aparține băncii, fără să se mai facă

345

iplata. E drept că se mai acordă o lovitură de licitație, dar în schimb banca nu mai plătește nimic.

— ■ Asta-i bună ! Și eu nu mai primesc nimic ?

— Ba nu, bunico, dacă înainte de asta ai pus pe *zero*, atunci cînd a ieșit *zero* ți se plătește de treizeci și cinci de ori mai mult.

— Cum așa, de treizeci și cinci de ori — și iese des ? Atunci de ce, proștii, nu pun pe *zero* ?

— ■ Sînt treizeci și șase șanse contra, bunico.

— Ce prostie ! Potapîci ! Potapîci ! Ia stai, am și eu bani la mine — uite ! Scoase din buzunar o pungă burdușită și luă din ea un frederic. Na, pune imediat pe *zero*.

— ■ Bunico, *zero* abia a ieșit, i-am spus eu, înseamnă că acum n-o să mai iasă mult timp. O să pierzi multe mize ; așteaptă măcar puțin.

— Fleacuri, pune !

— • Dă-mi voie, dar pînă seara poate că nu mai iese și poți să mizezi fără rost pînă la o mie, s-a mai întîmplat.

— ■ Ei, prostii, prostii ! Cui e frică să stea acasă. Ce-i ? Ai pierdut ? Mai pune I

Am pierdut și al doilea frederic ; l-am pus pe al treilea. Bunica abia mai ședea locului, își ațintise ochii arzători asupra bilei sărind pe șanțurile roții ce se învîrtea. L-am pierdut și pe al treilea. Bunica își ieșea din fire, nu mai putea sta liniștită, ba chiar izbi cu pumnul în masă, atunci cînd crupierul anunță „*trente six*” în locul mult așteptatului *zero*.

— Naiba să-l ia, se supără bunica, da cînd o să iasă oare blestematul ăla de *zero* ? Să știu că mor, da tot nu mă mișc pînă nu iese *zero* ! Numai blestematul ăla de crupier cîrlion-țat e de vină, la el nu iese niciodată ! Alexei Ivanovici, pune două monezi de aur deodată ! Că după atîta pierdere, chiar cînd a ieșit *zero* nu mai iei nimic.

— Bunico !

— ■ Pune, pune 1 Nu-s banii tăi.

Am pus doi frederici. Bila se învîrți mult timp cu iuțeală și, în sfîrșit, începu să joace pe șanțuri.

Bunica încrămeni, îmi strînse rîna și deodată — poc !

— *Zero* ! anunță crupierul.

346

— Vezi, vezi ! se întoarse ea repede spre mine, strălucitoare și mulțumită. Spuneam eu, spuneam eu !

M-a luminat Dumnezeu să pun două monezi de aur. Și cât am să primesc acum ? De ce nu se plătește ? Potapîci, Marfa, unde-s ? Ai noștri unde s-au dus cu toții ? Potapîci, Potapîci !

— Bunico, mai tirani, șopteam eu, Potapîci e la ușă, n-au să-l lase aici. Privește, privește, bunico, și se plătesc banii, poftim ! îi aruncară un pachet greu de cincizeci frederici, sigilat în hîrtie albastră și-i numărară încă douăzeci de frederici nesigilați. Toate acestea i le-am tras în față cu lopățica.

— *Faites le jeu, messieurs! Faites le jeu, messieurs! Rien ne va plus !* * anunță crupierul, invitînd pe jucători să pună miza și pregătindu-se să răsucească ruleta.

— Doamne ! Am întîrziat ! Acuși o întoarce ! Pune, pune ! se îngrijoră bunica, nu te moșmondi, mai repede, își ieși ea din fire, 'nghiontindu-mă din răsputeri.

— Păi pe ce să pun, bunico ?

— Pe zero, pe zero ! Din nou pe zero ! Pune cât poți mai mult ! Cît avem cu totul ? Șaptezeci de frederici ? Nu-i mai căina, pune cîte douăzeci deodată.

— Vino-ți în fire, bunico ! Uneori nu iese pînă la o doua sută oară. Te asigur că ai să-ți pierzi tot capitalul.

— Ba nu, ba nu ! Pune ! Ia te uită ce-i mai merge gura ! Știu eu ce fac, tremura bunica, cuprinsă de frenezie.

— După regulament n-ai voie să ipui deodată pe zero mai mult de doisprezece frederici, bunico, și iată, îți i-am pus.

— Cum nu-i voie ? Nu cumva minți ? *Musie ! Musie !* îl zgîlîi ea pe crupierul care ședea chiar în stînga ei și care se pregătea să învîrtească ruleta, *combien zero ? Douze ? Douze ?*

M-am grăbit să-i tălmăcesc întrebarea în franțuzește.

— *Oui, madame*, confirmă politicos crupierul, după cum fiecare miză, conform regulamentului, nu trebuie să depășească dintr-o dată patru mii de florini, adăugă el în chip de lămurire.

* Faceți jocul, domnilor ! Faceți jocul, domnilor ! Nimic nu mai cade ! (Fr.)

347

— Ei, n-ai ce-i face, pune doisprezece.

— *Le jeu est lait!* strigă crupierul. Roata se. răsuci și ieși treisprezece. Am pierdut!

— Mai pune ! Mai ! Mai ! Mai pune ! striga bunica. N-am mai contrazis-o și, strîngînd din umeri, am mai pus doisprezece frederici. Roata se învîrți mult. Bunica tremura literalmente, urmărind-o. „Oare își închipuie, într-adevăr, că o să cîștige iar cu zero ?” mă gîndeam, privind-o cu mirare. Chipul ei era luminat de adîncă convingere că va cîștiga, de așteptarea plină de siguranță că acuși, acuși au să strige : zero.' Bila intră în despărțitură.

— *Zero !* strigă crupierul.

— ■ Ei ! F ! mi se adresa bunica, cu frenetic triumf.

Eu însumi eram un jucător ; am simțit-o în aceeași clipă, îmi tremurau mîinile și picioarele, eram amețit. Sigur că era un caz rar ca din vreo zece lovituri, să iasă de trei ori zero ; dar nu era nimic aici care să te mire în mod deosebit. Eu însumi fusesem martor, acum două zile, cum ieșiseră trei de zero *la nnd* și cum unul dintre jucători, care nota grijuliu loviturile pe hîrtie, observase cu glas tare că nu mai departe de ieri același zero căzuse în douăzeci și patru de ore o singură dată.

Bunicii i se plăti cu o deosebită atenție și respect, ca unei persoane care a obținut cîștigul cel mai însemnat. Avea de primit patru sute douăzeci de frederici în cap, adică patru mii de florini și douăzeci de frederici. Cei douăzeci de frederici i se plătiră în aur, iar cele patru mii în bancnote.

De astă dată bunica nu-l mai chemă pe Potapîci ; era ocupată cu altceva. Nici măcar nu se mai înghiontea și nu mai tremura în aparență. Tremura pe dinăuntru — dacă mă pot exprima astfel.

Concentrată toată, nu mă mai lăsa în pace.

— Alexei Ivanovici! ziceai că se pot pune deodată noimai patru mii de florini ? Uite, ia și pune toate astea patru mii pe roșu, hotărî ea.

Era inutil s-o fac să renunțe. Roata se învîrți.

— *Rouge!* anunță crupierul.

348

Mai cîștigăram o dată patru mii de florini, în total opt mii.

— Dă-mi mie patru și pune patru tot pe roșu, comandă bunica.

Am pus iar patru mii.

— *Rouge!* anunță din nou crupierul.

— Și cu asta douăsprezece ! Dă-le pe toate încoace ! Aurul toarnă-l aici, în pungă, iar hîrțiile pune-le

bine.

— Ajunge ! Acasă ! împingeți fotoliul !

Capitolul XI

Fotoliul fu împins spre ușă, în celălalt capăt al sălii. Bunica strălucea de bucurie. Toți ai noștri se îngrămădiră îndată în jurul ei cu felicitări. Oricât de excentrică era purtarea bunicii, triumful îi ierta multe și generalul nu se mai temea să-l compromită în public relațiile de rudenie cu o femeie atât de ciudată. O felicita pe bunică cu un zîmbet plin de veselă familiaritate, cum ai mîngîia un copil. De altfel, era vădit uimit, la fel ca și ceilalți privitori. În jur, lumea vorbea de bunica și o arăta. Mulți treceau pe lângă ea, ca s-o vadă mai de aproape. *Mister Astley* discuta despre dînsa, retras într-o parte, împreună cu doi englezi, cunoscuți de-ai lui. Cîteva spectatoare, niște doamne pline de prestanță, o cercetau cu o nedumerire la fel de plină de prestanță, ca pe o minune. Des Grieux se risipea în felicitări și zîmbete.

— *Quelle victoire !* * spunea el.

— *Mais, madame, c'elait du leu* /** adăugă cu un zîmbet cochet *M-Ile Blanche*.

— Ei, am cîștigat douăsprezece mii de florini ? Ce zic douăsprezece, dar aurul ? Cu aurul ies aproape treisprezece. Cît e asta în banii noștri ? Vreo șase mii, nu ?

Am anunțat că făceau peste șapte mii, iar după cursul de azi ajungeau probabil și tla opt mii.

* Ce victorie ! (Fr.) ** *Dar*, doamnă, a fost scriitor I (Fr.)

349

^— Ce-i glumă, opt mii ? Iar voi stați aici ca niște nătafeteși și nu faceți nimic ! Potapîci, Marfa, ați văzut ?

— Măicuță, da cum ai făcut ? Opt mii de ruble ! strigă, izmenindu-se, Marfa.

— Na-vă din partea mea cîte cinci monezi de aur, uite ! Potapîci și Marfa se repeziră să-i sărute mînușitele.

— Și hamalilor o să le dau cîte un frederic. Dă-le cîte o monedă, Alexei Ivanovici. De ce se înclină lacheul ăsta și celălalt la fel ? Mă felicită ? Dă-le și lor cîte un frederic.

— *Madame la princesse... un pauvre expatrie... malheur continuei... les princes russes sont si genereux* *, dădea tîr-coale fotoliului o persoană mustăcioasă cu haină ponosită și vestă pestriță, ținînd șapca într-o parte și zîmbind slugarnic...

— Dă-i și lui un frederic. Ba nu, dă-i doi j ei ajunge, că nu mai termin cu ei. Ridicați-ină, duceți^mă ! Praskovia, se adresă ea Polinei Alexandrovna, am să-ți cumpăr mîine de-o rochie, și *mademoiselle-ei* aceleia... cum li zice, *inodemoiselle* Blanche parcă, îi cumpăr și ei de-o rochie. Tradu-i, Praskovia.

— *Merci, madame. M-Ile Blanche* făcu o reverență de mulțumire, strîngîndu-și buzele într-un zâmbet batjocoritor, pe care-l schimbă cu Des Grieux și cu generalul. Generalul era întrucîtva jenat și fu foarte fericit cînd ajunserăm, în sfîrșit, pînă la alee.

— Da Fedosia, mă gîndesc ce-o să se mire acum Fedosia, spunea bunica, amintindu-și de dădaca angajată de general, pe care o cunoștea. Și ei trebuie să-i dăruiesc o rochie. Hei, Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, dă-i de pomană cerșetorului ăstuia !

Pe drum trecea un om zdrențăros, cu spinarea încovoiată și se uita la noi.

— ■ Poate că nici aiu-i cerșetor, ci vreun pungaș, bunico.

— Dă-i ! Dă-i ! Dă-i un gulden.

M-am apropiat și i-am dat. Omul se uită la mine cu adîncă nedumerire, totuși luă, tăcut, guldenul. Mirosea o vin.

— Dar tu, Alexei Ivanovici, nu ți-ai încercat încă norocul ?

— Nu, bunico.

— Îți ardeau ochii, am văzut.

* Doamnă prințesă... un emigrant sărac... nenorocire permanentă... prinții ruși sint atît de generoși. (Fr.)

350

—> Am să încerc neapărat, bunico, mai tîrziu.

— Și pune direct pe zero ! Ai să vezi ! Cît capital ai ? —• în total douăzeci de frederici, bunico.

— Nu-i mult. Îți dau cu împrumut cincizeci de frederici, dacă vrei. Uite, ia chiar pachetul ăsta, iar tu, fiule, să nu te aștepți, că ție nu-ți dau, i se adresă ea deodată generalului.

Acesta se schimbă la față, dar tăcu. Des Grieux se încruntă.

— *Oue diable, c'est une terrible vieille* *, îi șopti el printre dinți generalului.

— Un cerșetor, un cerșetor, încă un cerșetor, strigă bunica. Alexei Ivanovici, dă-i și ăstuia un gulden.

De astă dată întâlnisem un bătrîn cărunt, cu un picior de lemn, într-un fel de haină albastră, lungă și cu un baston lung în mînă. Semăna cu un fost soldat. Dar cînd i-am întins guldenul, făcu un pas înapoi și mă privi amenințător.

— *Was ist's dei Teulel ?!* ** strigă el, mai adăugînd vreo zece înjurături.

— ■ Ce prost! strigă bunica, dînd din mină. Duceți-mă, du-ceți-mă! Mi s-a făcut foame ! Acum ne așezăm îndată la masă, pe urmă am să trîndăvesc nițel și mergem iar acolo.

— Iar vrei să joci, bunico ? strigai eu.

— Da tu cum credeai ? Ce, dacă voi stați aici plouați am să stau să mă uit la voi ?

— *Mais madame*, se apropie Des Grieux, *les chances peu-vent touiner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout... surtout avec votie jeu... c'était terrible !* ***

— *Vous perdrez absolument* ****, ciripi *M-Ue Blanche*. —• Și ce vă privește pe voi ? Bani mei îi pierd, nu pe-ai

voștri ! Da unde-d *mister Astley* acela ? mă întrebă ea.

— A rămas la cazinou, bunico.

— Păcat; uite, ăsta-i om bun.

De îndată ce ajunsese acasă, bunica, întâlnindu-d încă de pe scară pe ober-chelner, îl chemă și se lăudă cu cîștigul

* La naiba, e o bătrînă îngrozitoare. (Fr.) ** La naiba, ce-i asta ? I (Germ.)

*** Dar, doamnă, norocul se poate schimba, o singură neșansă și veți pierde totul... mai ales cu jocul dumneavoastră... era îngrozitor I (Fr.)

**** Veți pierde neapărat. (Fr.)

ei; apoi o strigă pe Fedosia, 'ți dăruie trei frederici și-i porunci să servească masa. În tot timpul mesei Fedosia și Marfa nu mai conteneau cu laudele.

— Mă uit la dumneata, măicuță, turuia Marfa, și-l întreb pe Potapîci ce are de gînd să facă măicuța noastră ? Iar pe masă bănet, mamă-Doamne ! În toată viața n-am văzut atîția bani, iar în jur șed numai domni, numai și iar domni. Și de unde, zic eu, Potapîci, sînt aici asemenea domni ? S-o ajute Maica Domnului, mă gîndesc. Mă rog pentru dumneata, măicuță, dar inima îmi-e înghețată și tremur toată. Dă-i, Doamne, mă gîndesc, și iată că Dumnezeu ți-a dat. Pînă acum mai tremur, măicuță, uite așa, tremur toată.

— Alexei Ivanovici, după-masă, pe la vreo patru, pre-gătește-te să mergem. Iar pînă atunci du-te cu bine și nu uita să-mi trimiți vreun doctoraș, că mai trebuie să beau și ape. Te pomenești că mai uit.

Am ieșit de la bunica de parcă aș fi fost beat. Căutam să-mi închipui ce-o să se întîmple acum cu ai noștri și ce întorsătură or să ia lucrurile. Vedeam limpede că ei (generalul în special) nu apucaseră să-și vină în fire nici după prima emoție. Faptul că bunica apăruse în locul telegramei, așteptată clipă de clipă, să-i vestească moartea (și deci moștenirea) sfărîmase pînă într-atît întregul lor sistem de intenții și hotărîri luate, încît aveau o atitudine absolut descumpănită, un fel de înțepeneală care pusese stăpînire pe toți în fața isprăvilor bunicii la ruletă. Dar cel de-al doilea fapt era aproape mai important decît primul, fiindcă, deși bunica repetase de două ori că n-o să-i dea bani generalului, mai știi, nu trebuiau încă să-și piardă nădejdea. N-o pierdea nici Des Grieux, amestecat în toate treburile generalului. Sînt convinși că nici *M-lle Blanche*, la fel de mult amestecată (ba bine că nu : generăleasă și o moștenire importantă I), nu și-ar fi pierdut speranța și ar fi exercitat asupra bunicii întreaga seducție a cochetăriei, în contrast cu Polina, mîndră, rigidă, neprice-pîndu-se să se răsfețe. Dar acum, acum cînd bunica săvîrșise atîtea fapte la ruletă, acum cînd personalitatea ei li se conturase atît de limpede și caracteristic (o bătrînă nărașă și autoritară, *tombee en enfance*) — acum era posibil ca totul să se fi dus pe rîpă : fiindcă, bucuroasă ca un copil că a dat de cîștig, cu siguranță că avea să piardă tot, pînă la ultimul ban. Doamne I m-am gîndit (și dartă-mă, Doamne, cu cea mai

352

|

răutăcioasă satisfacție), Doamne, dar fiecare frederic, mizat adineauri de bunică, se așeza ca un bolovan pe inima generalului, îl făcea să turbeze pe Des Grieux și o aducea la disperare pe *M-lle de Cominges*, căruia i se lua bucățica de sub nas. Și încă un fapt : chiar atunci cînd bunica, bucuroasă de cîștig, împărțea tuturor bani și pe fiecare trecător îl lua drept un cerșetor, chiar țși atunci izbucnise la adresa generalului : „£>ar ție tot nu^ți dau !" Asta însemna că ,se ifixase la ideea asta, se încăpățînase, și jurase să se țină de cuvînt. Periculos ! Foarte periculos !

Toate aceste gînduri îmi umblau prin cap în timp ce, ple-cînd de la bunica, urcam scările, pînă la ultimul etaj, în cămăruța mea. Toate acestea mă preocupau teribil ; deși, firește, puteam și înainte să

bănuiesc principalele și cele mai puternice fire oare-i legau pe actorii din fața mea, nu cunoșteam totuși precis toate substraturile și secretele acestui joc. Polina nu fusese niciodată absolut sinceră cu mine. Deși se întâmpla să-și deschidă uneori inima față de mine, fără vrerea ei parcă, am băgat de seamă că adesea, ba aproape întotdeauna, după asemenea mărturisiri, fie că transforma în glumă ceea ce spusese, fie că le încurca și le dădea intenționat o interpretare falsă. O, multe îmi ascundea ea ! în orice caz, presiimțeam că se apropie sfârșitul acestei situații misterioase și încordate. încă o lovitură și totul se va sfârși și va fi descoperit. De soarta mea, depinzând și ea de toate acestea, a-proape că nu mă îngrijoram. Ciudată dispoziție mai aveam : în buzunar numai douăzeci de frederici; mă aflam departe de țară, printre străini, fără slujbă și fără mijloace de existență, fără speranțe, fără planuri de viitor — și nu-mi făceam griji ! Dacă n-ar fi fost gândul la Polina, m-aș fi lăsat prins, cu totul, de urmărirea comică a deznodământului ce avea să vină și așa fi rîs în hohote. Dar Polina mă stînjea ; se hotăra soarta ei, presiimțeam asta, dar, regret, nu soarta ei mă neliniștea. Voiam să-i cunosc secretele ; aș fi vrut ca ea să vină la mine și să-mi spună : „Te iubesc”, iar dacă nu, dacă această nebunie era absurdă, atunci... ce-aș mai fi putut dori ? Parcă știam ce doresc ? Eu însumi eram pierdut; nu voiam decît să fiu în preajma ei, în umbra ei, în strălucirea ei, întotdeauna, veșnic, toată viața. Mai departe nu știam nimic ! și parcă puteam s-o părăsesc ?

23 — Dostoievski — voi. IV

353

La etajul doi, pe culoarul lor, mă simții de parcă m-ar fi înghiontit cineva. M-am întors și, la douăzeci de pași, sau mai mult, am văzut-o pe Polina ieșind pe ușă. Părea că mă așteptase și mă pîndise și-mi făcu îndată semn să mă apropii.

— • Polina Alexandrovna...

— Mai încet I mă preveni ea.

— lînchipuie-.ți, i-am șoptit, adineauri am simțit că parcă m-a împuns cineva în coastă : mă întorc — dumneata ! S-ar zice că emiți un soi de electricitate !

— la scrisoarea asta, spuse, posomorită și îngrijorată, Polina, fără a fi auzit, pesemne, cele ce i-am spus, și transmi-te-i-o lui *mister Astley* personal, chiar acum. Te rog, mai repede. Nu-i nevoie de răspuns. El singur...

Nu încheie fraza. „Lui *mister Astley* ?” repetai eu, uimit. Dar Polina și dispăruse pe ușă.

— Aha, va să zică sînt în corespondență !

Am alergat, firește, îndată să-l caut .pe *mister Astley*, mai întîi la hotelul lui, unde nu l-am găsit, pe urmă la cazinou, unde am dat în fugă un ocol prin toate sălile și, în sfârșit, în ciudat, aproape desperat, întorcîndu-mă spre casă, l-am în-tîlnit întîmplător, într-o plimbare de călărie, cu niște englezi și englezoaice. I-am făcut semn să se apropie, l-am oprit și i-am transmis scrisoarea. N-am apucat să schimbăm nici o privire măcar. iDar am bănuiala că *mister Astley* a dat dinadins pîteni calului. Mă chinuia ioare gelozia ? Mă aflam însă într-o stare de tristețe nesfîrșită. Nu simțeam nevoia nici măcar să aflu ce-și scriu. Va să zică era omul ei de încredere ! „Prieten ca prieten, îmi ziceam, și asta era limpede (cînd o fi apucat să ajungă ?), dar nu e cumva o dragoste la mijloc ?” „Sigur că nu e”, îmi șoptea rațiunea. Dar în asemenea cazuri numai rațiunea nu ajungea. Oricum, trebuia s-o lămuresc. Lucrurile se complicau neplăcut.

N-am apucat să intru în hotel că portarul și ober-chelne-rul, care ieșiseră din odaia lui, mi-au comunicat că sînt reclamat cu insistență, căutat, că de trei ori au trimis să se intereseze pe unde mă aflu și că sînt invitat, cît mai urgent cu putință, în apartamentul generalului. Mă aflam în cea mai proastă dispoziție. în cabinetul generalului i-am găsit, în afară de general, pe Des Grieux și *M-Ue Blanche* singură, fără

354

mamă sa*. Maică-sa era în mod hotărît o persoană substituită și folosită numai de circumstanță ; cînd se ajungea la *afaceri* adevărate, *M-Ue Blanche* lucra singură. De altfel, era puțin probabil ca ea să fi cunoscut afacerile așa-numitei sale fiice. Toți trei se sfătuiau cu aprindere ; pînă și ușa biroului era încuiată, ceea ce nu se mai întîmplase niciodată. Apropiin-du-mă de ușă, am auzit voci ridicate — vorba obraznică și veninoasă a lui Des Grieux, strigătele turbate ale *M-llei Blanche* și glasul jalnic al generalului, care, pesemne, se justifica cu ceva. La apariția mea toți s-au stăpînit și și-au revenit parcă. Des Grieux și-a îndreptat părul și fața lui furioasă deveni zîmbitoare — cu zîmbetul acela nesuferit oficial-amabil, franțuzesc, pe care-l uram atît. Generalul, distrus și descumpănit, își luă mașinal parcă o înfățișare demnă. Numai *M-Ue Blanche* aproape că nu-și schimbă chipul scăpărînd de minie, ci se

mulțumi doar să tacă, fixându-mă cu o privire plină de așteptare nerăbdătoare. Trebuie să remarc că pînă atunci se purtase cu mine extrem de nepăsător, fără să-mi răspundă măcar la salut — pur și simplu nu mă băga în seamă.

— Alexei Ivanovici, începu generalul cu o dojana blîndă, dă-mi voie să-ți declar că e ciudată, extrem de ciudată... într-un cuvînt, purtarea dumitale față de mine și familia mea... într-un cuvînt, e extrem de ciudată...

— *Eh ! Ce n'est pas* ca, îl întrerupse Des Grieux cu ciudă și dispreț. (Hotărît, el le conducea pe toate !) *Mon cher mon-sieur, notre cher genâral se trompe*, * folosind acest ton (continuu spusele lui în rusește), dar dînsul a vrut să-ți spună... adică să te prevină, sau, mai bine zis, să te roage insistent să nu-l distrugi — ei da, să nu-l distrugi ! Folosesc anume această expresie.

—• Dar cu ce, cum ? l-am întrerupt eu.

—• Dă-mi voie, dumneata îți asumi rolul de îndrumător (sau cum să spun mai bine ?) al acestei bătrîne, *cette pauvre terrible vieille*, ** se încurcă și Des Grieux, dar ea o să piardă tot ; o să piardă pînă la ultimul ban ! Ai văzut și dumneata, ai fost martor, cum joacă ! Dacă o să înceapă să piardă, n-o să se mai depărteze de la masă din încăpăținare, din furie

* Nu-î asta... Dragul meu, scumpul nostru general se înșală. (Fr.) ** Al acestei biete bătrîne cumplete. (Fr.)

23*

355

și o să tot joace, o să joace într-una, or în asemenea cazuri nu mai recîștigi niciodată nimic și atunci... atunci...

—■ Și atunci, urmă generalul, atunci ai să distrugi întreaga familie ! Eu și familia mea, noi toți sîntem moștenitorii ei, n-are rude mai apropiate. Îți mărturisesc deschis : afacerile mele stau prost, extrem de prost. Și dumneata cunoști în parte chestiunea... Dacă ea o să piardă o sumă considerabilă sau poate, chiar, întreaga avere (o, Doamne !) ce se va întîmpla atunci cu ei, cu copiii mei (generalul se uită la Des Grieux), cu mine ? (Se uită la *M-lle Blanche*, care-i întoarse spatele disprețuitoare.) Alexei Ivanovici, salvează-ne, salvează-ne !...

—• Dar cum pot, domnule general, spuneți-mi, cum pot ?... Ce reprezintă eu aici ?

— Renunță, renunță, părăsește-o !...

— O să se găsească altul atunci ! strigai eu.

— *Ce n'est pas* ca, *ce n'est pas* ca, îl întrerupse din nou Des Grieux, *que diable!* Nu, n-io părăsi, dar măcar fă apel la conștiința ei, convingeo, fă-o să renunțe... în sfîrșit, n-o lăsa să piardă prea mult, distrage-o într-un fel.

—• Dar cum ? Poate că te apuci chiar dumneata s-o faci, *monsieur Des Grieux*, adăugai eu cît mai naiv.

Aici am observat privirea iute, arzătoare și întrebătoare a *M-llei Blanche*, adresată lui Des Grieux. Pe chipul lui Des Grieux însuși apărură o e*presie deosebită, sinceră, pe care nu și-o putuse reține.

— Tocmai, că pe mine n-o să mă primească acum ! strigă el, dînd din mîină. Dacă !... Mai tîrziu... Des Grieux se uită rapid și cu subînțelese la *M-lle Blanche*.

—■ O, flion *chei Alexis, soyez si bon* *. *M-lle Blanche* în *persoană* pași spre anine cu un zîmbet fermecător, mă apucă de ambele mîini și mi le strînse puternic. La naiba ! Chipul acesta diavolesc se pricepea să se schimbe într-o secundă. În momentul acela fața ei deveni atît de rugătoare, drăgălașă, zîmbind copilărește, chiar șagalnică ; la sfîrșitul frazei îmi făcu cu ochiul hoțește, ca să nu observe ceilalți ; o fi vrut să mă dea gata dintr-o dată ? Și n-a ieșit rău, numai că era totuși îngrozitor de grosolan.

În urma ei sări generalul — da, sări, acesta-i cuvîntul :

— Alexei Ivanovici, iartă-mă că ți-am vorbit adineauri așa, dar cu totul altceva voiam să spun... Te rog, te implor, mă plec în fața dumitale, rusește, numai dumneata, numai dumneata ne poți salva ! Eu și *mademoiselle* de Cominges te implorăm — îți dai seama, îți dai seama ?, mă ruga el, arătîndu-mio din ochi pe *M-lle Blanche*. Era foarte jalnic.

În clipa acea răsunară, încet și respectuos, trei lovituri în ușă ; au deschis-o — bătea omul de serviciu de pe culoar, iar în spatele lui, la cîțiva pași, stătea Potapîci. Soli din partea bunicii. Li se ceruse să mă caute și să mă aducă neîntârziat, altminteri „se supără”, comunică Potapîci.

—• Dar e numai trei și jumătate !

—• N-a putut nici să adoarmă, s-a tot răsucit, pe urmă s-a sculat deodată, a cerut fotoliul și a trimis după dumneata. Acum e pe scară.

— *Quelle megere !* * strigă Des Grieux.

într-adevăr, am găsit-o pe bunică pe scară, pierzându-și răbdarea că nu mai vin. Nu putuse aștepta pînă la ora patru.

— Hai, ridicăți-mă I strigă ea și o pornirăm din nou la ruletă.

Capitolul XII

Bunica era nerăbdătoare și iritată ; se vedea că ruleta nu-i mai ieșea din cap. Față de rest era nepăsătoare, și, în general, extrem de distrată. De pildă, nu mă întrebă nimic pe drum, ca mai înainte. Zărind o trăsură somptuoasă care trecu în goană pe lîngă noi, ridică mîna și întrebă : „Ce-i asta ? A cui e ?” dar mi se păru că nici nu-mi auzi răspunsul ; își întrerupea mereu gîndurile care o stăpîneau, foindu-se brusc și nerăbdător în fotoliu cu tot soiul de gesturi. Cînd, apropiindu-ne de cazinou, i-am arătat de departe pe baronul și pe baroana Wurmerhelm, s-a uitat distrată, rostind cu absolută

* O, dragul meu Alexis, fii atît de **bun** ! (Fr.)

356

k Ce scorpie I (Fr.)

357

nepăsare : „Aha !” și, întorcîndu-se repede spre Potapîci și Marfa, care pășeau în urmă, îi repezi :
— Ei, dar voi de ce ați pornit-o după mine ? Doar n-o să vă iau de fiecare dată ! Plecați acasă ! Mi-ajunge că ești tu, adăugă ea spre mine, cînd cei doi făcură grăbiți o plecăciune și se întoarseră spre casă.

La cazinou bunica era așteptată. I se eliberă îndată același loc, lîngă crupier. Am impresia că crupierii aceștia, întotdeauna atît de solemni, avînd aparența unor funcționari obișnuiți, cărora aproape că nu le pasă dăxă o să cîștige banca sau o să piardă, nu erau de fapt de loc nepăsători față de pierderile casei și cu siguranță că aveau anumite instrucțiuni pentru atragerea jucătorilor și pentru o cît mai perfectă urmărire a interesului cazinoului, fapt pentru care căpătau, fără doar și poate, premii și recompense. În orice caz, bunica era privită ca o jertfă. Pînă la urmă, ceea ce ai noștri au presupus, s-a și întîmplat. Iată cum s-a petrecut totul.

Bunica se repezi direct la zero și-mi porunci îndată să pun doisprezece frederici. Am pus o dată, de două ori, de trei ori, zero nu ieșea. „Pune, pune !” mă înghiontea bunica, nerăbdătoare. Mă supuneam.

— De cîte ori am pus ? mă întrebă ea în sfîrșit, scrișnind din dinți de nerăbdare.

— Am pus de douăsprezece ori, bunico. Am pierdut o sută patruzeci și patru de irederici. Îți spun că pînă diseară s-ar putea...

— Taci ! mă întrerupse bunica. Pune pe zero și pune acum și pe roșu o mie de guldeni. Uite, ține bancnota.

Roșu ieși, dar zero s-a dus iar ; am recuperat o mie de guldeni.

— Vezi, vezi ! șoptea bunica. Am recăpătat aproape tot ce am pierdut. Pune iar pe zero, mai punem de vreo zece ori și pe urmă ne lăsăm.

Dar la a cincea oară bunica se descurajă de tot.

— Lasă-l naibii pe zeroul ăsta blestemat. Na, pune toți patru mii de guldeni pe roșu, porunci ea.

— Bunico ! E prea mult j dacă nu iese roșul ? o imploram eu ; dar bunica fu gata să mă bată. (De altfel, mă înghiontea

358

asa, încît se putea spune că aproape mă bătea.) N-aveam ce face, am pus pe roșu toți cei patru mii de guldeni, cîștigați mai înainte. Roata se ânvîrți. Bunica se îndreptă din spate, liniștită și mîndră, neîndoindu-se de cîștig.

— Zero, anunță crupierul.

La început, bunica nu înțelese, dar, cînd văzu că crupierul îi trage cei patru mii de guldeni, împreună cu tot ce se afla pe masă, și cînd își dădea seama că zeroul, care nu ieșise atît de îndelungat și pe care pierdusem aproape două sute de frederici a ieșit iar ca dinadins, tocmai atunci cînd îl ocărîse șd-l .părăsise, oftă de se auzi în toată sala și plesni din palme. Lumea din jur nu se putu abține și izbucni în rîsete.

— Măicuță ! Doamne I Tocmai acum a ieșit! vocifera bunica, ce afurisit, ce afurisit! Numai tu !

Numai tu ești de vină ! se repezi furioasă la mine, îmbrîncindu-mă. Tu m-ai făcut să-l schimb.

—> Bunico, îți spuneam adevărul, dar cum pot eu să răspund pentru toate șansele ?

— Îți arăt eu ție șanse! șopti amenințător. Pleacă de lîngă mine.

— Rămii cu bine, bunico, dădu-i eu să plec.

— Alexei Ivanovici, Alexei Ivanovici, rămii! Unde te duci ? Ei, de ce, de ce ? la te uită, s-a

supărat! Prostule ! Ei, mai stai, mai stai, hai, nu te supăra, eu singură sînt proastă I Hai, spune, ce să fac acum ? !

— Nu mai vreau să te învăț, bunico, fiindcă tot pe mine ai să mă învinovățești. Joacă singură ; poruncește și am să pun.

— Bine, bine ! Mai pune atunci încă patru mii de guldeni pe roșu ! Uite portofelul, ia de acolo. Scoase din buzunar portofelul și mi-l întinse. Hai, ia mai repede, am aici douăzeci de mii de ruble bani peșin.

— Bunico, șoptii eu, asemenea mize...

—■ Să știu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi. Pune l Am pus și am pierdut.

— Pune, pune, punere pe itoate opt I

359

— Nu se poate, bunico, potul cel mai mare e de patru mii!...

— Ei, pune atunci patru I

De astă dată cîștigăram. Bunica se mai încuraja. „Vezi, vezi !” mă înghionti ea. Mai pune patru. Am pus — am pierdut ; pe urmă am pierdut iar.

— Bunico, s-au dus toate cele 'douăsprezece mii, i-am raportat.

■— Văd că s-au dus, rosti cu un fel de furie calmă, dacă se poate spune așa, văd, fiule, văd, bolborosi, privind fix înainte și chibzuind parcă. Eh ! Să știu de bine că mor, mai pune patru mii de guldeni.

— Păi nu mai sînt bani, bunico j aici în portofel sînt niște bilete de bancă de-ale noastre și niște cecuri, dar bani nu sînt.

— Dar în pungă ?

— În pungă a rămas numai mărunțiș, bunico.

— Unde-s aici case de schimb ? Mi s-a spus că toate biletele noastre se pot schimba, întrebă cu hotărîre bunica.

— O, cit poștești ! Dar ai să pierzi atîta la schimb, că... o să se îngrozească și ovreiu !

— Prostii! Am să recîștig ! Du^mă ! Să fie chemați nătărăii ăia !

Am împins fotoliul, apărură hamalii și am părăsit cazinoul. „Mai repede, mai repede, mai repede !” comanda bunica. Arată-le drumul, Alexei Ivanovici și taie mai scurt... e departe ?

—■ La doi pași, bunico.

Dar cînd să cotim din scuar pe alee, ne ieși în întîmpinare Întreg grupul : generalul, Des Grieux și M-lle Blanche cu mămica. Polina Alexandrovna nu era cu ei și nici *mister* Astley.

— Hei, hei, hei! Nu vă opriți! strigă bunica. Ei, ce vreți ? N-am itimp de voi !

Eu veneam în urmă ; Des Grieux se repezi la mine.

— A pierdut tot ce-a cîștigat adineauri și a mai azvîrlit douăsprezece mii de guldeni din banii ei.

Mergem acum să schimbăm niște bilete de bancă, îi șoptii eu la repezeală.

Des Grieux bătu din picior și alergă să-l anunțe pe general. Continuum s-o împingem pe bunică.

360

— Oprește-o, oprește-o ! îmi șopti generalul frenetic.

— încercați s-o opriți dumneavoastră, i-am șoptit

— Mătușica ! se apropie generalul. Mătușica... noi acum... acum... glasul îi tremura și se frîngea din ce în ce — tocmai niște cai și plecăm în împrejurimile orașului... O privești încîntătoare... poinful... veneam tocmai să te invităm.

—■ Cară-te cu poinful tău ! îl alungă, iritată, cu un gest, bunica.

—• Acolo-s copaci... o să bem ceai..., urmă generalul de astă dată cu desăvîrșire desperat.

— *Nous boirons du lait, sur l'herbe fraiche*, * adăugă Des Grieux, furios ca o fiară.

Du lait, de l'herbe iraiche, e tot ce poate fi mai ideal pentru mic-burghezul parizian j în aceasta, după cum se știe, constă concepția lui despre „*la nature el la verile!*” **

— Ia mai lasă-mă cu laptele tău ! N-ai decît să-l dai pe gît singur, că pe mine mă doare burta din pricina lui. Și apoi ce vă tot agățați de mine ? ! strigă bunica. V-am spus doar că n-am timp !

— Am ajuns, bunico, strigai. E aici !

Am împins fotoliul pînă la clădirea biroului bancar. M-am dus să schimb banii, iar bunica rămase să aștepte la intrare ; Des Grieux, generalul și Blanche stăteau deoparte, neștiind ce au de făcut. Bunica le aruncă o privire mînioasă și ei o luară spre cazinou.

Mi se propuse un schimb atît de îngrozitor, încît nu m-am putut decide și m-am întors la bunică să-i cer instrucțiuni.

—■ Ah, tâlharii! strigă ea, plesnindu-și palmele. Ei, nu-i nimic ! Schimbă ! făcu, hotărîtă. Ba stai, cheamă-l la mine pe bancher.

— Poate pe careva dintre funcționari, bunico ? —■ Bine, un funcționar, totuna-i. Ah, tâlharii! Funcționarul consimți să iasă, aflînd că-l cheamă o contesă bătrînă și slăbită, care nu poate să umble. Bunica îl

* O să bem lapte la iarbă verde. (Fr.) ** Natura și adevărul. (Fr.)

361

acuza de înșelăciune Îndelung, zgomotos și cu mînie și se tocmi într-un amestec de rusă, franceză și germană, eu aju-tînd să traduc. Funcționarul, grav, se uita la noi amîndoi și clătina tăcut din cap. Pe bunica o cercetă chiar cu o curiozitate prea stăruitoare, cea ce depășea regulile politeții ; în cele din urmă, începu să zîmbească.

— Bine, du-te ! strigă bunica. Să-ți rămînă în gît banii mei! Schimbă la el, Alexei Ivanovici, mă grăbesc, că m-aș fi dus la altul...

— Funcționarul zice că alții au să dea și mai puțin. Nu-mi amintesc exact socoteala care mi s-a făcut atunci, dar era îngrozitoare. Aim schimbat în jur de douăsprezece mii de florini în aur și bancnote, am luat socoteala și le-am dus pe toate bunicii.

— Bine, bine, bine ! Nu-i nevoie să mai numeri, dădu ea din mîini, mai repede, mai repede, mai repede !

—■ Niciodată nu mai pun pe blestematul ăla de zero și nici pe roșu, rosti ea, apropiindu-se de cazinou. De astă dată am încercat din răspuțuri s-o conving să mizeze cît mai puțin, argumentîndu-i că atunci cînd se va întoarce șansa va avea tot timpul să pună o miză maTe. Dar ea era atît de nerăbdătoare, încît, deși consimțea la început, nu era chip s-o stăpînești în timpul jocului. De cum începea să cîștige cîte zece, douăzeci de frederici, începea să mă înghiontească. „Ei vezi! Ei vezi, vezi că am cîștigat — dacă erau acum patru mii în loc de zece, am fi cîștigat patru mii, pe cînd așa ? Numai tu ești de vină, numai tu !”

Și oricît eram de înciudat privind jocul ei, pînă la urmă m-am hotărît să tac și să n-o mai sfătuiesc cu nimic.

Deodată răsări Des Grieux. Toți trei erau pe-aproape ; am băgat de seamă că *M-lle* Blanohe stătea deoparte cu mămica ei și cocheta cu prințul. Generalul se afla vădit în dizgrație, era aproape repudiat. Blanche nici nu voia să se uite la el, deși el se gudura pe lîngă ea cît putea. Bietul general I Pălea, roșea, fremăta, ba chiar uita să mai urmărească jocul bunicii. În cele din urmă, Blanche împreună cu prințul cel mititel ieșiră ; generalul alergă după ei.

— *Madame, madame*, îi șaptea Des Grieux bunicii cu glas

362

mieros, strecurîndu-se pînă la urechea ei. *Madame*, așa miza nu mergi... nu, nu, nu poate, o stîlcea el rusește, nu !

— Dar cum ? Hai, învață-mă ! i se adresă bunica. Des Grieux începu deodată să turuie pe franțuzește, s-o sfătuiască, să se agite, spunîndu-i că trebuie să aștepte șansa și se apucă să calculeze niște cifre... bunica nu pricepea nimic. Franțuzul îmi cerea mereu să traduc ; împunea cu degetul în masă, ară-tînd ceva. În sfîrșit, luă creionul și se apucă să calculeze repede pe hîrtie. Bunica își pierdu, în cele din urmă, răbdarea.

— Hai, du-te, du-te ! Trăncănești numai prostii! „*Madame, madame*”, dar nu te pricepi de loc ; șterge-o !

— *Mais, madame*, rosti delicat Des Grieux și iar începu să împungă cu degetul și să arate. Prea era înnebunit.

— Ei hai, pune o dată așa cum zice el, îmi porunci bunica. Să vedem : poate iese într-adevăr. Des Grieux urmărea numai să o abată de la mize ma*i : propunea să se pună pe cifre, separat și pe sisteme de cifre. Am pus, după indicațiile lui, cîte un frederic pe un șir de cifre impare din primele douăsprezece, și cîte cinci frederici pe grupe de cifre de la douăsprezece pînă la optsprezece și de la optsprezece pînă la douăzeci și patru ; cu totul s-au pus șaisprezece frederici.

Roata se învîrți. „Zero”, strigă crupierul. Pierdusem tot.

—■ Ce netot! îi strigă bunica. Franțuz ticălos ! Ce sfat mi-a dat, bestia ! Pleacă, pleacă! Nu se pricepe la nimic și se vîră I

Nespus de jignit, Des Grieux dădu din umeri, se uită disprețuitor la bunica și se depărta de masă. Ii era și lui rușine că se amestecase j prea nu-l răbdase inima.

Peste o oră, oricît ne-am zbatut, pierdusem tot.

— Acasă ! strigă bunica.

Nu rosti nici un cuvînt pînă ce am ajuns în alee. Acolo însă și în timp ce ne apropiam de hotel, izbucnea mereu :

— Ce proastă ! Ce netoată ! Netoată bătrînă!

Și de îndată ce am ajuns acasă : „Să mi se aducă ceai! strigă ea. Și strîngeți imediat bagajele ! Plecăm !”

— Unde poruncești să plecăm, măicuță ? îndrăzni Șă întrebe Marfa.

— Da ție ce-ți pasă ? Tu să-ți cunoști lungul nasului ! Potapîci, strînge tot, tot bagajul.

Plecăm înapoi la Moscova. Am fituit cincisprezece mii de ruble !

— Cincisprezece mii, măicuță ! Dumnezeu ! strigă Potapîci și plesni speriat, din palme, vr-înd pesemne, să-i facă pe plac.

— Bine, bine, prostule ! Ai și început să te smiorcăi ! Taci ! Strînge bagajele ! Cere nota, mai repede, mai repede !

— Primul tren pleacă la ora nouă și jumătate, bunico, am anunțat eu, ca să-i opresc furia.

— Și acum cît e ?

— Șapte și jumătate.

— Tii, ce necaz ! Ei, totuna-i ! Alexei Ivanovici, nu mai am un ban. Uite, mai ia două bilete de bancă și fugi acolo de mi le schimbă și pe acestea. Altminteri n-am cu ce să plec.

M-am dus. Peste o jumătate de oră, întorcîndu-mă la hotel, i-am găsit pe ai noștri la bunica. Vestea că bunica pleacă de tot la Moscova îi uluise, pare-se, mai mult decît pierderile. De altfel, plecarea îi salva averea, dar, în schimb, ce-avea să se facă acum generalul ? Cine avea să-i plătească lui Des Grieux?

M-Ūe Blanche, se înțelege, n-avea să aștepte pînă să moară bunica și, cu siguranță, avea s-o șteargă acum cu prințul ori cu altcineva. Stăteau cu toții în fața ei, căutând s-o liniștească și s-o înduplece.

Polina nu era de față nici de astă dată. Bunica striga la ei cu furie.

— Lăsați-mă în pace, dracilor ! Ce vă amestecați ? Ce se tot vîră în mine barba asta de țap ? îi strigă ea lui Des Grieux, iar tu, păsărico, ce vrei ? i se adresă ea *m-llei* Blanche. Ce tot te răsucești în jurul meu ?

— *Diantre!* * șopti *m-lle* Blanche, scăpărînd turbată din ochi, dar deodată izbucni în rîs și ieși. *Elle vivra cent ans* **, îi strigă ea din ușă generalului.

— Aha, va să zică te bizui pe moartea mea ? îi țipă bunica generalului. Cară-te ! Alungă-i pe toți, Alexei Ivanovici. Ce vă pasă ? Am fituit din banii mei, nu din ai voștri I

* La naiba I (Fr.) ** O să trăiască p sutS de aj). (Fr.)

364

Generalul dădu din umeri, se încovoie și ieși, urmat de Des Grieux.

— Cheam-o pe Praskovia, îi porunci bunica Marfei. Peste cinci minute Marfa sosi cu Polina. În tot acest

timp, Polina șezuse în odaia ei, ou copiii, și pare-se că dinadins hotărîse să nu iasă toată ziua. Chipul îi era grav, trist și îngrijorat.

— Praskovia, începu bunica, e adevărat ce-am aflat eu adineauri din altă parte, cum că netotul ăsta, tatăl tău vi* treg, vrea să se însoare cu franțuzoaica asta proastă și fluș-turatecă — actriță, ce-o fi, sau și mai rău ? Spune, e adevărat?

— Nu știu sigur, bunico, răspunse Polina. Dar din spusele *mademoiselle-ei* Blanche însăși, care nu găsește de cuviință să ascundă acest lucru, deduc...

— Ajunge ! o întrerupse energic bunica. Am înțeles tot ! întotdeauna am știut că o să facă una ca asta, întotdeauna l-am socotit omul cel mai ușuratic și lipsit de minte. își dă aere că-i general (a fost pensionat colonel) și face pe grozavul. Eu, măicuță, știu tot, cum ați trimis la Moscova telegramă după telegramă — „pasămite, curînd o să pună mîi-nile pe piept bătrîna ?” Așteptați moștenirea ; fără bani, ticăloasa aia de fată, cum îi zice, de Cominges, nu l-ar primi nici ca lacheu, ba încă cu dinții lui falși. Lumea zice că ea are o grămadă de bani, că împrumută cu dobîndă, că i-a adunat așa, cu încetul. Pe tine, Praskovia, nu te învinuiesc ; nu tu ai trimis telegramele ; și nici nu vreau să-mi mai amintesc de ce a fost. Știu că ai un caracter afurisit — o viespe ! Dacă muști, se umflă, da. Mi-e milă de tine, fiindcă pe Cate-rina, răposata maică-ta, am iubit-o. Ei, ce zici ? Lasă totul și vino cu

mine. Că tot n-ai ce face aici ; și-apoi nici nu se cade să rămîi acum cu ei. Stai ! o opri bunica, tocmai cînd se pregătea să răspundă, n-am terminat. Ție nu ți-aș cere nimic. Am o casă la Moscova, știi și tu — un palat, n-ai decît să ocupi și un etaj întreg și să nu cobori la mine cu săptămînilor, dacă nu ți-o plăcea firea mea. Ei, vrei au ba ?

— Dă-mi voie, mai întîi să întreb : oare vrei să pleci chiar acum ?

— Poate crezi, măicuță, că glumesc ? Dacă am zis, plec. Am pierdut azi cincisprezece mii de ruble la blestemata voastră de ruletă. Acum cinci ani am făgăduit să reconstruiesc o biserică de lemn din Podmoskovie, s-o fac din piatră, și în loc

365

de asta, mi-am scuturat punga aici. Acum, măicuță, plec să construiesc biserica.

— Dar apele, bunico ? Ai venit doar să bei ape ?

— ■ Du-te încolo cu apele tale ! Nu mă supăra, Praskovia ; ce, o faci dinadins ? Spune, vii sau nu ?

— Îți mulțumesc foarte, foarte mult, bunico, rosti însuflețită Polina, pentru adăpostul pe care mi-l oferi. În bună parte mi-ai ghicit situația. Îți sînt atît de recunoscătoare, încît, cre-de-mă, am să vin la dumneata și poate că în curînd ; acum însă am motive... serioase... și nu mă pot hotărî imediat, în clipa aceasta. Dacă ai mai fi rămas măcar două săptămîni...

— ■ înseamnă că nu vrei ?

— înseamnă că nu pot. Și-apoi, în orice caz, nu-mi pot lăsa fratele și sora și deoarece... deoarece... se poate întîmpla cu adevărat ca ei să rămîină în voia soartei, dacă... o să mă iei cu copiii, bunico, se înțelege că am să vin la dumneata și, crede-mă, am să caut s-o merit, adăugă ea cu căldură, dar fără copii nu pot, bunico.

— Bine, nu te smiorcăi (Polina nici nu se gîndea să se smiorcăie, de altfel, ea nu plîngea niciodată), s-o găsi un loc și pentru pușori ; că-i mare cotețul. Și-apoi e vremea să meargă la școală. Va să zică nu vii acum ? Bine, Praskovia, bagă de seamă ! Îți doresc binele, dar știu de ce nu vii. Știu tot, Praskovia ! N-ai să ajungi la un lucru bun cu franțuzul ăsta.

Polina se roși. Am tresărit. (Toți știu ! numai eu, prin urmare, nu știu nimic !)

— Bine, bine, nu te încrunta. N-am să trîncănesc despre asta. Numai vezi să nu iasă prost, pricepi ? Tu ești fată deșteaptă ; mi-ar părea rău pentru tine. Ei, dar ajunge, mai bine nu știam de voi toți ! Du-te ! Rămîi cu bine !

— Am să te conduc, bunico, spuse Polina

— Nu-i nevoie ; nu mă stînjiți și apoi m-am săturat de voi toți.

Polina îi sărută mîna, dar bunica și-o smulse și o sărută pe obraz.

Trecînd pe lîngă mine, Polina îmi aruncă o privire rapidă și privi îndată în altă parte.

— Rămîi cu bine și tu, Alexei Ivanovici ! Mai e numai o oră pînă la plecarea trenului. Cred că ai obosit cu mine. Na, ia-ți aste cincizeci de monezi de aur.

366

— Îți mulțumesc mult, bunico, dar mă jenez...

— 'Hai, hai ! strigă ea, atît de energic și de amenințător, încît n-am îndrăznit să refuz și am luat.

— La Moscova, dacă ai să alergi după slujbă, să vii la mine j am să te recomand undeva. Hai, pleacă ! Am urcat în odaia mea și m-am întins pe pat. Cred că am zăcut așa, pe spate, preț de o jumătate de oră, cu mîinile sub cap. Catastrofa se dezlănțuise, aveam la ce mă gîndi. M-am hotărît ca mîine să stau de vorbă serios cu Polina. Aha, franțuzul ? Va să zică era adevărat ! Dar ce putea fi totuși la mijloc ?

Polina și Des Grieux ! Doamne, ce contrast !

Toate acestea erau pur și simplu neverosimile. Am sărit deodată, scos din fire, cu gîndul să-l caut imediat pe *mister Astley* și să-l silesc cu orice chip să vorbească. Cu siguranță că și în privința asta știe mai multe ca mine *mister Astley*. O altă enigmă pentru mine !

Dar deodată se auzi o bătaie în ușă. Mă uit, Potapîci.

— Boierule, Alexei Ivanovici : te cheamă cucoana !

— Ce s-a întîmplat ? Pleacă ? Au mai rămas douăzeci de minute pînă la tren.

— ■ E neliniștită, boierule, abia sade locului : „Mai repede, mai repede !” adică să te chem pe dumneata, boierule, pentru Dumnezeu, nu zăbovi.

Am alergat îndată jos. Bunica și fusese scoasă pe coridor, în mîini ținea portofelul.

— Alexei Ivanovici ia-o înainte, să mergem !... — ■ Unde, bunico ?

— Să știu de bine că mor, dar îmi iau banii înapoi ! Hai, marș, fără întrebări ! Acolo se joacă pînă la miezul nopții, nu-i așa ?

Am încremenit, dar am chibzuit și m-am hotărât pe loc.

— Cu voia dumitale, Antonida Vasilievna, nu mă duc.

— De ce ? Ce mai e și asta ? Ați mâncat cu toții mătrăgună, sau ce-i ?

— Cum vrei, dar pe urmă am să-mi imput tot mie ; nu vreau ! Nu vreau nici să fiu martor, nici să contribui la asta ; scutește-mă, Antonida Vasilievna. Ia-ți înapoi cei cincizeci de frederici; rămâi cu bine ! Și punînd fișicul cu frederici pe măsuta lîngă care se nimerise fotoliul bunicii, am făcut o plecăciune și am plecat.

367

— Ce prostie ! îmi strigă în urmă bunica. N-ai decît să nu vii, că oi găsi și singură drumul ! Potapîci, hai cu mine ! Ei, ridicăți-mă, să mergem.

Nu l-am găsit pe *mister* Astley și m-am întors acasă. Tîr-ziu, spre ora unu noaptea, am aflat de la Potapîci cum s-a sfîrșit ziua bunicii. A pierdut tot ce-i schimbasem, adică, pe banii noștri, încă zece mii de ruble. Acolo i s-a alăturat chiar polonezul căruia îi dăduse doi frederici și tot timpul i-a condus jocul. Mai întîi, înainte de polonez, bunica l-a silit pe Potapîci să pună mizele, dar curînd l-a alungat ; tocmai atunci a sărit polonezul. Ca dinadins, înțelegea rusește, ba chiar o rupea, oarecum, într-un amestec de trei limbi, așa că se înțelegeau cît de cît între ei. Bunica îl ocăra mereu, fără cruțare, și deși acesta „i se așternea mereu la picioare", nu putea fi pus alături de dumneata, Alexei Ivanovici — povestea Potapîci. Cu dumneata se purta de *parcă ai li fosl boier*, pe cînd acela, am văzut cu ochii mei, să mă trăsnească Dumnezeu dacă mint, o fura chiar de-acolo, de pe masă. Dînsa singură l-a prins de vreo două ori la masă și-l ocăra, boierule, cu tot soiul de vorbe, ba l-a tras odată și de păr, zău că nu mint, de s-au stîrnit rîsete în jur. Tot a pierdut ; pînă la un ban, tot ce i-ai schimbat. Am adus-o aici, a cerut doar nițică apă, s-a închinat și s-a culcat. O fi fost chinuită tare, că a adormit pe loc. Să-i dea Dumnezeu vise frumoase ! O, și străinătatea asta ! încheie Potapîci, spuneam <eu că nu-i a bine. De^am ajunge mai repede la noi la Moscova ! Și ce ne lipsește acasă, la Moscova ? Livadă, flori, cum nu se află aici, mireasmă, merii se pîrguiesc, loc cît poștești, da nu, dînșii îi trebuia să plecăm peste graniță ! O-o of !"...

Capitolul XIII

A trecut aproape o lună de cînd nu m-am atins de aceste însemnări ale mele, începute sub influența unor impresii, deși dezordonate, totuși puternice. Catastrofa, a cărei apropiere o presimțisem atunci, s-a produs într-adevăr, dar de o sută de ori mai grea și mai neașteptată decît îmi închipuisem. Toate acestea aveau ceva straniu, monstruos, ba chiar tragic, în

368

orice caz în ceea ce mă privește pe mine. Mi s-au întîmplat unele lucruri aproape miraculoase ; cel puțin așa le privesc eu pînă astăzi, deși, din alt punct de vedere și, mai ales, judecînd după vîrtejul în care mă aflasem atunci, fuseseră poate numai neobișnuite. Dar mai miraculos decît toate a fost pentru mine felul cum am privit eu însumi aceste evenimente. Pînă azi nu reușesc să mă înțeleg ! Și toate au zburat ca un vis, pînă și pasiunea mea, care era puternică și adevărată, dar... unde a dispărut ea acum ? Zău așa, uneori mă trece cîte un gînd : „Oare nu eram nebun pe-atunci și nu stătusem în tot acel timp undeva într-o casă de nebuni, sau poate că stau și acum, încît toate mi s-au *părut* numai și *mi se par* și astăzi V...

Mi-am adunat și mi-am recitit foile. (Cine știe, poate pentru a mă încredința că nu le-am scris într-o casă de nebuni ?) Acum sînt singur cuc. Vine toamna, frunzele îngălbenesc. Stau în orașelul ăsta trist (o, cît sînt de triste orașelele nemțești !) și în loc să mă gîndesc la cele ce am de făcut, trăiesc numai sub influența impresiilor recente, sub influența amintirilor proaspete, sub influența viitorii care mă prinsese, cu puțin înainte, în vîrtejul ei și mă aruncase din nou undeva. Uneori mi se pare că mă mai învîrt în viitoarea aceea, că acuși-acuși o să se dezlănțuie iar furtuna, o să mă apuce în treacăt cu aripa ei, că are să mă smulgă iar din ordine și echilibru și o să mă învîrt, o să mă învîrt, o să mă învîrt... De altfel, poate că am să mă stabilesc într-un fel și o să încetez a mă învîrți, dacă o să-mi dau seama, pe cît se poate, de toate cîte s-au întîmplat în luna aceasta. Mă trage iar la scris ; ba uneori nici n-am ce face serile. Ce curios, ca să-mi găsesc cît de cît o ocupație, iau, pentru lectură, de la biblioteca prăpădită de aici romanele lui Paul de Kock (în traducere germană !) pe care aproape că nu le pot suferi, dar le citesc și mă mir de mine însumi : parcă mi-ar fi teamă ca printr-o carte serioasă sau o ocupație serioasă să nu distrug farmecul recentelor întîmplări. De parcă mi-ar fi atît de scump visul acesta monstruos și toate impresiile pe care mi le-a lăsat, încît mă tem pînă și să-l ating măcar cu ceva nou, ca să nu se prefacă în fum ! Oare îmi sînt chiar atît de scumpe toate acestea ? Da, firește că-mi

sînt; poate că și peste patruzeci de ani o să mi le reamintesc...

369

Așadar, mă apuc să scriu. De altfel, toate acestea pot fi povestite acum și mai pe scurt : impresiile nu mai sînt aceleași.

Dar mai întîi, să isprăvesc cu bunica. A doua zi, a pierdut totul, definitiv. Era fatal să se întîmple : oameni ca ea, cînd ajung o dată pe drumul ăsta, se rostogolesc ca de pe un munte, cu sania, din ce în ce mai repede. A jucat toată ziua, pînă la ora opt seara ; n-am asistat la jocul ei, așa că știu totul numai din auzite.

Potapîci a păzit-o la cazinou toată ziua. Polonezii care o conduceau pe bunica s-au schimbat în ziua aceea de cîteva ori. Ea începu prin a-l alunga pe polonezul de ieri, pe care îl ipăruise, și își luă pe un altul, dar acesta se dovedi și mai rău. După ce-l alungă și pe el, luîndu-l înapoi pe primul, care nu plecase și se foise cît fusese repudiat, tot acolo, în spatele fotoliului ei, vîrîndu-și mereu capul lîngă ea, bunica sfîrși prin a cădea în absolută disperare. Cel de-al doilea polonez, cel alungat, nu voia nici el să plece cu nici un chip ; unul și-a făcut loc în dreapta, iar celălalt în stîngă. Se certau și se ocărau într-una pentru mize și jocuri, spunîndu-și unul altuia „*lajdak*” * și alte amabilități poloneze, pe urmă se în-păcau, aruncau cu banii fără nici o socoteală, luau hotărîri absurde. După ce se certau, puneau mize fiecare separat, unul, de pildă, pe roșu, iar celălalt, tot acolo, pe negru. Sfirșiră prin aceea că o descumpăniră și o zăpăciră de tot pe bunică, încît pînă la urmă dînsa, aproape plîngînd, se adresă bătrînului 'orupier, rugîndu-l s-o apere și să-i dea afară. Fură, într-adevăr, alungați imediat, în ciuda țipetelor și protestelor lor : strigau amîndoi deodată, susținînd că bunica le-a rămas datoare, că d-a înșelat, s-a purtat cu ei necinstit, josnic. Nefericitul Potapîci mi-a povestit totul cu lacrimi în ochi, în aceeași seară, după ce bunica a pierdut, plîngîndu-mi-se că cei doi își îndesau buzunarele cu bani, că a văzut cu ochii lui cu cită nerușinare furau și băgau mereu în buzunar. Îi cereau, de pildă, bunicii, pentru osteneală, cinci frederici și-i puneau îndată la ruletă, alături de mizele bunicii. Dacă bunica cîștiga, țipau că numărul lor e cîștigător și că al ei nu. În timp ce-i alungau, Potapîci a venit și i-a denunțat că au buzunarele pline

* Derbedeu. (Polonă.)

370

cu aur. Bunica l-a irugat imediat pe crupier să ia măsuri și oricît au țipat cei doi polonezi (ca doi cocoși prinși în mînă), se ivi poliția și pe loc le goli buzunarele, restituind bunicii ce i se cuvenea. Cît timp nu pierduse totul, bunica se bucurase, în ziua aceea, din partea crupierilor și a -întregii administrații a cazinoului, de vădită autoritate. Treptat faima ei se răspîndi prin tot orașul. Toți vizitatorii din stațiune, de toate naționalitățile, oameni obișnuiți sau cei mai de vază, soseau puhoi să privească „*une vieille comtesse russe, tombée en enfance*”, care apucase să piardă cîteva milioane.

Dar bunica profită prea puțin de faptul că fu scăpată de cei doi polonezi. În locul lor apărură pe dată să-și ofere serviciile un al treilea polonez, care vorbea perfect rusește, îmbrăcat ca un *gentleman*, deși aducea totuși cu un lacheu, cu o uriașă mustață și o uriașă morgă. Și el „săruta piciorușele conitei”, și „se așternea la piciorușele conitei”, dar față de ceilalți se purta arogant, poruncind despotice, pe scurt, își luă de la început un rol nu de slugă, ci de stăpîn al bunicii. Clipă de clipă, la fiecare joc, i se adresa cu jurămintele cele mai îngrozitoare că el însuși e boier „mîndru” și că n-are să ia nici o copeică din banii bunicii. Repetă atît de des acesta jurămintele, încît ea se sperie de-a binelea. Dar, întrucît la început boierul acela îi îndreptă parcă într-adevăr jocul, în-cepînd să cîștige, bunica singură nu se mai putu lipsi de el. Peste o oră, primii doi polonezi, scoși din cazinou, apărură din nou în spatele bunicii, oferindu-și din nou serviciile, măcar pentru comisioane. Potapîci se jură că boierul „cel mîndru” schimba priviri cu ei, ba chiar le transmitea ceva în mînă. Întrucît bunica nu prînzise și aproape că nu se sculase din fotoliu, unul dintre polonezi îi fu într-adevăr de folos : alergă alături la restaurantul cazinoului și-i procură o cană cu bulion, iar pe urmă ceai. Alergau, de altfel, amîndoi. Dar spre sfîrșitul zilei, cînd tuturor le deveni limpede că o să-și piardă ultima bancnotă, la spatele ei stăteau acum șase polonezi, nevăzuți și neauziți pînă atunci. În timp ce bunica pierdea ultimele monede, toți aceștia nu numai că n-o mai ascultau, dar nici n-o mai băgau în seamă, se întindeau de-a dreptul peste ea spre masă, apucau singuri banii, hotărau și mizau singuri, se certau și țipau, se băteau pe burtă cu boierul cel mîndru, care aproape uitase de existența bunicii. Chiar și atunci cînd bunica, pierzînd totul, se întoarse seara pe la

24*

371

Ora opt la hotel, nici aici vreo trei sau patru polonezi nu se mai hotărau s-o părăsească, ci alergau de-o

parte și de alta a fotoliului, strigînd din răspuțeri și susținînd, cu vorba repezită, că bunica i-a înșelat și că le e datore cu ceva. Astfel ajunseră pînă la hotel de unde, în sfîrșit, fură alungați în brînci. După socotelile lui Potapîci, bunica pierduse în ziua aceea pînă la nouăzeci de mii de ruble, afară de banii pierduți cu o zi înainte. Toate hîrțiile ei — obligațiile de cinci la sută, titlurile de împrumut intern, toate acțiunile pe care le avea cu ea le schimbaseră rînd pe rînd, una după alta. M-am mirat cum de rezistase toate acestea șapte sau opt ore, șezînd în fotoliu, fără să se depărteze de masă, dar Potapîci îmi povesti că de vreo trei ori începuse, într-adevăr, să cîștige mult; și, atrasă din nou de speranță, nu se mai putuse opri. De altfel, jucătorilor le este cunoscut cum poate să stea un om, aproape douăzeci și patru de ore, pe un singur loc, cu cărțile în mînă, fără să piardă din ochi ce se petrece la stînga și la dreapta.

Între timp, în ziua aceea, la noi în hotel se petreceau de asemenea lucruri extrem de hotărîtoare. Încă dimineață, înainte de ora unsprezece, cînd bunica se mai afla acasă, ai noștri, adică generalul și Des Grieux, se decisersă să facă ultimul pas. Aflînd că bunica n-avea de gînd să plece, ci, dimpotrivă, se ducea iar la cazinou, întreg conclavul (afară de Polina), sosi la ea pentru o discuție definitivă și sinceră. Generalul, căruia îi tremura și-i îngheța inima la gîndul urmărilor, îngrozitoare pentru el, sări chiar peste cal : după ce o rugase și o implorase timp de o jumătate de oră, mărturisindu-i deschis totul, adică adevărul despre toate datoriile lui, ba îi mărturisi pînă și pasiunea față de *M-lle* Blanche (se zăpăcise de tot), luă deodată un ton amenințător, și se apucă să strige la ea, să bată din picior ; țipa că face de rîs familia lor, că a devenit un subiect de scandal pentru întreg orașul, că, în sfîrșit... în sfîrșit : „Dumneata îți faci de rușine calitatea de rusoaică, doamnă !” îi strigă el, și pentru așa ceva există poliție !” Bunica îl alungă pînă la urmă cu bastonul (un baston adevărat). Generalul și Des Grieux se sfătuiră o dată sau de două ori în dimineața aceea ; îi preocupa anume faptul dacă nu pot folosi într-adevăr poliția. Iată, chipurile, că o bătrînă nefericită, dar venerabilă, își ieșise din minți, și-și

372

pierde ultimii bani etc. într-un cuvînt, nu se putea oare obține o tutelă sau o interdicție ?... Dar Des Grieux se mulțumea să dea din umeri și să-i rîdă în nas generalului, care vorbea fără control și alerga încolo și înapoi prin birou, în cele din urmă, Des Grieux renunță și dispăru undeva. Seara se află că plecase de tot din hotel, după ce avusese o convorbire extrem de hotărîtoare și de misterioasă cu *M-lle* Blanche. În ceea ce o privește pe *M-lle* Blanche, aceasta luase, încă de dimineață, hotărîrile cele mai definitive : îl abandonă definitiv pe general, neîngăduindu-i nici să-i apară în fața ochilor. Cînd generalul alergă după ea la cazinou și o întîlni la braț cu prințul, nici ea, nici *M-me* veuve Cominges nu-l recunoscură. Prințul nu-l salută nici el în toată ziua aceea *M-lle* Blanche îl încercă și-l răsuci în fel și chip pe prinț, ca să-l facă să-și exprime hotărît intențiile. Dar vai ! Se înșelase amarnic în calculele ei ! Această mică catastrofă se produse abia spre seară ; deodată se descoperi că prințul n-are o lescăie, ba chiar se biziua pe ea să-i împrumute bani cu chitanță, ca să poată juca la ruletă. Blanche îl alungă, indignată, și se încuie în apartamentul său.

În dimineața aceleiași zile am fost la *mister* Astley, sau, mai bine zis, toată dimineața l-am căutat pe *mister* Astley, dar nu l-am putut găsi cu nici un chip. Nu era nici acasă, nici la cazinou, nici în parc. De astă dată nu prînzise la hotel. Pe la orele cinci l-am zărit venind de la gară direct spre hotelul d'Angleterre. Se grăbea și părea foarte îngîndu-rat, deși era greu să distingi îngrijorarea sau vreun sentiment de neliniște pe chipul său. Îmi întinse prietenos mîna, cu obișnuita lui exclamație : „A !”, dar nu se opri în drum, con-tinuînd să meargă cu pas destul de grăbit. M-am luat după el ; dar se pricepu să-mi răspundă în așa fel, încît n-am apucat să-l întreb de nimic. Afară de asta mi-era nespuse de rușine să aduc vorba despre Polina ; cît despre el, nu mă întrebă nici un cuvînt despre ea. I-am povestit ce se întîmplase cu bunica ; mă ascultă atent și strînse din umeri, cu gravitate.

— O să piardă tot, observai eu.

— ■ O, da, răspunse, s-a dus să joace încă de adineauri, cînd plecam, și de aceea am știut precis că o să piardă. Dacă o să am timp, am să trec pe la cazinou să mă uit, fiindcă e interesant.

373

— Unde ai fost plecat ? strigai, mirîndu-mă că nu l-am întrebat pînă atunci.

— La Frankfurt.

— Cu treburi ?

— ■ Da, cu treburi.

Ce puteam să-l mai întreb ? De altfel, tot mai mergeam alături de el, dar deodată, o coti spre hotelul „*De quatre sai-sons*” care se afla în drum, mă salută din cap și dispăru. În-torcîndu-mă acasă, mi-am

dat seama treptat că, dacă aş fi vorbit şi două ceasuri cu el, n-aş fi aflat absolut nimic, fiindcă... fiindcă n-aveam ce să-l întreb ? Da, sigur că era aşa ! Cu nici un chip nu-mi mai puteam formula acum vreo întrebare.

Toată ziua aceea Polina se plimbă cu copiii şi cu dădaca prin parc, iar restul timpului şezu acasă. Pe general îl evita de mult şi aproape că nu vorbea cu el, în orice caz nu discutau nimic serios. Băgasem de seamă asta mai de mult. Dar, ştiind în ce situaţie se afla azi generalul, m-am gândit că el nu putea s-o evite, adică între ei doi nu puteau să nu aibă loc nişte importante explicaţii familiale. Totuşi când, întorcîndu-mă la hotel după discuţia cu *mister Astley*, am întâlnit-o pe Polina cu copiii, chipul ei exprima cea mai senină linişte, de parcă toate furtunile familiale o ocoliseră numai pe ea. Îmi răspunse la plecaciune cu un semn din cap. Am-venit acasă furios de-a binelea.

Se înţelege că evitam să stau de vorbă cu ea şi nu ne înţilnisem niciodată, după întâmplarea cu Wurmerhelm. De altfel, în bună măsură îmi dădeam aere, prefăcîndu-mă nepăsător ; dar cu cît trecea timpul cu atît mai mult creştea în mine o adevărată indignare. Chiar dacă ea nu m-ar iubi cîtuşi de puţin şi tot nu s-ar putea, cred eu, să-mi calce astfel în picioare sentimentele şi să-mi primească cu atîta nepăsare mărturisirile. Doar ştia că o iubesc cu adevărat ; doar a admis chiar ea, mi-a dat voie să-i vorbesc astfel ! E drept că lucrurile începuseră cam ciudat între noi. Un timp, demult, cu vreo două luni în urmă, băgasem de seamă că vrea să facă din mine un prieten, un om de încredere, ba chiar se străduia oarecum. Dar, nu se ştie de ce, toate astea nu se prinseseră între noi ; în schimb, rămăseseră relaţiile ciudate de azi, de aceea am şi început să vorbesc astfel cu dînsa. Dar dacă o dezgusta dragostea mea, de ce nu-mi interzicea direct să-i vorbesc despre ea ?

374

Nu mi se interzisese ; ba chiar ea însăşi mă provoca la asemenea discuţii şi... fireşte, o făcea în batjocură. Ştiu sigur, am băgat bine de seamă că-i făcea plăcere, după ce mă asculta şi mă aţîta pînă la durere, să mă zăpăcească deodată cu vreun cuvînt plin de dispreţ extrem şi de nepăsare. Şi doar ştia că nu pot trăi fără ea. Iată, trecuseră trei zile de la istoria cu baronul, şi nu -mai puteam să îndur *despărţirea* noastră. Cînd am întâlnit-o adineauri, lîngă cazinou, îmi bătea inima atît de tare, încît am pălit. Dar nici ea nu putea trăi fără mine. Îi eram necesar, dar oare, oare numai ca măscăriciul Balakirev⁵ ?

Avea un secret — era limpede. Discuţia ei cu bunica mă întristase. De o mie de ori o rugasem să fie sinceră cu mine şi ştia că sînt gata să-mi dau viaţa pentru ea. Dar se eschiva întotdeauna, cu dispreţ aproape, sau în locul vieţii, pe care i-o ofeream, îmi cerea asemenea ieşiri, ca atunci, cu baronul ! Nu era revoltător ? Oare întreaga ei viaţă era concentrată în jurul franţuzului acela ? Dar *mister Astley* ? Aici lucrurile deveneau cu desăvîrşire de neînţeles şi între timp — Doamne, cît mă chinuiam !

Venind acasă, într-un acces de furie, apucaj pana şi îi înşirai următoarele :

„Polina Alexandrovna, îmi dau seama limpede că a sosit deznodămîntul care o să te atingă, fireşte, şi pe dumneata. Îţi repet pentru ultima oară : ai nevoie sau nu de capul meu ? Dacă-ţi va fi necesar, *cît de cît*, te rog să dispui de mine ; deocamdată, stau în odaia mea, în orice caz în majoritatea timpului, şi n-am de gînd să plec nicăieri. Dacă vei avea nevoie, scrie-mi sau cheamă-mă.”

Am sigilat şi am trimis biletul prin lacheul de pe coridor, poruncindu-i să-l transmită personal. Nu mă aşteptam la un răspuns, totuşi peste trei minute lacheul se întoarse cu ştirea că „domnişoara vă transmite salutări*.”

Pe la şapte am fost chemat la general.

Se afla în cabinet, îmbrăcat, de parcă se pregătea să plece undeva. Bastonul şi pălăria erau pe divan.

Mi s-a părut, în timp ce intram, că stă în mijlocul odăii, cu picioarele desfăcute, cu capul în piept şi că vorbeşte singur cu glas tare. Însă, de cum mă văzu, se repezi spre mine aproape strigînd, încît fără voie am făcut un pas înapoi, pregătindu-mă să fug ;

375

dar el mă apucă ide amîndouă mîinile şi mă trase spre divan j se aşeză, mă sili să mă aşez şi eu în faţa lui în fotoliu şi fără să-mi lase mîinile, cu buze tremurătoare, cu lacrimi care-i luciră brusc în gene, rosti rugător :

— Alexei Ivanovici, scapă-mă, scapă-mă, cruţă-mă !

Mult timp nu putui pricepe nimic ; el vorbea, vorbea în-tr-una, repetînd : „Cruţă-mă, cruţă-mă !” în cele din urmă ghicii că aşteaptă de la mine ceva în chip de sfat j sau, mai bine zis, părăsit de toţi, amărît şi alarmat, îşi amintise de mine, şi mă chemase numai ca să poată vorbi, să vorbească, să vorbească într-una.

I se tulburaseră mințile sau, în orice caz, se pierduse de tot. Îți încrucișa mâinile pe piept și era gata să se arunce în genunchi în fața mea pentru ca eu (ce credeți ?), ca eu să mă duc imediat la *M-lle* Blanche și să fac apel la conștiința ei, s-o conving să se întoarcă și să se mărite cu el.

— ■ Dar, domnule general, strigai, *mademoiselle* Blanche poate că nici n-a băgat încă de seamă existența mea ? Ce pot face eu ?

Era însă inutil să te împotrivești ; nu pricepea ce-i spuneai. Se apuca să vorbească de bunica, dar îngrozitor de dez-lînat j rămăsese încă la ideea că trebuie să cheme poliția.

— • La noi, la noi, începea el, fierbînd brusc de indignare — într-un cuvînt la noi, într-un stat bine organizat, unde există autorități, asupra unor bătrîne ca ea s-ar fi instituit ne-întîrziat o tutelă ! Da, stimate domn, da, urmă el, trecînd deodată la un ton dojenitor, apoi sări din loc și începu să se plimbe prin odaie j — n-ai știut încă asta, stimate domn, se adresa el, într-un colț al camerei, unui stimat domn imaginar, ei bine, ai să afli... da... la noi bătrîne ca asta se țin din scurt, din scurt, din scurt, 'da... of, la naiba I

Și se aruncă din nou pe divan, iar peste un minut, aproape plîngînd și sufocîndu-se, se grăbi să-mi spună că *M-lle* Blanche de aceea nu se mai mărită cu el fiindcă în locul telegramei a sosit bunica și acum e limpede că el nu va căpăta moștenirea. I se părea că nu știu încă toate astea. Am amintit de Des Grieux ; el dădu din mimă : „A plecat ! Tot ce am e ipotecat la el ; am rămas gol pușcă I Banii pe care i-ai adus dumneata... banii aceia, nu știu cîți mai sînt, pare-mi-se că au

376

rămas vreo șapte sute de franci și atît — asta-i tot, iar mai departe, nu știu, nu știu !"

— Cum ai să plătești atunci hotelul ? strigai eu, speriat, și... pe urmă ce o să se întîmple ?

Se uită îngîndurat la mine, dar cred că nu înțelegea nimic sau poate că nici nu mă auzea. Am încercat să aduc vorba de Polina Alexandrovna, de copii ; răspunse în grabă : „Da ! da ! Dar îndată se apucă din nou să vorbească de prinț, de faptul că acum Blanche o să plece cu el și atunci — ce mă fac eu atunci, Alexei Ivanovici ? mă întrebă deodată. Pentru Dumnezeu ! Ce mă fac, spune și dumneata, doar asta-i nerecunoștința ! „E nerecunoștința !"

În cele din urmă, începu să plîngă în hohote.

Ce puteai face cu un astfel de om ? Să-l lași singur era de asemenea periculos ; putea face vreun pocinog. Am scăpat totuși de el, de bine de rău, dar am înștiințat-o pe dădacă să treacă pe la dînsul mai des și, afară de asta, am stat de vorbă cu lacheul de pe coridor, un băiat cu scaun la cap ; mi-a făgăduit și el, ca la rîndul său să aibă grijă.

Abia am apucat să-l las pe general, că se ivi la mine Po-tapîci ca să mă cheme la bunica. Era ora opt și abia se-întorsese de la cazinou, după ce pierduse totul. M-am dus la dînsa : bătrîna ședea în fotoliu, istovită și vădit bolnavă. Marfa îi întinse o ceașcă cu ceai, pe care aproape că o sili să-l bea. Atît glasul cît și tonul bunicii se schimbaseră simțitor.

— Bună ziua, fiule, Alexei Ivanovici, rosti ea rar și cu gravitate, plecînd capul, scuză-mă că te mai supăr o dată, iartă o femeie bătrînă. Eu, drăguță, am lăsat totul acolo, aproape o sută de mii de ruble. Ai avut dreptate că n-ai mers ieri cu mine. Acuma-s fără bani, n-am un sfanț. Nu vreau să mai zăbovesc nici o clipă, la nouă și jumătate plec. Am trimis după englezul acela al tău, Astley, parcă, vreau să-i cer trei mii de franci pentru o săptămînă. 'Convinge-l tu, să nu-i treacă cumva prin gînd să mă refuze. Eu, fiule, mai sînt destul de bogată. Am trei sate și două case. S-or mai găsi și bani, că nu i-am luat pe toți. De aia spun, ca să nu aibă cumva vreo îndoială... A, dar uite-l ! Pe omul bun îl cunoști fără mare osteneală. •

Mister Astley sosea în grabă la prima chemare a bu-

877

nicii. Fără a sta pe gîfîduri cîtuși de puțin și fără să spună nimic, îi numără îndată trei mii de franci în schimbul unei polițe, pe care bunica o semnă. Încheind treaba, salută și se grăbi să iasă.

— Acum pleacă și tu, Alexei Ivanovici. Mi-a mai rămas o oră și ceva, vreau să mă întind, că mă dor oasele. Nu te supăra pe o proastă bătrînă. De acum încolo n-am să-i învinuiesc pe tineri ide ușurință, și nefericitului acela, generalul vostru e păcat să-i mai caut vină. Bani tot nu-i dau, facă ce-o vrea, fiindcă prea e nătărău, după părerea mea, numai că nici eu, proastă bătrînă, nu-s mai deșteaptă. Adevărat e că Dumnezeu pedepsește trufia și la bătrînețe. Ei, rămîi cu bine. Mar-fușa, ridică-mă.

Voiam totuși s-o conduc pe bunică. Afară de aceasta mă aflam într-o stare de așteptare, mă tot așteptam că acusi-acuși o să se întîmple ceva. Nu-mi găseam loc acasă. Ieșeam pe coridor, ba chiar m-

am dus pentru o clipă să mă plimb pe alee. Scrisoarea mea era limpede și hotărâtă, iar catastrofa de acum — cu siguranță definitivă. La hotel am auzit de plecarea lui Des Grieux. În sfârșit, chiar dacă avea să mă respingă ca prieten, poate că nu mă va respinge ca slugă. Avea doar nevoie de mine, măcar pentru comisioane ; da, puteam să-i fiu de folos, nici vorbă !

La ora plecării trenului am alergat la gară și am instalat-o pe bunica. S-au așezat cu toți într-un vagon special pentru familie. „Îți mulțumesc, fiule, pentru ajutorul tău neprecupețit, își luă ea rămas bun de la bine, și transmite-i Prăsii viei cele ce i-am spus eu ieri. Am s-o aștept.”

M-am dus acasă. Trecând prin fața apartamentului pe care-l ocupa generalul, am întâlnit-o pe dădăcă și am întrebat-o de el. „De, boierule, așa și așa”, răspunse ea trist. Am intrat totuși, dar la ușa biroului m-am oprit, absolut uluit. *M-lie* Blanche și generalul râdeau în hohote, care mai de care. *Veuve Cominges* ședea tot acolo, pe divan. Generalul își ieșise, vădit, din minți de bucurie, gîngăvea tot soiul de nerozii și rî-dea cu un rîs lung și nervos care-i brăzda fața cu mii 'de zbîrcituri, iar ochii i se ascundeau parcă. Mai tîrziu am aflat chiar de la Blanche că, după ce l-a alungat pe prinț și auzind de plîsetele generalului, s-a gîndit să-l consoleze și a intrat la el pentru o secundă. Dar bietul general nu știa că în clipa aceea soarta lui era hotărâtă și că Blanche începuse să îm-

378

pacheteze pentru ca a doua zi chiar, cu primul tren de dimineată, să zboare la Paris.

Am stat puțin în pragul cabinetului, apoi m-am răzgîndit să mai intru și am ieșit neobservat. Urcînd la mine și des-chizînd ușa, am zărit deodată, în semiîntuneric, o siluetă care ședea în colț pe scaun, lîngă fereastră. La apariția mea nu se sculă. M-am apropiat repede, m-am uitat și mi s-a tăiat răsuflarea : era Polina !

Capitolul XIV

Am scos un strigăt de surpriză.

— Ce-i ? Ce-i ? mă întrebă ea straniu. Era palidă și mă privea, posomorită.

— Cum ce-i ? Dumneata ? Aici, la mine ?

— Dacă vin, vin toată. Așa-i obiceiul meu. Ai să vezi îndată ; aprinde lumînaiea.

Am aprins luminarea. Ea se sculă, se apropie de masă și puse înaintea mea o scrisoare desfăcută. —■ Citește-o ! îmi porunci.

— Păi ăsta-i, ăsta-i scrisul lui Des Grieux ! strigai, apu-cînd scrisoarea. Mîinile îmi tremurau și rîndurile îmi jucau înaintea ochilor. Am uitat termenii în care era alcătuită scrisoarea, dar iat-o, deși nu cuvînt cu cuvînt, în orice caz cu aceleași idei.

„*Mademoiselle*, scria Des Grieux, împrejurări nefavorabile mă silesc să plec neîntîrziat. Desigur că ai observat și dumneata că am evitat dinadins o explicație definitivă cu dumneata, pînă ce nu se va fi limpezit întreaga situație. Sosirea bătrînei (*de la vieille dame*) voastre rude ca și fapta ei absurdă au pus capăt tuturor îndoielilor mele.

Situația dificilă a propriilor mele afaceri mă împiedică categoric să mai nutresc dulcele speranțe cu care mi-am permis să mă îmbăt un timp. Regret cele ce s-au petrecut, dar nădăjduiesc că în purtarea mea nu vei găsi nimic care să nu fie demn de un gentilom și un om cinstit (*gentilhomme et honnete homme*). După ce am pierdut aproape toți banii împrumutîndu-l pe tutorele dumitale, mă aflu în extrema necesitate de a mă folosi de

379

ceea ce-mi rămîne : am și dat de știre prietenilor mei din Petersburg să dispună neîntîrziat de vînzarea averii care mi-a fost ipotecată ; cunoscînd, totuși, că ușuratecul dumitale tată vitreg ți-a cheltuit banii care-ți aparțineau, am hotărît să-l iert de cincizeci de mii de franci și pentru suma aceasta îi înapoiez o parte din polițe, așa încît dumneata ai acum posibilitatea să-ți recuperezi ceea ce ai pierdut, trăgîndu-l la răspundere pe cale juridică. Nădăjduiesc, *mademoiselle*, că, în prezenta situație, atitudinea mea îți va fi extrem de favorabilă. Nădăjduiesc de asemenea că prin această atitudine îmi fac pe deplin datoria de om cinstit și nobil. Fii încredințată că amintirea dumitale îmi va rămîne pe veci întipărită în inimă.”

— Ce să-i faci, totul e limpede, i-am spus eu Polinei, oare te-ai putut aștepta la altceva ? adăugai cu revoltă.

— Nu mă așteptam la nimic, rosti ea, în aparență liniștită, dar vocea i se oprea parcă ; demult am hotărît totul ; îi citeam gîndurile, am aflat ce-i umblă prin minte. Credea că alerg după... că am să insist... (se opri și, fără să termine fraza, își mușcă buzele și tăcu). Mi-am dublat dinadins disprețul față de el, începu ea din nou, așteptam să văd ce o să facă ? Dacă ar fi sosit telegrama privitoare la moștenire, i-aș fi az-vîrlit datoria idiotului aceleuia și l-aș fi gonit ! Il uram de mult, de mult. O, era cu totul altfel înainte, de o mie de ori altfel, dar acum... acum !... Ah, cu cîtă fericire i-aș fi azvîrlit în obrazul lui ticălos aceste cincizeci de mii și l-aș fi scuipat...

—■ Dar hîrtia, polița aceea de cincizeci de mii pe care a înapoiat-o, se află la general ? Ia-o și dă-i-o lui Des Grieux.

—■ O, nu-i vorba de asta ! Nu-i asta !...

—• Da, adevărat, nu-i asta ! Și-apoi la ce mai e bun acum generalul ? Dar bunica ? strigai eu deodată.

Polina mă privi, distrată și nerăbdătoare parcă.

— Ce-i cu bunica ? roști cu ciudă. Nu mă pot duce la ea... Și-apoi nu vreau să cer iertare nimănui, adăugă iritată.

— Ce-i de făcut ? strigai. Dar cum, cum ai putut să-l iubești pe Des Grieux ! Ah, ticălosul! ticălosul! Ascultă, vrei să-l omor în duel ? Unde-i acum ?

— E la Frankfurt și o să rămână acolo trei zile.

— ' Un singur cuvânt al dumitale și plec, chiar mâine, cu primul tren! am rostit cu un soi de entuziasm prostesc.

380

Polina rîse.

— Mai știi, poate că o să spună : înapoiază-mi mai întâi cincizeci de mii de franci. Și-apoi de ce să se bată ? Ce prostie !

— Atunci de unde, de unde să luăm acești cincizeci de mii de franci ? repetai, scrișnind din dinți, de parcă ar fi fost cu puțință să-i ridic așa, deodată, de pe jos. Ascultă : *mister Astley* ? întrebai, în timp ce o idee ciudată mi se năștea în cap.

Îi scăpărară ochii.

— Va să zică *tu singur* vrei să plec de la tine la englezul acela ? rosti ea, privindu-mă sfredelitor drept în față și zîmbind cu amărăciune. Pentru prima oară în viață îmi spunea fu.

Mi se pare că în clipa aceea îi vîjîia capul de emoție fiindcă se așeză deodată pe divan, istovită parcă.

Mă luminase parcă un fulger ; stăteam și nu-mi credeam ochilor, nu-mi credeam urechilor ! Cum așa, va să zică mă iubește ? A venit ia *mine* și nu la *mister Astley*. A venit ea, o fată, singură, în odaia mea, într-un hotel, ceea ce înseamnă că s-a compromis în ochii tuturor, iar eu stau în fața ei și încă nu pricep !

Un gând nesăbuit se aprinse în creierul meu.

— Polina ! Lasă-mi numai o oră. Așteaptă aici numai o oră și... am să mă întorc ! E... absolut necesar ! Ai să vezi ! Ră-mîi aici, rămîi aici !

Și am ieșit buzna din odaie, fără să răspund privirii ei întrebătoare și mirate ; îmi strigase ceva din urmă, dar nu m-am întors.

Da, uneori gîndul cel mai nesăbuit, cel mai imposibil în aparență, ți se înfînge atît de adînc în cap, încît, pînă la urmă, îl privești ca pe ceva realizabil... Mai mult: dacă ideea se unește cu o dorință puternică, arzătoare, o iei uneori, pînă la urmă, ca pe ceva fatal, necesar, predestinat, ca pe ceva ce e imposibil să nu se întîmple ! Poate că la mijloc exista ceva, o combinație de presentimente, o neobișnuită efortare a voinței, o autointoxicație cu propria-ți fantezie sau încă ceva — nu știu ; dar în seara aceea (pe care n-am s-o uit niciodată), mi se întîmplă un miracol. Deși el poate fi perfect justificat aritmetic, totuși pentru mine a rămas pînă azi un miracol. Și de ce, de ce credința aceasta se întipărise atunci atît de adînc în mine și de atîta vreme ? Căci, cu siguranță, mă

381

gîndeam la asta — vă repet — nu ca la o întîmplare care se poate petrece la fel ca altele (și prin urmare putea să nu se petreacă de loc), ci ca la ceva care mi se părea cu neputință să nu se producă.

Era ora zece și un sfert; am intrat în cazinou cu speranța atît de fermă și, în același timp, atît de tulburat cum n-am mai fost niciodată. În sălile de joc se afla încă destulă lume, deși de două ori mai puțină ca dimineața.

Către ora unsprezece, la mesele de joc rămîn jucătorii autentici, pasionați, pentru care în stațiune nu există altceva decît ruleta, care au sosit numai pentru ea, care abia dacă observă ce se petrece în jurul lor și nu se interesează de nimic în decursul întregului sezon, nefăcînd decît să joace de dimineață pînă seara și fiind gata, probabil, să joace și din seară pînă în zori, dacă s-ar putea. Și întotdeauna aceștia se împrăstie cu necaz la ora douăsprezece, cînd se închide ruleta. Iar atunci cînd crupierul șef, în jurul orei douăsprezece, înainte de închidere, anunță: „*Les trois derniers coups, mes-sieurs!*” * sînt gata să arunce orbește în aceste trei ultime jocuri tot ce au prin buzunare — și, într-adevăr, atunci pierd cel mai mult. M-am așezat chiar la masa unde șezuse deunăzi bunica. Înghesuiala nu era prea mare, încît am ocupat foarte repede un loc în picioare, lîngă masă. Drept în fața mea, pe postavul verde, era

desenat cuvîntul: „Passe” „Passe” e un rînd de cifre, de la nouăsprezece inclusiv, pînă la treizeci și șase. Primul șir, de la unu pînă la optsprezece inclusiv se numește „Manque”; dar ce-mi .păsa mie de asta ? Nu calculasem, ba chiar nu auzisem pe care cifră căzuse ultima lovitură și nici nu m-am interesat de asta, începînd jocul — așa cum ar fi procedat orice jucător socotit. Mi-am scos toți cei douăzeci de frederici și i-am azvîrlit pe „passe”, care se afla înaintea mea.

— *Vingt deux* **, strigă crupierul.

Am cîștigat și din nou am pus tot : și ce avusesem, și cîștigul.

— *Tiente el un* ***, strigă crupierul.

* Ultimele trei jocuri, domnilor I (Fr.) ** Douăzeci și două. (Fr.) *** Treizeci și unul. (Fr.)

Din nou am cîștigat! Deci aveam în total optzeci de frederici ! I-am împins pe toți optzeci pe douăsprezece cifre mijlocii (cîștig triplu, dar aveam două șanse împotriva mea) — roata se învîrte și a ieșit douăzeci și patru. Mi s-au înșirat trei pachete de cîte cincizeci de frederici și zece monezi de aur ; în total, cu ce mai avusesem, m-am pomenit cu două sute de frederici !

Parcă eram în delir. Am împins toată această grămadă de bani pe roșu — și deodată m-am trezit! Era singura dată din toată seara, din tot timpul jocului, cînd m-a trecut o spaimă ca un fior, răspunzînd în tremurul mîinilor și al picioarelor. Am simțit și mi-am dat seama cu groază : ce ar însemna acum pentru mine să pierd ! în miza aceea era toată viața mea !

— ■ *Rouge!* strigă crupierul — și am răsuflat în itimp ce fiori de foc mă treceau prin tot corpul. Mi se plăti în bancnote ; înseamnă că aveam în total patru mii de florini și optzeci de frederici I (Pe atunci mai puteam urmări socoteala.)

Mai îmi amintesc că am pus două mii de florini, din nou pe douăsprezece cifre mijlocii și am pierdut ; am pus aurul pe care-l avusesem și optzeci de frederici și am pierdut. Mă cuprinse turbarea : am apucat ultimele două mii de florini care-mi mai rămăseseră și le-am pus pe primele douăsprezece cifre — ■ așa, la întîmplare, fără socoteală ! De altfel, a fost o clipă de așteptare, asemănătoare ca senzație cu senzația pe care a încercat-o *M-me Blanchard*⁶, la Paris, în timp ce cădea din balon spre pămînt.

— *Quatie !* * strigă crupierul. în total, cu miza dinainte, aveam din nou șase mii de florini. Acum priveam ca un învingător, nu mă mai temeam de nimic, absolut de nimic și am aruncat patru mii de florini pe negru. Vreo nouă oameni se repeziră, după mine, să pună pe negru. Crupierii se uitară unul la altul și schimbară cîteva cuvinte. în jur, toți vorbeau și așteptau.

A ieșit negrul. De aici nu-mi mai amintesc de nici un calcul, nici de ordinea mizelor. Țin minte numai, ca prin vis, că apucasem să cîștig, pare-se, vreo șaisprezece mii de florini; deodată, prin trei lovituri nefericite, am pierdut din ei douăspre-

* Patru. (Fr.)

382

383

zece ; pe urmă am împins ultimele patru mii pe „passe” (nu mai resimțeam nimic în timpul acesta ; așteptam numai, în mod automat parcă, fără să gîndesc) — și iar am cîștigat ; pe urmă am mai cîștigat de patru ori la rînd. Țin minte numai că luam banii cu miile ; mi-a mai rămas de asemenea în memorie că cel mai des ieșeau cele douăsprezece cifre mijlocii, de care mă și legasem. Ele apăreau nu știu cum regulat, neapărat de vreo trei, patru ori la rînd, pe urmă dispăreau de două ori și se întorceau iar de trei sau patru ori la rînd. Această uimitoare regularitate se întîlnește uneori în serie și tocmai asta îi descumpănește pe jucătorii calculați, care socotesc cu creionul în mînă. Și ce rengiuri îngrozitoare joacă uneori aici soarta.

Cred că nu trecuse mai mult de o jumătate de oră de cînd venisem. Deodată, crupierul m-a anunțat că am cîștigat treizeci de mii de florini și întrucît banca nu poate plăti mai mult dintr-o dată, ruleta se va închide pînă în dimineața următoare. Mi-am înșfăcat tot aurul și l-am turnat în buzunare, am apucat bancnotele și am trecut la o altă masă, în altă sală, unde se afla o altă ruletă ; în urma mea năvăli întreaga mulțime ; acolo mi se făcu îndată loc și m-am apucat din nou să pun la nimereală, fără să socotesc. Nu-mi dau seama ce m-a salvat!

Uneori, totuși, parcă-mi trecea prin minte o combinație oarecare. Mă legam de unele cifre și șanse, dar curînd fe păraseam și mizam iar aproape fără să-mi dau seama. Eram, pesemne, foarte distrat ; îmi amintesc că crupierii mi-au corectat de cîteva ori jocul. Făceam niște greșeli grosolane. Aveam tîmplele umede de sudoare și mîinile îmi tremurau. Mă asaltau și polonezii să-și ofere serviciile, dar nu ascultam pe nimeni. Norocul curgea neînterupt. Deodată, în jur se stîrniră vorbe cu glas tare și rîsete. „Bravo, bravo !” strigau toți, ba unii începură chiar să bată din palme. Smulsesem și de aici treizeci de mii de florini și banca se închise iar pînă a doua zi!

— Pleacă, pleacă, îmi șopti o voce din dreapta. Era un ovrei din Frankfurt; stătuse tot timpul în preajma mea și pare-mi-se mă ajutase uneori la joc.

— Pentru Dumnezeu, pleacă, îmi șopti o altă voce ^a urechea stîngă. Am aruncat o privire. Era o doamnă îmbrăcată nespus de modest și cuviincios, în jur de treizeci de ani,

384

cu o față bolnăvicios de palidă și obosită, oare mai amintea încă minunata ei frumusețe de altădată. În clipa aceea tocmai îmi îndesam buzunarele cu bancnote, pe care le mototoleam fără milă și adunam aurul rămas pe masă. Apucînd ultimul pachet de cincizeci de frederici, am reușit, cu totul neobservat, să-l vîr în mîna palidei doamne ; țineam grozav s-o fac și-mi amintesc că degetele ei subțiri și slabe îmi strînseră puternic mîna, în chip de vie recunoștință. Toate acestea s-au petrecut într-o clipă.

Dușii ce am strîns tot, am trecut la *trente et quaiante*.

La *trente et quarante* joacă un public aristocratic. Nu mai e ruleta, e joc de cărți. Aici banca răspunde pentru o sută de mii de taleri deodată. Cea mai mare miză e de asemenea de patru mii florini. Nu cunoșteam de loc jocul, nu știam aproape nici o miză afară de roșu și negru, care erau și aici. De ele m-am și legat. Întreg cazinoul se adunase în jur. Nu-mi aduc aminte dacă în tot timpul acesta m-am gîndit măcar o dată la iPolina. Simțeam o desfătare nestăpînită să apuc și să adun bancnote, care creșteau morman înaintea mea.

Într-adevăr, parcă mă împingea soarta. De astă dată, ca dinadins, se petrecu un lucru care se repetă, de altfel, destul de des în timpul jocului. Șansa se agață, de pildă, de roșu și nu-l părăsește de zece, ba chiar de cincisprezece ori în șir. Am auzit chiar acum două zile că, săptămîna trecută, roșul a ieșit de douăzeci și două de ori la rînd ; așa ceva nu se pomenise la ruletă și se povestea cu mirare. Se înțelege că toți părăsesc de îndată roșul și după zece ori, de pildă, aproape nimeni nu are curajul să mizeze pe el. Dar nici pe negru, opus roșului, nu mai pune atunci nici unul dintre jucătorii cu experiență. Un jucător încercat știe ce-i acela „capriciul întîmplării”. S-ar părea, de pildă, că după șaisprezece lovituri pe roșu, a șaptesprezecea va cădea neapărat pe negru. La asta se reped novicii cu ghiotura, dublează și triplează mizele și pierd îngrozitor.

Eu, însă, printr-o toană ciudată, băgînd de seamă că roșul a ieșit de isapte ori la rînd, m-am agățat dinadins de el. Sînt convins că pe jumătate din orgoliu ; voiam să uimesc spectatorii priintr-un risc nebunesc și — ce senzație ciudată — îmi amintesc limpede că, într-adevăr, deodată, fără nici un fel de provocare din partea orgoliului, a pus stăpînire pe mine o teribilă sete de risc. Poate că, după ce a trecut prin atâtea

25 — Dostoievski — voi. IV

385

1

senzații, inima nu se satură, ci se irită mai mult din pricina lor și cere senzații din ce în ce mai puternice, pînă la absoluta istovire. Și, zău că nu mint, dacă regulamentul jocului mi-ar fi permis să pun cincizeci de mii de florini dintr-o dată, i-aș fi pus, ifără doar și poate. în jurul meu toți strigau că-i o nebulie, că xoșul a ieșit a paisprezecea oară !

— ■ *Monsieur a gagne déjà cent miile floiins **, se auzi un glas lîngă mine.

M-am trezit deodată. Cum ? Cîștigasem în seara aceea o sută de mii de florini I Păi la ce-mi trebuia mai mult ? M-am repezit asupra bancnotelor, le-am înghesuit în buzunar fără să le număr, mi-am adunat tot aurul, toate fișicurile și am ieșit buzna din cazinou. Toți rîdeau în jur, în timp ce treceam prin săli, privindu-mi buzunarele umflate și mersul cam clătinat, din pricina greutateii aurului. Cred că era cu mult peste opt kilograme. Cîteva mîini se întinseră spre mine ; am împărțit cît am putut apuca în pumn. Doi ovrei mă opriră la ieșire.

— Ești curajos ! Ești foarte curajos ! îmi spuseră ei dar pleacă mîne dimineață neapărat, cît poți mai devreme, altminteri pierzi tot...

Nu-i ascultam. Alea era atît de întunecoasă că nu vedeai la doi pași. Pînă la hotel era cam o jumătate de verstă. Niciodată nu-mi fusese frică de hoți sau tîlhari, nici în copilărie ; și nici acum nu mă gîndeam la ei. De altfel nu-mi amintesc la ce m-am gîndit în timpul drumului; n-aveam nici un gînd. Simțeam numai o desfătare teribilă — a succesului, a victoriei, a puterii — nu știu cum să mă exprim. Îmi apărea în față chipul Polinei ; țineam minte și-mi dădeam seama că mă duc la ea, că am s-o întîlnesc îndată, că am să-i povestesc și am să-i arăt... dar abia dacă-mi aminteam ce-mi spusese adineauri și de ce m-am dus la cazinou și toate senzațiile recente, pe care le încercasem numai cu o oră și jumătate înainte, mi se păreau acum un trecut îndepărtat, îngropat, învechit, pe care nu-l mai

pomenești niciodată, fiindcă acum totul va începe de la capăt. Când eram aproape de capătul aleii, mă năpădi deodată spaima : „Dar dacă măucid acum și mă jefuiesc ? !” Cu fiecare pas spaima mea se dubla. Alergam aproape. Deodată, la sfârșitul aleii, luci brusc întreg

* **Domnul a** câștigat deja o sută de mii de florini. (Fi.)

386

hotelul nostru, viu luminat — slavă Domnului, eram acasă ! Am ajuns în fugă pînă la etajul meu și am deschis ușa. Polina se afla acolo și ședea pe divan, în fața luminării aprinse, cu minile încrucișate pe piept. Se uită la mine, uluită, cu siguranță că în clipa aceea aveam o înfățișare destul de stranie. M-am oprit în ifața ei și am început să arunc pe masă grămada de bani.

Capitolul XV

Îmi amintesc că se uita la fața mea teribil de stăruitor, dar nu se mișca din loc și fără să-și schimbe măcar poziția.

— Am cîștigat două sute de mii de franci, strigai eu, aruncînd ultimul fișic. Mormanul uriaș de bancnote și fișicuri ocupase întreaga masă și nu-mi mai puteam lua ochii de la el; erau clipe cînd uitam cu totul de Polina. Ba mă apucam să fac ordine în mulțimea de bancnote, așezîndu-le la un loc, îba trăgeam într-o sdngură grămadă aurul ; ba lăsam totul și începeam să umblu, gînditor, cu pași repezi prin odaie, pentru a mă apropia apoi din nou de masă și a începe iar să număr banii. Deodată, >ca și cum m-aș fi trezit, m-am repezit la ușă și am încuiat-o degrabă, răsucind cheia de două ori. Pe urmă m-am oprit, preocupat, în fața valizei mele mici.

— Să-i pun oare în valiză pînă mîine ? am întrebat în-torcîndu-mă deodată spre Polina și amintindu-mi brusc de ea.

Ea ședea fără să se miște, pe același loc, dar mă urmărea. Avea o expresie stranie pe obraz ; nu mi-a plăcut de loc expresia aceea ! N-aș greși dacă aș spune că în ea se citea ura.

M-am apropiat repede.

— Polina, uite douăzeci și cinci de mii de florini, asta înseamnă cincizeci de mii de franci, ba mai mult. Ia-i și mîine aruncă-i lui în obraz.

Nu-mi răspunse.

— Dacă vrei, îi duc chiar eu, dis-de-dimineată. E bine așa ?

Deodată, izbucni în rîs. Rîse mult timp.

25*

387

Mă uitam la ea cu mirare și amărăciune. Rîsui acesta semăna foarte mult cu rîsul său din alte dați, cînd își bătea adesea joc de mine și care izbucnea întotdeauna în timpul declarațiilor mele celor mai pătimase. În sfârșit încetă și se încruntă ; mă cerceta sever pe sub sprîncene.

— N-am să iau banii dumitale, rosti disprețuitor.

— Cum ? Ce-i asta ? strigai. Polina, de ce ?

— Nu iau bani de pomană.

— Ți-i ofer ca prieten ; îți ofer viața mea.

Se uită la mine cu o privire lungă și cercetătoare de parcă ar fi vrut să mă străpungă.

—> Plătești scump, rosti, zîmbind. Amanta lui Des Grieux nu merită cincizeci de mii de franci.

—■ Polina, cum poți vorbi așa cu mine ! strigai cu reproș. Parcă eu sînt Des Grieux ?

— Te urăsc ! Da... da!... Nu te iubesc mai mult decît pe Des Grieux, spuse deodată cu ochi scăpărători.

Apoi își acoperi fața cu palmele și izbucni într-o criză de isterie. M-am repezit la ea.

Mi-am dat seama că i se întîmplase ceva în lipsa mea. Își ieșise parcă cu totul din minți.

— Cumpără-mă ? Vrei? Vrei? Pentru-cincizeci de mii de franci ca Des Grieux ? îi scăpă printre hohotele convulsive de plîns. Am cuprins-o în brațe, îi sărutam inimile, picioarele, am căzut în genunchi în fața ei.

Criza de isterie începea să-i treacă. Își puse amîndouă minile pe umerii mei, cercetîndu-mă atent; parcă ar fi vrut să-mi citească ceva pe față. Mă asculta, dar vădit nu auzea cele ce-i spuneam. Un soi de îngrijorare și concentrare i se iviră pe chip. Mă temeam pentru ea ; aveam impresia certă că i se tulbură mințile. Ba începea deodată să mă atragă încet spre ea j un zîmbet încrezător i se ivea pe față ; apoi mă împingea brusc și cu privirea din nou întunecată se apuca să mă cerceteze.

Pe neașteptate, se repezi să mă îmbrățișeze.

— Mă iubești, mă iubești, nu-i așa ? spuse. Doar tu, doar tu... ai vrut să te bați în duel cu baronul pentru mine !

Și deodată izbucni în râs, de parcă și-ar fi amintit de ceva hazliu și drăguț. Plângea și râdea în același timp. Ce aveam de făcut ? Eu însumi eram ca în friguri. Îmi amintesc că a început să-mi spună ceva, dar n-am putut pricepe nimic.

388

Era ca un fel de delir, un soi de gîngăveală — de parcă ar fi vrut să-mi povestească ceva, cît mai repede — un delir întrerupt pe alocuri de rîsul cel mai voios, care începea să mă sperie.

„Nu, nu, tu-mi ești cel drag, tu-mi ești cel drag ! repeta. Tu-mi ești credincios!" și din nou își punea mîinile pe umerii mei, mă cerceta iar și continua să repete : „Tu mă iubești... mă iubești... ai să mă iubești ?" Nu-mi luam ochii de la ea ; n-o mai văzusem niciodată într-un asemenea acces de duioșie și iubire ; se înțelege, era un delir, -dar... văzîndu-mi privirea pătimașă, începea brusc să zîmbească șiret; și, fără nici o legătură, se pornea deodată să vorbească despre *mister Astley*.

De altfel, pomenea mereu de *mister Astley* (mai ales cînd se străduise adîneauri să-mi povestească ceva), dar ce anume n-am putut pricepe bine ; cred că râdea de el ; repeta într-una că el așteaptă... și că știu eu oare că, precis, stă acum în fața geamului ? „Da, da, în fața geamului, hai, deschide, uită-te, uită-te, e aici, aici !" Mă împingea spre fereastră, dar, de îndată ce făceam o mișcare într-acolo, izbucnea în hohote de rîs și rămîneau pe loc, iar ea se repezea să mă îmbrățișeze.

— O să plecăm ? Plecăm mîine ? Își amintea deodată agitată și... (cădea pe gînduri) crezi că o ajungem din urmă pe bunica, ce zici ? Cred că la Berlin o ajungem. Ce crezi că o să spună cînd o s-o ajungem din urmă și o să ne vadă ? Dar *mister Astley* ?... Ei, acela n-ar sări de pe Schlangenberg, cum crezi ? (Izshucni în rîs.) Ascultă : știi unde pleacă vara viitoare ? Vrea să plece la Polul Nord pentru niște cercetări științifice și m-a chemat și pe mine cu el, ha, ha, ha ! Bl zice că n-oi, rușii, fără europeni nu știm nimic și nu sîntem în stare de nimic... Dar și el e om bun I Știi că-i găsește o scuză „generalului", el zice că Blanche... că o pasiune — ei, nu mai știu, nu mai știu — repetă brusc, de parcă s-ar fi încurcat. Sărmanii, ce milă mi-e de ei și de bunica... Dar ascultă, ascultă, de unde pînă unde vrei tu să-l omori pe Des Grieux ? Și credeai, credeai oare că ai isă-l omori ? O, prostule ! Oare te-ai putut gîndi că am să te las să te bați cu Des Grieux ? Păi nici pe baron nu l-ai putea ucide, adăugă, rîzînd deodată. O, cît de hazliu ai fost atunci, cu baronul ; mă uitam la voi amdoi de pe bancă ; și cum nu-ți venea să te duci cînd te trimiteam. Ce-am mai rîs atunci, ce-am mai rîs, adăugă tîrintre hohote.

389

Apoi din nou începea brusc să mă sărute și să mă îmbrățișeze, din nou își lipea cu gingășie și pasiune obrazul de fața mea. Nu mă mai gîndeam la nimic, nu mai auzeam nimic. Și atunci mi-am pierdut capul...

Cred că era aproape șapte dimineța cînd m-am trezit; soarele lumina odaia. Polina ședea lingă mine și privea ciudat în jur, ide parcă ieșise dintr-o beznă și-și aduna amintirile. Abia se trezise și se uita stăruitor la masă și la bani. Capul mi-era greu și mă durea. Am încercat s-o apuc de mină ; mă împinse brusc și sări de pe divan. Ziua care începea era înnoirată ; în zori plouase. Se apropie de fereastră, o deschise, își scoase capul și pieptul afară, sprijinindu-se în mîini cu coatele pe pervaz și rămase așa vreo trei minute, fără să se întoarcă spre mine și fără să asculte cele ce-i spuneam. Mă gîndeam cu spaimă : ce-o să fie acum și cum o să se sfîrșească totul ? Deodată se ridică de la fereastră, se apropie de masă și, privindu-mă cu o ură nesfîrșită, cu buzele tremurînd de furie, îmi spuse :

— Ei, și acum dă-xni cei cincizeci de mii de franci ai mei! —■ Polina, iar, iar I începui.

— Sau te-ai răzgîndit ? Ha, ha, ha! Poate că-ți și pare rău ?

Cei douăzeci și cinci de mii de florini, numărați încă de ieri, se aflau pe masă ; i-am luat și i-am întins.

— Sînt ai mei acum ? Așa-i ? Așa-i ? mă întrebă cu răutate, ținînd banii în mîini.

— Întotdeauna au fost ai tăi, i-am răspuns.

—■ Ține atunci cei cincizeci de mii de franci ai tăi! Își făcu vînt și aruncă cu ei în mine. Pachetul mă izbi dureros în obraz și se împrăstie pe podea. Săvîrșind aceasta, Polina se repezi afară pe ușă. Știu desigur că în clipa aceea nu era în toate mințile, deși nu înțeleg această nebunie temporară. E drept că pînă azi, după o lună, e încă bolnavă. Care a fost însă pricina acestei stări și, în special, a acestei ieșiri ? Mîndria rănită ? Desperarea fiindcă se hotărîse să vină la mine ? Nu cumva i s-a părut, din purtarea mea, că sînt mîndru de norocul meu și, întocmai ca Des Grieux, vreau să scap de ea, dăruindu-i cincizeci de mii de franci ? Dar n-a fost nimic din toate acestea, ini-o spune conștiința. Cred că, în parte, vinovată era și mîndria ei: mîndria o făcuse să n-aibă încredere în mine și

390

să mă jignească, deși poate ea însăși nu le vedea pe toate prea limpede. În cazul acesta, desigur, am

plătit în locul lui Des Grieux, devenind vinovat, poate fără prea mare vină. Toate acestea au fost numai o nebunie, e adevărat; e adevărat, de asemenea, că am știut că e în delir și... n-am ținut seamă de acest fapt. (Poate că acum nu mi-o poate ierta ? Bine, asta-i acum j dar atunci, atunci ? Doar nu erau atât de puternice boala și delirul ei, ca să nu-și dea seama cu desăvârșire ce face, venind la mine cu scrisoarea lui Des Grieux. înseamnă că știa ce face.

Mi-am viril cum am putut bancnotele și grămada de aur în așternut, le-am acoperit și am ieșit la vreo zece minute după Polina. Eram sigur că a fugit acasă și voiam să mă strecor încetișor la ei în antreu, ca s-o întreb pe dădăcă de sănătatea domnișoarei. Mare mi-a fost mirarea când am aflat de la dădăcă, pe care am întâlnit-o pe scară, că Polina nu s-a întors încă acasă și că dădăca venea la mine după ea.

—■ Chiar acum, i-am spus, chiar acum a plecat de la mine, cu vreo zece minute înainte, unde putea să dispară ?

Dădăca mă privi cu dojana.

Între timp se stîrnise o poveste întreagă, care circula prin tot hotelul. La portar și la ober-chelner se șoptea că la șase dimineața *fräulein* a ieșit fugind din hotel, în ploaie, și a alergat în direcția hotelului d'Angleterre. Din cuvintele și aluziile lor mi-am dat seama că ei știau că-și petrecuse noaptea în odaia mea. De altfel, acum se vorbea de întreaga familie a generalului: s-a aflat că ieri generalul și-a ieșit din minți și a plîns de „s-a auzit în tot hotelul. Se povestea de asemenea că bunica era mama acestuia, care sosise dinadins din Rusia, ca să-i interzică fiului ei căsătoria cu *M-lle* de Cominges și că l-a amenințat să-l dezmoștenească dacă n-o ascultă și întrucât el n-a ascultat-o, contesa și-a pierdut dinadins, sub ochii lui, toți banii la ruletă, tocmai ca să nu capete nimic. „*Diese Russen I*” *, repeta cu indignare ober-chelnerul, clătînd din cap. Alții rîdeau. Ober-chelnerul pregătea nota. Câștigul meu ajunsese cunoscut; Karl, lacheul meu de coridor, m-a felicitat primul. Dar n-aveam timp de ei. M-am repezit spre hotelul d'Angleterre.

Rușii aceștia ! (Germ.)

391

Era încă devreme ; *mister* Astley nu primea pe nimeni; aflînd însă că eram eu, a ieșit pe coridor și s-a oprit în fața mea, ațintindu-și asupra mea privirea plumburie și așteptînd să audă ce am să spun. L-am întrebat îndată de Polina.

— E bolnavă, mi-a răspuns *mister* Astley, continuînd să mă privească țintă, fără să-și ia ochii de la mine.

— Va să zică e într-adevăr *Ila* dumneata ?

— O da, e ia mine.

— (Păi cum așa... ai de gînd s-o ții la dumneata ?

— O da, am de gînd.

— *Mister* Astley, asta o să provoace un scandal; iui se poate, și apoi e foarte bolnavă ; poate că n-ai băgat de seamă ?

— O da, am băgat de seamă și ți-am mai spus că e bolnavă. Dacă n-ar fi fost bolnavă, nu și-ar fi petrecut la dumneata toată noaptea.

— Va să zică știi și asta ?

— Știu asta. Ieri avea de gînd să vină aici și aș ii dus-o la o rudă de-a mea, dar fiindcă era bolnavă a greșit și a venit 'la dumneata.

—• Ia te uită ! Ei, te felicit, *mister* Astley. Apropo, îmi dai o idee : nu cumva ai stat toată noaptea sub fereastra noastră ? Toată noaptea *miss* Polina m-a îndemnat să deschid fereastra ca să văd dacă nu stai acolo și rîdea teribil.

— Oare ? Nu, n-am stat sub ifereastră ; dar am așteptat pe coridor și m-am plimbat încolo și înapoi.

— Dar trebuie tratată, *mister* Astley.

—• O da, am și chemat medicul și dacă o să moară ai să-mi dai socoteală pentru moartea ei.

Am rămas uluit. „Dar *mister* Astley, ce-ai de gînd ?”

— E adevărat că ieri ai diștigat două sute de mii de taleri ?

— În total numai o sută de mii de florini.

— Ei, vezi ! Atunci pleacă în dimineața aceasta la Paris. —■ Pentru ce ?

— Toți rușii, cînd au bani, se duc la Paris, explică *mister* Astley cu un glas și un ton de parcă ar fi vorbit din carte.

— Ce să iac eu acum, vara, la Paris ? O iubesc, *mister* Astley! O știi și dumneata.

— Oare ? Sînt convins că nu. De altfel, dacă rămîi aici, ai să pierzi precis și n-o să mai ai cu ce pleca da Paris. Acum,

392

te las cu bine și sînt absolut convins că o să pleci azi ia Paris.

— Bine, la revedere, mumai că la Paris nu plec. Îți dai seama, *mister Astley*, ce o să se întîmple acum la noi ? Pe scurt, generalul... și acum întîmplarea asta cu *miss Polina* — o să înceapă să circule prin tot orașul.

— Da, prin tot orașul ; cred însă că generalul nu se gîndește la asta, n-are 'timp de așa ceva. De altfel *miss Polina* are tot dreptul să locuiască unde dorește. În ce privește familia aceasta, se poate spune fără să greșești că nu mai există.

Am plecat, zâmbind în sinea mea de convingerea ciudată a englezului că voi pleca la Paris. „Totuși vrea să mă împuște în duel, mai gîndeam eu, dacă o să moară *mademoiselle Polina* j ce mai situație !” Jur că mi era milă de *Polina*, dar curios, din clipa cînd m-am atins ieri de masa de joc și am început să adun pachetele de bani iubirea mea trecuse parcă pe planul al doilea. Asta o spun acum ; dar atunci încă nu-mi dădeam seama limpede de toate. Oare eram într-adevăr un jucător înrăit, oare într-adevăr... o iubeam atît de ciudat pe *Polina* ? Nu, o iubesc pînă azi, martor mi-e Dumnezeu ! Iar atunci, atunci cînd am ieșit de la *mister Astley*, îndreptîndu-mă spre casă, sufeream sincer și mă acuzam. Dar deodată... mi se întîmplă ceva nespuse de straniu și de stupid.

Mă grăbeam spre general cînd, pe neașteptate, în apio-pierea apartamentului lor, se deschise o ușă și cineva mă strigă. Era *M-me veuve Cominges*, care mă chema la porunca *M-iei ©lanche*. Am intrat în apartamentul ei.

Ocupau un apartament mic, ou două camere. Din dormitor se auzea rîsul și țipetele *m-Uei Blanche*. Se scula din pat.

— *A, c'est lui! Viens donc, bete! E adevărat que tu as gagne une montagne d'or et d'argent ? J'aimerais mieux l'or **.

— Am dîștigat, am răspuns eu, rîzînd.

— Ot ?

— O sută de mii de florini.

— *Bibi, comme tu es bete*. Dar intră aici, că nu aud nimic. *Nous ierons bombance, n'est ce pas ?*

**

* A, e el ! Dar vino odată, prostituțule ! ...că al cîștigat o grămadă de aur și de argint ? Aș fi preferat aurul. (Fr.)

** Bibi, cit ești de prost... O să chefulim, nu-i așa ?

393

Am intrat la ea. Se răsfața sub o plapuma de atlas roz, de sub care i se zăreau umerii arămii, sănătoși, splendizi — umeri cum numai în vis poți vedea — acoperiți, de bine, de rău de o cămașă de batist tivită cu dantelă de o albeață strălucitoare, care se potrivea de minune cu pielea ei smeadă.

— *Mon iils, as-tu du coeur ? ** strigă ea, văzîndu-mă, și izbucni în rîs. Rîdea întotdeauna extrem de vesel, ba uneori chiar sincer.

— *Tout aatre...* începui eu, parafrazîndu-l pe *Corneilie*.

— *Vezi, vois tu*, turui ea deodată, dn primul rînd caută-mi ciorapii și ajută-mă să mă încălț, și, în al doilea rînd, *si tu n'es pas trop bete, je te prends à Paris*. ** Știi, plec chiar acum.

— Acum ?

— • Peste o jumătate de oră.

Într-adevăr, totul era împachetat. Toate valizele și lucrurile ei stăteau pregătite. Cafeaua fusese de mult servită.

— *Eh, bien! Dacă vrei, tu verras Paris. Dis donc, qu'est ce, que cest qu'un outchitel ? Tu etais bien bete quand tu etais outchitei.* *** Dar unde sînt ciorapii mei ? Hai, încălță-mă.

Își scoase piciorușul, cu adevărat superb, smead, mic, nedeformat, ca aproape toate piciorușele care arată atît de în-cîntător în ghetuțe. Am izbucnit în rîs și am început să-i trag ciorapul de mătase. Între timp *m-lle Blanche* ședea pe pat și Îlecărea.

— *Eh, bien, que ieras-tu, și je te prends avec ?* În primul rînd, *je veux cinquante miile francs*. Ai să mi-i dai la Frank-furt. *Nous allons a Paris*; acolo trăim împreună *et je te Serai voir des etoiles en plein jour* ****. Ai să vezi acolo femeii cum n-ai mai văzut niciodată. Ascultă...

— Ia stai, dacă-ți dau, așa, cincizeci de mii de franci mie ce-mi mai rămîne ?

* Fiule, ai curaj ! (Fr.)

** Dacă nu ești prea prost, am să te iau la Paris. (Fr.) *** Ai să vezi Parisul. Ia spune, ce-i aceea „ucitel” ? Erai tare prost cînd erai „ucitel”. (Fr.)

**** Ei bine, ce-ai să faci, dacă te iau cu mine?... Vreau cincizeci de mii de franci... Plecăm la Paris... și am să te fac să vezi stele în plină zi. (Fr.)

394

— *Et cent cinquante miile irancs*, ai uitat și, pe deasupra, consimt să stau în locuința ta o lună, două, *que sais-je ?* :Sigur că în două luni o să cheltuim acești o sută cincizeci de mii de franci. Vezi, *je siiiis bonne eniant* * și ți-o spun dinainte, *mais tu verras des etoiles*.

— ■ Cum așa, totul în două luni ?

— Cum ? Te îngrozește ? *Ah, vil esclave* **. Dar știi tu că 'O lună de viață ca asta e mai frumoasă decât întreaga ta (existență ? O lună, *et apres le deluge. Mais tu ne peux com-prendre, va!* Pleacă, pleacă, nu meriți! *Ale, que Sais-tu ?*****

În clipa aceea tocmai îi încălțam al doilea picioruș, dar :nu m-am putut abține și l-am sărutat. Ea s-a smuls și a început să mă lovească cu vârful piciorului în față. În cele din urmă mă goni de-a binelea. „*Eh, bien, mon «outchitel», je t'a-'tends, si tu veux* ****”, peste un sfert de oră plec !” îmi strigă fia din urmă.

Cînd in-am întors acasă eram ca amețit. Ce să-i faci, n-a-aveam nici o vină că *M-lle* Polina mi-a aruncat un pachet întreg de bani în obraz și încă ieri îl preferase pe *mister* Ast-ley. Cîteva bancnote se mai aflau risipite pe podea ; le-am strîns. În aceeași clipă se ideschise ușa și apărură ober-«helnerul în persoană (care pînă atunci nici nu vroia să se uite la mine), ca să mă întrebe dacă n-aș dori să mă mut jos, într-un apartament splendid, unde a stat de curînd contele V. ?

Am stat puțin să mă gîndesc.

— Nota, strigai eu. Plec îndată, peste cinci minute. „Dacă-i Parisul, iParisul să iie ! mi-am zis eu. Se vede că așa mi-a fost dat!”

Peste un sfert de ceas, ședeam într-adevăr în trei, într-un vagon pentru familii: eu, *M-lle* Blanche și *M-me* veuve Cominges. *M-lle* Blanche, privindu-mă, rîdea în hohote isterice. Veuve Cominges îi ținea isonul; n-aș putea spune că mă simțeam prea vesel. În viața mea apăruse o cotitură bruscă, dar încă de ieri mă obișnuisem să mizez totul pe o singură carte. Poate că-i adevărat că m-au zăpăcit banii și

* Sint fată bună. (Fr.) *♦ Ah, sclav josnic ce ești I (Fr.)

*** Și după aceea potopul I Dar tu nu poți pricepe asta, pleacă I... ! faci i (Fr.)

**** Ei bine, „ucitelul” meu, dacă vrei, te aștept. (Fr.)

395

mi-am pierdut capul. *Peut-etre je ne demandais pas mieux*. * Aveam impresia că schimb decorul pentru un timp, numai pentru un timp. „Dar peste o lună voi fi aici și atunci., atunci o să ne mai încercăm puterile, *mister* Astley !” Nu, după cîte îmi amintesc, eram și pe atunci grozav de trist, deși rîdeam pe întrecute cu prostituța aceea de Blanche.

— Dar ce ai ? Ce prost ești I Oh, cit ești de prost, striga Blanche, contenind din rîs și începînd să mă certe de-a bi-nelea. Ei, da, ei da, o să cheltuim cele două sute de mii de franci ai tăi, dar în schimb, *mais tu seias heureux, comme un petit roi* **. Am să-ți leg eu însumi cravata și am să-ți fac cunoștință cu Hortense. Iar după ce o să cheltuim toți banii noștri, ai să vii din nou aici și ai să golești din nou banca. Ce ți-au spus ovreii ? Principalul e să ai curaj, și4 ai, așa încît ai să-mi mai aduci nu o dată bani la Paris. *Quant à moi, je veux cinquante miile francs de rente et alors...* ***.

— Dar generalul ? am întreat eu.

— Generalul, știi și tu, se duce în fiecare zi, la ora asta, să-uni cumpere flori. I-am poruncit dinadins, de astă dată, să^mi caute florile cele mai rare. Bietul de el o să se întoarcă, dar ipăsărica a zburat. O să alerge după noi, ai să vezi. Ha, ha, ha ! O să-mi pară foarte bine. La Paris o să-mi fie de folos ; nota de aici are s-o achite pentru el *mister* Astley...

Iată deci în ce chip am plecat eu atunci la Paris.

Capitolul XVI

Ce pot spune despre Paris ? Toate acestea erau desigur amețeală și nebunie. Am stat la Paris în total numai trei săptămîni și ceva și în acest răstimp s-au isprăvit cu desăvârșire toți cei o sută de mii de franci ai mei. (Spun numai o sută de mii j restul de o sută i-am dat *M-llei* Blanche în bani peșin — cincizeci de inii la Frankiurt, iar peste, trei zile, la Paris, i-am

* Poate că tocmai asta îmi trebuia. (Fr.) ** În schimb vei fi fericit ca un mic rege. (Fr.)

..*** Cit despre mine, vreau o rentă de cincizeci de mii de franci .fi atunci... (Fr.)

396

mai dat o poliță de cincizeci de mii, pe care ea, de altfel, peste o săptămînă, mi-a luat și banii „*et Ies cent miile francs, qui nous restent, tu Ies mangeras avec moi, mon outchitel* ” *. Mă numea mereu

„*outchitel*”. E greu să-ți închipui o ființă mai calculată, mai avară și mai venală decât *M-lle* Blanche. Dar asta în ceea ce privește banii ei. Cît privește pe cei o sută de mii de franci ai mei, după cum mi-a declarat pe față mai târziu, a avut nevoie de ei pentru un prim aranjament la Paris. „Așa încît acum mi-am făcut o situație onorabilă o dată pentru totdeauna, și n-o să-mi strice rostul nimeni, mult timp, cel puțin așa am avut eu grijă”, adăugă. De altfel, aproape că nici nu i-am mai văzut pe cei o sută de mii ; banii îi ținea întotdeauna ea, iar în punga mea, pe care o controla în fiecare zi, nu se adunau niciodată mai mult de o sută de franci, ba aproape întotdeauna mai puțin.

— Ce nevoie ai tu de bani ? îmi spunea uneori cu aerul cell mai naiv și n-o contraziceam. În schimb, își aranja, de loc rău, cu banii aceștia locuința, iar atunci cînd mă mută în casă nouă îmi arătă odăile, spunînd : „Iată ce se poate face, cu socoteală și gust, din mijloacele cele mai mizere”. Mizeria aceasta costase totuși cincizeci de mii de franci în cap. Cu restul de cincizeci de mii își luă trăsura, cai, afară de asta am dat două baluri, adică două serate, la care au fost invitate și Hortense și Lisette, și Cleopâtre — femei remarcabile în multe și multe privințe, ba chiar departe de a fi urîte. La aceste două serate am fost silit să joc stupidul rol de gazdă, să întîmpin și să întrețin negustori proaspăt îmbogățiți, proști ca noaptea, tot soiul de locotenenți, imposibili prin ignoranța și nerușinarea lor, autori jalnici și tot felul de jivine, de pe la reviste, care au apărut în fracuri moderne, cu mănuși crem, plini de o trufie și de niște ifose cum nici la noi la Petersburg nu e cu puțință — iar asta însemna ceva. La un moment dat, încercară chiar să rîdă de mine, dar m-am îmbătat cu șampanie și m-am trîntit în odaia vecină. Toate acestea mă dezgustau nespus. „*Cest un outchiel*”, vorbea despre mine *M-lle* Blanche — *ii a gagne deux cent miile francs* **

* Iar restul de o sută de mii de franci, care ne mai rămîn, ai să-i mănînci cu mine, „ucitelul” meu. (Fr.)

* E un „ucitel”... a cîștigat două sute de mii de franci. (Fr.)

397

și fără mine s-ar (fi priceput să-i cheltuiască. După aț>eea o si se facă iar preceptor — nu cunoaște cineva un loc ? Trebuie să facem ceva pentru el.” Am început să beau șampanie extrem de des, fiindcă eram foarte trist și mă plictiseam îngrozitor. Trăiam în mediul cel mai burghez, cel mai mercantil cu puțință, unde fiecare *sou* era socotit și măsurat. Blanche nu mă suferea de loc în primele două săptămîni, am observat asta j ce-i drept mă îmbrăcase foarte elegant și ea însăși îmi lega zilnic cravata, dar în sinea ei mă disprețuia sincer. Nu dădeam nici o atenție acestui fapt. Trist și mohorît, mi-am făcut obiceiul să mă duc la „*Château des Fleurs*”, unde, cu regularitate, în fiecă seară mă îmbătam și învățam can-can (care se dansează acolo în modul cel mai infect), pînă la urmă căpătînd chiar o faimă în această privință. În sfîrșit, Blanche își dădu seama de firea mea : își făcuse la început ideea că, în tot timpul conviețuirii noastre, am să umblu după ea cu creionul și hîrtia în mînă, că am să socotesc cit a cheltuit, cit a furat, cît are să mai cheltuiască și cît are să mai fure, și, se înțelege, era convinsă că pentru fiecare zece franci o să se iste între noi o bătlie. La orice eventual atac din partea mea, presupus de mai înainte, își pregătise din timp replici ; dai, vîzînd că nu mă dedau la nici un fel de atacuri, în primele ■ zile se apucă ea să mă contrazică. Uneori începea să vorbească aprins, dar, vîzînd că tac — de cele mai multe ori zăceam tolănit pe cușetă și mă uitam fix în tavan — termina prin a se mira. Credea : la început să sînt pur și simplu prost, „*un outchitel*” și-și întrerupsese explicațiile, gîndind probabil în sinea ei : „E un nătărău ; n-are rost să-i atrag atenția, de vreme ce nu pricepe”. Uneori, pleca, dar după zece minute se întorcea iar (asta se întîmp'la după cheltuielile ei cele mai nesăbuite, care nu erau de loc pe măsura mijloacelor noastre : de pildă, schimbare caii, cumpărînd o pereche cu șaptesprezece mii de franci).

— ■ Nu te superi, Bibi ? se apropiase de mine.

— Nu-u-u I Mă plictise-ești! îi spusei, înlăturînd-o cu mina, dar asta o miră într-atît, încât imediat se așeză lîngă mine.

— Vezi tu, dacă am îndrăznit să dau atît, am făcut-o numai fiindcă erau de ocazie. Pot fi revînduți cu douăzeci de mii de franci.

398

— Te cred, te cred ; caii sînt minunați ; și ai acum un echipaj grozav ; o să-ți prindă bine ; dar ajunge cu asta.

— Va să zică, nu te superi ?

— De ce ? Procedezi cu cap, luîndu-ți din timp unele lucruri necesare. Toate acestea au să-ți prindă bine mai tîrziu. Văd că, într-adevăr trebuie să te situezi pe poziția asta ; altminteri nu aduni milionul. Acești o sută de mii de franci ai noștri sînt numai un (început, o picătură în mare.

Blanche, care se aștepta cel mai puțin din partea mea la asemenea raționamente (în loc de țipete și

reproșuri!), arăta ca și când ar fi căzut din cer.

—■ Va să zică... iată cum ești tu ! Mais tu as l'esprit pour comprendre. Sais-tu, mon garçon *, deși ești numai un preceptor ar fi trebuit să te naști prinț! Va să zică nu regreti că se duc repede banii ?

— Dă-i încolo, de s-ar duce mai repede !

—• Mais... sais-tu... mais dis donc, ești cumva bogat ? Mais sais-tu, fiindcă prea disprețuiești banii. Qu'est ce que tu leras apres, dis donc ? **

—' Apres am să plec la Hamburg și am să mai câștig o sută de mii de franci.

— Oui, oui, c'est ca, c'est magniiique! *** Și știu că ai să-i câștigi neapărat și ai să-i aduci aici. Dis donc, da, ai să faci așa, că am să ajung într-adevăr să te iubesc ! Eh bien, fiindcă ești așa, am să te iubesc în tot timpul acesta și n-am să te înșel niciodată. Vezi tu, și acum, deși nu te-am iubit, parce que je croyais que tu n'est qu'un „outchitel", (quelque chose comme un laquais, n'est-ce pas ?) totuși ți-am fost credincioasă, parce que je suis bonne iille ****.

— Las' că minți ! Parcă nu te-am văzut data trecută cu Albert, cu ofițerul acela negricios ?

— Oh, oh, mais tu es... *****

* Va să zică ai minte destulă ca să pricepi ! Știi, băiatul meu... (Fr.) ** Dar... știi... spune... Dar știi... ce ai să faci după aceea, ia spune ? (Fr.)

*** Da, da, asta-i, e minunat ! (Fr.)

**** Fiindcă credeam că ești numai un preceptor (ceva în genul unui lacheu, nu-i așa ?)... fiindcă sînt fată bună. (Fr.) ***** Ah, ah, dar ești... (Fr.)

399

■— Bine, lasă, minți ; crezi că mă supăr ? Puțin îmi pasă ; ii iaut que jeunesse se passe *. Doar n-ai să-l alungi, de vreme ce a fost înaintea mea și-l iubești. Dar bani să nu-i dai. auzi ?

—■ Cum, nici pentru asta nu te superi ? Mais tu es un vrai philosophe, sais tu ? Un vrai philosophe ! strigă ea, încîntată. Eh, bien, jc. t'aimerais, je t'aimerais — fu verras, tu sera content !**

Și într-adevăr, de atunci parcă se legă mai mult de mine, se purta prietenește chiar și în felul acesta trecură ultimele noastre zece zile. „Stelele" pe care mi le făgăduise nu le-am văzut ; dar în unele privințe s-a ținut cu adevărat de cu-vînt. Afară de asta, îmi făcu cunoștință cu Hortense, care era o femeie într-adevăr remarcabilă în genul ei și care în cercul nostru era poreclită Therese-philosophe⁷

De altfel, n-are rost să vorbesc prea mult despre asta ; toate acestea ar putea alcătui o povestire aparte, cu un colorit aparate, pe care nu vreau să-l introduc în povestirea de față. Fapt e că-mi doream din răspuțeri ca toate să se termine mai repede. Dar așa cum am mai spus, cei o sută de mii de franci ai noștri ne-au ajuns aproape o lună — ceea ce mă mira sincer : cu cel puțin optzeci de mii din ei Blanche își cumpărase tot soiul de lucruri, noi doi necheltuind, ca să trăim, mai mult de douăzeci de mii de franci și totuși ne-au ajuns. Blanche, care spre sfîrșit ajunsese aproape sinceră cu mine (în orice caz în unele privințe nu mă mințea) mi-a mărturisit că măcar n-au să cadă asupra mea datoriile pe care a fost silită să le facă. „Nu ți-am dat să semnezi note și chitanțe — mi-a spus ea — ifiindcă mi^a fost milă de tine ; alta ar fi făcut-o fără doar și poate și te-ar fi băgat la închisoare. Vezi, vezi cît te-am iubit și cît de bună sînt eu ! Numai nunta asta blestemată cît o să mă coste !"

Într-adevăr, am avut și o nuntă. A avut loc chiar la sfîrșitul lunii noastre, și e de presupus că ipentru ea s-au dus ultimele resturi ale sutei mele de mii de franci ; cu aceasta lucrurile s-au și terminat, adică s-a încheiat luna noastră si mi-am dat formal demisia.

* Trebuie să-ți trăiești tinerețea. (Fr.)

** Dar ești un adevărat filozof, știi asta ? Un adevărat filozof... Ei, bine, am să te iubesc, am să te iubesc, ai să vezi, ai să fii mulțumit ! (Fr.)

400

S-a întîmplat în felul următor : la o săptămînă după instalarea noastră la Paris, a sosit generalul. S-a dus direct la Blanche și de la prima vizită aproape că a rămas la noi. Avea, ce-i drept, pe undeva, o mică locuință. Blanche l-a întîmpinat, bucuroasă, cu țipete și rîsete, ba chiar s-a 'repezit să-l îmbrățișeze ; de astă dată ea însăși nu i-a mai dat drumul să plece și era nevoit s-o însoțească pretutindeni : și pe bulevard, și la plimbări, și la teatru, și în vizite. Pentru asemenea lucruri generalul mai era încă folositor ; era destul de prezentabil, impozant, destul de înalt, cu favoriții căniți și niște mustați mari (servise pe vremuri în trupele de ouirasieri), cu fața expresivă, deși nițel buhăit. Știa să se poarte splendid și purta fracul cu multă pricepere. La 'Paris își arborase decorațiile. Cu un asemenea om să te plimbi pe bulevard nu numai că se putea, dar, ca să zic așa, era recomandabil. Bunul și nă-tîngul general era teribil de mulțumit de toate acestea j nu se așteptase de loc la așa ceva, atunci cînd apăruse în casa noastră, sosind la Paris. Venise, tremurînd aproape de spaimă ; credea că Blanche are să țipe la el și o să poruncească să fie alungat; de aceea rămase încîntat de o asemenea întorsătură a

lucrurilor și toată luna și-o petrecu într-un soi de extaz stupid ; de altfel, l-am lăsat în aceeași stare. Abia aici am aflat în amănunt că după plecarea noastră neașteptată din Riiletenburg avusese, în aceeași dimineață, un fel de criză. Căzu'se 'fără simțiri, iar apoi o săp'tărrîină .întreagă fusese aproape ca nebun, vorbind fără ișir. Începură să-i facă un tratament, dar brusc a lăsat totul, s-a suit în tren și a descins la Paris. Se înțelege că primirea pe care i-a făcut-o Blanche s-a dovedit cel mai bun leac pentru el; dar semnele bolii mai rămaseră multă vreme, în ciuda stării lui de bucurie extatică. Nu mai era în stare, cu desăvârșire, să judece sau să susțină o conversație cît de cît serioasă ; în asemenea cazuri se mulțumea să răspundă la fiecare cuvînt cu cîte un „hm !” dădea din cap și cu asta termina. Rîdea adesea, dar cu un rîs nervos, bolnăvicios, de parcă se îneca ; alteori, ședea zile întregi mohorît, încruntîndu-și sprîncenele dese. De multe nu-și mai amintea nimic j devenise nesuferit de distrat și-și luase obiceiul să vorbească singur. Numai Blanche era în stare să-l însuflețească ; de altfel, și crizele lui de posomo-reală, de mohoreală, cînd se vîra într-un colț, nu însemnau

26

401

decît că fie că n-o văzuse de mult pe Blanche, fie că aceasta plecase undeva și nu-l luase cu ea sau nu-l mîngîiase la plecare, în acele clipe însă nu era în stare să spună nici el ce vrea și nu știa de ce e posomorit și trist. După ce ședea așa o oră sau două (am băgat de seamă asta de vreo două ori, cînd Blanche pleca pentru o zi întreagă, pesemne la Albert), începea brusc să privească înapoi, să se agite, să cerceteze în jur, de parcă și-ar fi amintit și ar fi căutat ceva ; dar, ne-văzînd pe nimeni și neizbutind să-și amintească ce voia să întrebe, cădea din nou în uitare, pînă cînd nu apărea deodată Blanche, veselă, vioaie, gătită, cu rîsul ei sonor ; alerga la el, începea să-l scuture, ba chiar să-l sărute — ceea ce, de altfel, catadicsea rar. O dată generalul se bucură într-atît de venirea ei, că începu să plîngă și m-a cuprins mirarea.

Chiar de la apariția lui la noi, Blanche începu de îndată s-o facă pe avocatul și să-l apere față de mine. Trecu chiar la retorică ; îmi aminti că-l înșelase pe general din cauza mea, că fusese aproape logodnica lui, că-și dăduse consimțămîntu'l j că pentru ea el își părăsise familia, că, în sfîrșit, am fost în slujba lui și ar trebui să țin seamă de asta și cum de nu rîni-e rușine... Tăceam mereu, în timp ce ea turuia îngrozitor. În cele din urmă, am izbucnit în rîs și lucrurile s-au împăcat astfel, adică la început ea a crezut că-s prost, iar apoi s-a oprit la ideea că-s un om foarte bun și înțelegător. Într-un cuvînt, am avut fericirea să cîștig, pînă la sfîrșit, neîndoielnica și totală bunăvoință a acestei vrednice fete. (De altfel, Blanche era cu adevărat o fată extrem de bună, în felul ei, se înțelege ; o judecasem greșit la început.) „Ești un om deștept și bun la suflet — îmi spunea ea în ultimele zile — dar... dar... păcat numai că ești atît de prost! N-ai să reușești să faci avere niciodată!”

„*Un viai russe, un calmouk!*” * De cîteva ori m-a trimis să-l plimb pe străzi pe general, exact cum ai trimite lacheul să-ți plimbe pudelul. L-am dus, de altfel, și la teatru, și la Balmabille și la restaurant. Pentru aceasta Blanche ne dădea bani, deși generalul îi avea pe ai săi și-i plăcea teribil sănși scoată portofelul în public. O dată am fost silit să folosesc aproape forța da să nu-l las să cumpere o broșă de șapte sute

* Un adevărat rus, un calmîc. {Pi.}

402

de franci, care-l încîntase la *Palais Royal* și pe care ținea cu orice preț s-o dăruiască lui Blanche. Ce nevoie avea ea de o broșă de șapte sute de franci ? Generalul nu posedea în total mai mult de o mie de franci. Niciodată n-am reușit să aflu de unde apăruseră la el acești bani. Presupun că-i avea de la *mister Astley*, cu atît mai mult, cu cit el plătise nota lor la hotel. Cît privește felul în care privea generalul prezența mea acolo, (în tot acest răstimp, am impresia că nici n-a bănuît relațiile mele cu Blanche. Deși auzise, vag, că am cîști-gat un capital, presupunea, probabil, că mă aflu la Blanche în rol de secretar particular sau poate chiar de servitor. În orice caz vorbea mereu cu mine de sus, ca mai înainte, cu aere de superior, ba se apuca uneori să mă dojenească. O dată ne-a amuzat teribil pe mine și pe Blanche, la noi acasă, în timp ce ne luam cafeaua de dimineață. Nu era de felul său un om prea supărăcios ; dar atunci s-a supărat brusc pe mine și de ce ? — nu pricep pînă astăzi. Dar e sigur că nici el nu știa. Pe scurt, se apucă (să vonbeaisjcă fără cap și fără coadă, â *batons-rompus* *, să strige că sint un mucos, că o să mă învețe el minte... că o să mă facă să înțeleg... și așa mai departe. Dar nimeni nu putea pricepe nimic. Blanche rî-dea în hohote ; pînă la .sfîrșit l-am împăcat, cum-necum, și l-am scos la plimbare. De multe ori am observat însă că se întrista, că-i părea rău de cineva și de ceva, că-i lipsea cineva, în ciuda chiar a prezenței Blanchei. În asemenea clipe a încercat el însuși în vreo două rînduri să vorbească cu mine, dar niciodată nu s-a putut face înțeles cum trebuie, își amintea de slujba lui, de

răposata lui soție, de gospodărie, de moșie. Nimerea uneori vreun cuvânt oarecare și se bucura de el, repetându-l de câte o sută de ori, toată ziua, deși cu-vîntul acela nu-i exprima de loc nici sentimentele, nici gîin-durile. Am încercat să discut cu el despre copii ; dar căută să scape cu vorba lui repezită de altădată și se grăbi să treacă la alt subiect: „Da, da i copiii, copiii, ai dreptate, copiii I" O singură dată s-a emoționat ; ne duceam la teatru : „sînt niște copii nefericiți — începu el brusc — da, domnule, copii ne-fe-riciți!" Iar apoi a repetat de cîteva ori, în aceeași seară cuvintele : „copii nefericiți I" Cînd am adus o dată vorba de

Dezlinat. (Fr.)

26*

403

Poiina, se înfurie chiar : „E o ifemeie nerecunoscătoare — âx-clamă el — e nea și nerecunoscătoare. Mi-a compromis familia ! Dacă ar fi existat asemenea legi aici, aș fi ,pus-o la punct! Da, da !" Cît îl privește pe Des Grieux, nu putea să-i audă nici numele. „M-a distrus, spunea el — m-a jefuit, m-a ucis ! A fost coșmarul meu timp de doi ani încheiați. Luni întregi în șir îl vedeam în vis ! Este, este... O, să nu-mi vorbești de el niciodată !"

Vedeam că între ei doi se aranjează niște lucruri, dar tăceam ca de obicei. Blanche m-a anunțat prima ; asta s-a întîmplat exact cu o săptămână înainte de a ne despărți, „*Il a de la chance* *, îmi turui ea — *babouchka* e acum într-adevăr bolnavă ;și o să moară neapărat. *Mister Astley* a trimis o telegramă ; recunoaște că el e totuși moștenitorul ei. Și chiar dacă n-ar fi, n-o să stînjenească pe nimeni. În primul rînd are renta lui, iar în al doilea rînd o să stea în odaia laterală și o să fie cu desăvîrșire fericit. Am să fiu „*madame la generale*". Am să intru într-un cerc ales (Blanche visa aceasta mereu), pe urmă am să fiu moșiereasă rusă, *j'aurai un château, des moujiks, ei puis j'aurai toujours mon million*" **.

— Dar dacă o să înceapă să fie gelos și o să-ți pretindă... Dumnezeu mai știe ce — pricepi ?

— O, nu, *non, non, non* ! Cum ar îndrăzni ? Am luat măsuri, n-avea grijă. L-am și pus să semneze cîteva polițe pe numele lui Albert. Dacă o să facă ceva, va fi pedepsit pe loc ; de altfel nici n-o să îndrăznească!

— Bine, mărită-te...

Nunta se făcu fără fast deosebit, liniștit, în sînul familiei. Au fost invitați Albert și cîțiva dintre apropiații casei; Hor-tense, Cleopătre și altele Jură înlăturate categoric. Mirele arăta un extrem interes față de situația lui, Blanche îi legă cravata, îl parfumă cu mina ei și în fracul său, cu vestă albă, generalul arăta *tres comme ii faut* ***.

— *Il est pourtant tres comme ii faut* ****, îmi declară însăși Blanche, ieșind din odaia generalului, de parcă ideea că ar fi *tres comme ii faut* ar fi mirat-o și pe ea. Intram atît de puțin

* Are noroc. (Fr.)

** Voi avea un conac, mușici și voi avea totuși milionul meu. (Fr.) *** Foarte onorabil. (Fr.) **** E totuși foarte onorabil. (Fr.)

404

în amănunte, participând la toate în calitatea unui spectator, în asemenea măsură de leneș, încât am uitat multe cum anume s-au petrecut. Îmi amintesc numai că Blanche s-a dovedit a nu fi de loc de Cominges, la fel ca și mama ei — nici pe departe *veuve Cominges*, ci du Placet. De ce fuseseră amîndouă pînă atunci de Cominges, nu știu. Dar generalul rămase foarte mulțumit și de acest fapt, iar du Placet îi păru chiar mai mult decît de Cominges. În dimineața nunții, gata îmbrăcat, s-a tot plimbat încolo și încoace prin salon, repetînd în surdina cu un aer nespus de serios și important:

„*Mademoiselle* Blanche (du Placet ! Blanche !du Placet" !... și chipul lui era luminat de o anume mulțumire de sine. În biserică, la primărie și acasă, în timpul gustării, era nu numai bucuros și mulțumit, dar tmîndru chiar. Cu ei amîndoi se întîmplase ceva. Blanche amcepu să aibă și ea o ținută deosebit de damna.

— Acum trebuie să mă port cu totul altfel, îmi spuse ea extrem de serios, *mais, vois-tu*, nu m-am gândit la un lucru extrem de neplăcut: imaginează-ți că nici pînă acum n-am reușit să-mi rețin noul nume de familie : Zagorianski, Zagozi-anski, *madame la generale de Sago-Sago, ces diables des noms russes, en!in, madame la generale â quatorze consonnes! Comme c'est agreable, n'est ce pas ?* *

În sfîrșit, ne-am despărțit, și Blanche, această prostuță Blanche, lacrimă chiar, luîndu-și rămas bun de la mine. „*Tu etais un bon eniant*, îmi spuse ea, smiorcîindu-se, *je te croyais bete et tu en avais l'air*** , dar îți sade bine." Dar după o ultimă strângere ide mină exclamă deodată : „*Attends !*", se repezi în buduarul ei și peste o clipă îmi aduse două bancnote de cîte o mie de franci. Asta n-aș fi crezut-o niciodată ! „Au să^ți prindă bine, oi fi tu un *outchitel* foarte învățat, dar ești îngrozitor de prost. Mai mult de două mii nu-ți daU pentru nimic în lume, fiindcă oricum ai să-i pierzi la joc. Ei, du-te cu bine /

Nous serons toujours bons amis; și dacă câștigi din nou, să vii neapărat la mine et tu seras heureux!"

Mai aveam și eu vreo cinci sute de franci ; afară de asta, aveam un ceas superb în valoare de o mie de franci, butoane

* Dar vezi tu... doamna general de Sago-Sago, aceste afurisite de nume rusești, pe scurt, doamna general cu paisprezece consoane I Plăcut, nu-i așa ? (Fr.) ** Te credeam prost și chiar aveai aerul. (Fr.) £** Vom rămâne întotdeauna prieteni... și vei fi fericit. (Fr.)

405

cu briliante și altele, așa încât puteam s-o mai duc un timp destul de Îndelungat, fără nici o grijă. M-am înfundat dinadins în acest orașel, ca să mă refac și, mai ales, să-l aștept pe *mister Astley*. Am aflat precis că o să treacă pe aici și o să se oprească douăzeci și patru de ore în interes de afaceri. O să aflu tot... iar apoi, am să plec direct la Homburg. La Ruletenburg nu am să mă mai duc, poate la anul viitor. Într-adevăr, se spune că-i semn rău să-ți încerci norocul de două ori la rând la aceeași masă, iar la Homiburg există jocuri în adevăratul înțeles al cuvântului.

Capitolul XVII

A trecut un an și opt luni de când nu m-am mai uitat prin însemnările acestea și abia acum, de tristețe și amărăciune, m-am gândit să mă distrag puțin și le-am recitit întâmplă-tor. Mă oprisem deci la ideea că am să plec la Homburg. Dumnezeu I Cu ce inimă relativ ușoară scrisesem atunci ■aceste ultime rînduri I Adică, nu exact cu inima ușoară, ci cu dîtă încredere în sine, cu cîtă speranță nestrămutată I Mă îndoiam oare cîtuși de puțin de mine ? Și iată, trecuse peste un an și jumătate și, după părerea mea, ajunsese mult mai rău ca un cerșetor ! Dar ce zic eu —cerșetor ! Puțin mi-ar păsa de mizerie. Pur și simplu m-am nenorocit! De altfel, aproape că n-are rost să-mi dau pilde și nici să-mi fac morală ! Nimic nu poate fi mai stupid ca morala într-o asemenea vreme ! O, oamenii mulțumiți de sine; cu cîtă suficiență trufașă sînt gata flecarii aceștia să-și debiteze maximele I Dacă ar ști ei în ce măsură îmi dau eu însumi seama de în-treaga situație dezgustătoare în care mă aflu, n-ar mai avea curaj să mă învețe. Ei bine, ce-ar putea, ce lucru nou ar putea ei să-mi spună, pe care să nu-l știu ? Parcă despre asta-i vorba ? Vorba e că ar fi de ajuns o singură învîrtitură de roată ca totul să se schimbe și aceeași moraliști ar veni ei primii (sînt sigur de asta), cu glume prietenești, să mă felicite. Și nu mi-ar mai întoarce spatele ca acum. Dar puțin îmi pasă de toți I Ce reprezintă eu în clipa de față ? Un Zero. Ce-aș putea să devin mîine ? Mîine aș putea să învii din moTți și

406

sa încep O noua viață ! Aș putea să devin om, atîta ti'mp cît omul din mine n-a pierit încă! Atunci am \plecat într-adevăr la Homburg, dar... am fost pe urmă iar la Ruletenburg, am fost și la Spa, am fost chiar și la (Baden, unde am plecat în rolul de camerist al consilierului Hinze, un ticălos, fostul meu stăpîn de aici. Da, am fost lacheu cinci luni (încheiate ! Asta s-a întîmplat imediat după ce am ieșit din închisoare. (Am stat și la închisoare, la Ru-letenberg, pentru o datorie de aici. Un necunoscut m-a scos plătind pentru mine — cine-o fi fost ? *Mistei Astley* ? Po-lina ? Nu știu, dar datoria a fost achitată, în total două sute de taleri și am fost eliberat.) Unde era să mă duc ? M-am angajat la acest Hinze. Era un ibărbat tînăr și ușuratic, îi plăcea să lenevească, iar eu știam să vonibesc și să scriu în trei limbi. La început m-a angajat ca pe un soi de secretar, cu treizeci de guldeni pe lună ; dar am sîrșit prin a deveni un lacheu veritabil : nu mai avea mijloace să țină un secretar și mi-a scăzut leafa ; nu aveam unde să plec, am rămas și în felul acesta m-am transformat eu însumi în lacheu. Am stat nebăut și nemîncat în slujba lui, dar în schimb am adunat în cinci luni șaptezeci de guldeni. Într-o seară, la Baden, i-am declarat că doresc să mă despart de el; în aceeași seară m-am dus la ruletă. O, cît îmi bătea inima ! Nu, nu la bani țineam ! Pe atunci nu voiam decît ca mîine toți acești Hinze, toți acești ober-chelneri, toate aceste superbe cucoane din Baden — toți să vorbească despre mine, să repete povestea mea, să se mire, să mă laude și să se ploconească în fața noului meu câștig. Toate acestea erau vise și preocupări copilărești, dar... cine știe : poate că aș fi întîlnit-o pe Polina, i-aș fi povestit tot și ea s-ar fi convins că mă aflu mai presus decît toate aceste stupide șocuri ale soartei... O, nu la bani țin ! Sînt sigur că i-aș fi risipit din nou cu vreo altă Blanche și din nou m-aș fi plimbat trei săptămîni prin Paris într-o trăsură proprie, cu o pereche de cai valorînd șaisprezece mii de franci. Știu sigur că nu-s zgîrcit ; cred chiar că-s cheltuitor și totuși cu cît freamăt, cu ce inimă înghețată ascult strigătul crupierului : *tiente et un, louge, impair et passe*, sau : *quatre, noir, paii, et manque* ! Cu cîtă aviditate privesc la mesele de joc, pe care sînt împrăștiți ludovici, frederici și taleri, la fișicurile de aur, atunci cînd lopățica crupierului le împrăștie în grămezi

407

arzînd ca jarul, sau la fișicurile de argint, lungi de un arșin, care se înșiruiau în jurul roții. Numai

apropiindu-mă de sala de joc, cu două încăperi înainte, când auzeam zîngănitul banilor împrăștiati, simt că mă apucă tremuriciul.

O, seara aceea, cînd m-am dus cu cei șaptezeci de guldeni la masa de joc, a fost și ea minunată. Am pornit cu zece guldeni și din nou cu *passee*. Am o prejudecată cu *passee*. Am pierdut. Îmi rămîneau șaizeci de guldeni în monezi de argint j m-am gîndit și am preferat zero. Am început să pun pe zero cîte cinci guldeni deodată ; la a treia miză ieși deodată zero ; era să mor de bucurie, căpătînd o sută șaptezeci și cinci de guldeni ; cînd cîștigasem o sută de mii de guldeni nu fusesem atît de fericit. Îndată am pus o sută de guldeni pe *iouge* — a prins ; toți două sute de *iouge* — a prins ; toți patru sute pe *noir* — a prins ; toți opt sute pe *manque* — a prins ; socotind ou ce avusesem, erau o mie șapte sute de guldeni și asta în mai puțin de cinci minute ! In asemenea momente uiți de toate insuccesele trecute ! Obținusem toate acestea, riscîndu-mi mai mult decît viața, am îndrăznit și am riscat — și iată-mă din nou în rîndul oamenilor !

■ Am închiriat o cameră la hotel și am stat pînă pe la ora trei, numărîndu-mi banii. Dimineța, cînd m-am trezit, nu mai eram lacheu ! M-am decis să plec în aceeași zi la Horn-burg : acolo nu fusesem lacheu și nu stătusem la închisoare. Cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului, m-am mai dus să pun doar două mize, nu mai mult, și am pierdut o mie cinci sute de florini. M-am mutat totuși la Homburg și iată că a trecut o lună de cînd mă aflu aici...

Trăiesc desigur într-o agitație permanentă, joc cu mizele cele mai mici și aștept ceva, calculez, stau zile întregi la masa de joc și *urmăresc jocul*, îl visez chiar, dar în ciuda tuturor acestora am sentimentul că sînt amorțit, de parcă m-aș fi împotmolit în mocirlă. Deduc aceasta din impresia pe care mi-a produs-o întîlnirea cu *mister Astley*. Nu ne mai văzusem de atunci și ne-am întîlnit întîmplător ; iată cum . s-a întîmplat. Treceam prin grădină și chibzuiaam că am rămas aproape iară ibani, că mai am cincizecizeci de guldeni și că, afară de asta, la hotelul unde ocupam o cămăruță am achitat de două zile nota în întregime. Îmi rămînea deci posibil 'itatea de a mă duce o singură dată la ruletă — dacă aveam să

408

cîștig puteam continua jocul ; dacă pierdeam — trebuia din nou să mă angajez ca lacheu, în cazul cînd n-aș fi găsit niște ruși care să aibă nevoie de un preceptor. Preocupat de acest gînd am trecut, în plimbarea mea zilnică prin parc și prin pădure, în ducatul vecin. Uneori mă plimbam în felul acesta cîte patru ceasuri și mă întorceam la Homburg ostentiv și flă-mînd. Abia am apucat să ies din grădină în parc că l-am văzut pe o bancă pe *mister Astley*. M-a zărit și m-a strigat. M-am așezat lîngă el. Observînd în atitudinea lui o oarecare distanță, mi-am temperat pe loc bucuria ; fiindcă la început fusesem nespus de fericit să-l văd.

— Va să zică ești aici ! Eram sigur că o să te întîlnesc, îmi spuse el. Nu te osteni să-mi povestești : știu, am aflat tot ; întreaga dumitale viață timp de un an și opt luni mi-e cunoscută.

— ' Tii ! Va să zică îți urmărești vechii prieteni ! i-am răspuns eu. Îți face cînstă faptul că nu-i uiți... Ia ascultă, totuși, îmi dai o idee, nu cumva dumneata m-ai răscumpărat de la închisoarea din Rulenburg, unde am stat pentru o datorie de două sute de guldeni ? M-a scos de acolo un necunoscut.

— Nu, o nu ; nu te-am scos din închisoarea de la Ruleten-burg, unde ai stat pentru o datorie de două sute de guldeni, dar am știut că ai stat la închisoare pentru o datorie de două sute de guldeni.

— Va să zică știi, totuși, cine m-a răscumpărat ?

— O nu, nu pot spune că știu cine te-a răscumpărat.

— Curios ; dintre rușii noștri nu mă cunoaște nimeni, și apoi nici nu cred că rușii de aici ar fi capabili să mă răscumpere ; numai acolo, la noi, în Rusia, pravoslavnicii îi răscumpără pe pravoslavnici. Eram sigur că a făcut-o vreun sucit de englez, din ciudățenie.

Mister Astley mă asculta oarecum mirat. Pare-se că se aștepta să mă găsească amărît și distrus.

— Mă bucur totuși să văd că ți-ai păstrat în întregime spiritul de independență și chiar buna dispoziție, rosti el cu un aer destul de neplăcut.

— ■ Asta înseamnă că în sinea dumitale scrișnești de ciudă că nu-s distrus și umilit, i-am spus eu, rîzînd. Nu mă înțelese îndată, dar, pricepînd, zîmbi.

409

— Îmi plac observațiile dumitale. vRecunosc în cuvintele acestea pe vechiul meu prieten de altădată, inteligent, entuziast și totodată cinic, numai rușii pot avea în ei, în același timp, atîtea trăsături diferite. Într-adevăr, omului îi place să-și vadă pe cel mai bun prieten umilit înaintea lui j pe umilînță se și bazează, în cea mai mare parte, prietenia ; și acesta e un adevăr vechi, cunoscut tuturor oamenilor înțe-

lepti. Dar în cazul de față, te asigur, sînt sincer bucuros să văd că nu te pierzi cu firea. Spune, n-ai de gînd să te lași de joc ?

— O, dracu să-l ia ! Am să mă las pe loc, numai că...

— Numai să-ți scoți paguba ? Eram sigur •, nu mai continua — știu — ai spus-o fără să vrei, prin urmare ai spus adevărul. Dar afară de joc n-ai nici o altă ocupație ?

— ■ Da, nici una...

■ Se apucă să mă supună unui examen. Nu mai știam nimic, aproape că nu răsfoiam ziarele și absolut în tot acest răstimp nu mai deschiseseam o carte.

— Te-ai abrutizat, observă el, nu numai că ai renunțat la viață, la interesele personale și sociale, la datoria de cetățean și de om, la prietenii dumitale (și totuși i-ai avut I), nu numai că ai renunțat la orice alt scop în afară de cîștig, dar ai renunțat pînă și la amintiri. Te țin minte într-un moment aprig, de mare încordare, al vieții dumitale ; dar sînt sigur că ți-ai uitat cele mai frumoase impresii de pe vremea aceea ; visele dumitale, cele mai arzătoare dorințe pe care le-ai putea avea acum nu merg mai departe de *pair* și *impair*, *rouge*, *noir*, douăsprezece mijlocii și așa mai departe, și așa mai departe — sînt sigur de asta !

— ■ Ajunge, ajunge *mister Astley*, te rog, te rog nu-mi mai aminti, strigai cu ciudă, cu ură aproape, află că n-am uitat absolut nimic ; le-am alungat numai din minte, pentru o vreme, chiar și amintirile, pînă cînd n-o să-mi îndrept Tadică situația ; atunci... atunci, o să vezi, am să învii din morți!

— Ai să mai rămîi aici încă zece ani, rosti el. Îți propun un pariu, să-ți aduc aminte de vorbele mele, dacă voi mai trăi pînă atunci, chiar aici, pe această bancă.

— Ajunge, l-am întrerupt eu cu nerăbdare, și ca să-ți dovedesc că nu-s chiar atît de uituc în ceea ce privește trecutul, dă-mi voie să întreb : unde se află acum *miss Polina* ? Dacă nu dumneata m-ai răscumpărat, atunci, precis, ea

410

a făcut-o. Din zilele acelea n-am mai avut nici o știre despre dînsa

— ■ Nu, o nu ! Nu cred să te fi răscumpărat ea. Se află acum în Elveția și mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă mai întrebi de dînsa, rosti el hotărît, iba chiar supărat.

— ' înseamnă că și pe dumneata te-a rănit foarte mult, am rîs eu, fără voie.

— *Miss Polina* e cea mai bună dintre ființele demne de cel mai mare respect, dar, îți repet, îmi vei face o mare plăcere încetînd să mă mai întrebi de dînsa. N-ai cunoscut-o niciodată și numele ei pe buzele dumitale mi se pare o insultă a sentimentului meu moral.

— ■ Așa, va să zică ! De altfel, n-ai dreptate ■, apoi, recunoaște despre ce altceva aș putea vorbi cu dumneata ? Doar în aceasta constau toate amintirile noastre. Nu te alarma, n-am nevoie să aflu nici un fel de chestiuni intime, secrete din viața dumitale... Mă interesează numai, ca să zic așa, situația exterioară a *missei Polina*, numai mediul în care se află dînsa acum. Mi-o poți comunica în două cuvinte.

— Mă rog, dar cu condiția să te limitezi la aceste două cuvinte. *Miss Polina* a fost bolnavă multă vreme ; și acum e bolnavă ; un timp a locuit împreună cu mama și cu sora mea în nordul Angliei. Acum șase luni bunica ei — îți aduci aminte, femeia aceea nebună — a murit și i-a lăsat ei personal o avere de șapte mii de lire. în prezent, *miss Polina* se află într-o călătorie împreună cu familia surorii mele, care s-a căsătorit între timp. Frățiorul și surioara ei au de asemenea viața asigurată prin testamentul bunicii și învață la Londra. Tatăl ei virteg, generalul, a murit acum o lună la Paris, în urma unui atac de apoplexie. *Mademoiselle Blanche* s-a purtat frumos cu el, dar a apucat să treacă pe numele său tot ce a căpătat el de la bunica... asta-i tot, cred.

— Dar Des Grieux ? Nu călătorește și el prin Elveția ? — ' Nu, Des Grieux nu călătorește prin Elveția și nu știu

unde se află ; afară de asta te previn, o dată pentru totdeauna, să eviți asemenea aluzii și apropiieri nedemne, altminteri vei avea neapărat de-a face cu mine.

— Cum ? ! în ciuda relațiilor noastre prietenești de altădată ? !

411

— • Da, în ciuda relațiilor noastre prietenești de altădată.

— Îți cer inii de scuze, *mister Astley*. Dar dă-mi voie, totuși : în asta nu-i nimic jignitor și nedemn ; doar n-o învinovățesc cu nimic pe *miss Polina*. Afară de asta, un francez și o domnișoară rusoaică, în general vorbind, constituie o apropiere, *mister Astley*, pe care noi doi nu vom reuși s-o lămurim, ori s-o înțelegem pe deplin.

— Dacă ești dispus să nu mai pomeniști numele lui Des Grieux alături de un alt nume, te-aș ruga să-mi explici ce înțelegi prin expresia : „un francez și o domnișoară rusoaică ?” Ce fel de „apropiere” e aici ? Și de ce anume un francez și neapărat o domnișoară rusoaică ?

— Vezi, ai devenit curios. Dar e o poveste lungă, *mister Astley*. Aici trebuie să cunoști multe în prealabil. De altfel, e o problemă importantă, oricât ar părea de caraghios totul la prima vedere. Un francez *mister Astley*, reprezintă o formă frumoasă, finisată. Dumneata, ca britanic, s-ar putea să nu fii de acord cu asta j eu, ca rus, de asemenea nu sînt de acord, să zicem, poate, măcar din invidie ; dar domnișoarele noastre pot fi de altă părere. Dumneata ai putea să-l consideri pe Racine artificial, afectat și desuet; nici nu te-ai apuca să-l citești, probabil. Și eu îl găsesc artificial, afectat și desuet și, dintr-un punct de vedere, caraghios ; dar e încântător, *mister Astley*, și, în special, e un mare poet, fie că ne place sau nu acest fapt. Forma națională a unui francez, în speță a unui parizian, a început să devină o formă frumoasă de pe vremea cînd noi eram încă niște urși sălbateci. Revoluția a moștenit nobilimea. Astăzi cel mai banal franțuz poate avea maniere, purtări, expresii, ba chiar și o gîndire cu cea mai frumoasă formă, fără a contribui la această formă nici cu inițiativa lui, nici cu inima, nici cu sufletul; toate acestea le-a cîpătat prin moștenire. În sinea lor pot fi mai superficiali decît cel mai superficial om și mai ticălos decît cel mai ticălos. Și acum, *mister Astley*, am să-ți spun că nu există pe lume ființă mai încrezătoare, mai sincer bună, decît o domnișoară rusoaică deșteptătică și nu prea fandosită. Des Grieux apărînd într-un rol oarecare, apărînd mascat, îi poate cuceri inima cu nespusă ușurință ; el dispune de o formă frumoasă *mister Astley*, și domnișoara ia această formă drept propria lui inimă, drept forma naturală a inimii și a sufletului său și n-o privește ca

412

pe o haină pe care a cîpătat-o ei prin moștenire. Spre niară dumitale neplăcere, trebuie să-ți mărturisesc că englezii, în ica mai mare parte, sînt stîngaci și grosolani, pe cînd rușii pot distinge cu destulă sensibilitate frumusețea și sînt atrași 'de ea. Dar ca să distingi frumusețea sufletului și originalitatea personalității, pentru asta e nevoie de incomparabil mai multă independență și libertate decît au parte femeile noastre și cu atît mai mult domnișoarele și în orice caz de mai multă experiență. Miss Polina însă — iartă-mă, ce-a fost spus o dată nu se mai poate lua înapoi — are nevoie de foarte, foarte mult timp de gîndire ca să te prefere pe dumneata ticălosului de Des Grieux. Va ajunge să te prețuiască, îți va deveni prietenă, își va deschide inima în fața dumitale •, dar în inima aceasta va domni totuși ticălosul odios, josnicul și meschinul 'cămătar Des Grieux. Va rămîne, poate, ca să zic așa, din pură încăpăținare și orgoliu, fiindcă același Des Grieux i-a apărut cîndva cu aureola unui marchiz delicat, a unui liberal dezamăgit și ruinat materialicește (oare ?), pentru că a ajutat familia ei și pe flusturatecul general. Toate tertipurile lui au fost descoperite mai tîrziu. Dar n-are importanță că s-au descoperit: ea îl vrea tot pe Des Grieux de altădată ■ — de asta are nevoie ! Și cu cît îl urăște mai mult pe Des Grieux cel de astăzi, cu atît mai mult îi e dor de cel de altădată, deși acela existase numai în imaginația ei. Dumneata ești fabricant de zahăr, *mister Astley* ?

— ■ Da, fac parte din administrația cunoscutei fabrici de zahăr *Lavei el comp*.

— Ei, vezi *mister Astley*. Pe de o parte ești fabricant de zahăr, iar pe de alta Apolo din Belvedere ; toate acestea nu se prea leagă. Pe cînd eu nu-s nici măcar fabricant de zahăr ; sînt numai un jucător mărunt la ruletă, ba am fost și lacheu, •ceea ce, precis, i-a și ajuns la cunoștință Polinei, fiindcă mi se pare că are informatori buni.

— • Ești îndârjit și de aceea proferezi toate aceste absurdități, rosti calm *mister Astley*, după o clipă de gîndire. Afară 'de asta, în spusele dumitale nu-i nimic original

— ■ De acord ! Dar tocmai asta-i îngrozitor, nobile prieten, că toate acuzațiile mele, oricît ar fi de învechite, de banale, de teatrale, sînt totuși adevăruri ! Totuși noi doi n-am reușit să obținem nimic !

413

— Este o absurditate josnică... fiindcă, fiindcă... ei bine, află atunci, rosti *mister Astley* cu o voce tremurătoare și scă-părînd din ochi, află atunci, om nerecunoscător și nedemn, meschin și nefericit ce ești, că am sosit la Homburg anume din însărcinarea ei, ca să mă văd cu dumneata, să stau de vorbă cu dumneata mult, îndelung și sincer și să-i transmit totul — simțămintele dumitale, gîndurile, speranțele și... amintirile dumitale !

— Oare ! Oare ? strigai eu și lacrimi îmi șiroiră pe obraji. Nu mi le puteam reține și asta mi se întîmpla, cred, pentru prima oară în viață.

— Da, nefericitule, ea te-a iubit și asta ți-o pot dezvălui acum fiindcă ești un om pierdut! Mai mult, dacă ți-aș spune chiar că te iubește pînă azi, tot ai rămîne aici ! Da, te-ai nenorocit singur. Ai avut

unele aptitudini, o fire vioaie și nu erai un om rău j ai fi putut deveni chiar folositor țării dumitale, care are atîta nevoie de oameni, dar vei rămîne aici și viața dumitale e sfîrșită. Nu te învinovățesc. După mine, toți rușii sînt astfel, sau înclinați să ajungă astfel. Dacă nu-i ruletă, se găsește altceva, asemănător. Excepțiile sînt extrem de rare. Nu ești dumneata primul care nu înțelegi ce înseamnă munca (nu mă refer la poporul dumitale). Ruleta e un joc cu precădere rusesc. Pînă acum ai fost un om cinstit și ai preferat mai curînd să te angajezi lacheu decît să furi... "dar mi-e groază să mă gîndesc ce se poate întîmpla pe viitor. 'Ajunge, rămîi cu bine ! Ai, desigur, nevoie de bani ? Oîțe, ia de la mine zece ludovici, mai mult nu-ți dau, fiindcă tot ai să-i pierzi. Primește-i și rămîi cu bine ! Dar ia-i odată ! — Nu, *mister Astley*, după toate cîte s-au spus...

— ■ Pri-meș-te-i ! strigă el. Sînt convins că ți-ai păstrat ^Nîncă demnitatea și ți-i dau ca un prieten unui prieten adevărat. Dacă aș fi putut crede că te vei lăsa imediat de joc, că vei părăsi Homburgul și vei pleca în patria dumitale, aș fi fost gata să-ți dau pe loc o mie de lire, ca să poți începe o nouă carieră. Dar tocmai de aceea nu-ți dau o mie de lire, ci numai zece ludovici, fiindcă, în clipa de față, o mie de lire sau zece ludovici sînt pentru dumneata absolut același lucru; tot ai să pierzi. Primește și xămîi cu bine.

414

— îi primesc, dacă-mi dai voie să te îmbrățișez la despărțire.

— O, cu plăcere !

Ne-am îmbrățișat cu sinceritate și *mister Astley* plecă.

Nu, n-are dreptate ! Dacă am fost aspru și stupid în ceea ce-i privește pe Polina și Des Grieux, atunci el e aspru și pripit în ceea ce-i privește pe ruși. De mine nu zic nimic. De altfel... de altfel, deocamdată nu-i de loc vorba de asta. Toate acestea sînt numai vorbe, vorbe și iar vorbe, or e nevoie de fapte !

Principalul e acum Elveția ! Chiar mîine — o dacă s-ar putea să plec acolo chiar mîine ! Să renasc, să învii. Trebuie să le dovedesc... Să știe Polina că mai sînt în stare să devin om. E de ajuns numai... azi e însă tîrziu, dar mîine... O, am o presimțire și nu se poate să fie altfel ! Am acum cincisprezece ludovici, or eu am început și cu cincisprezece guldeni ! Dacă aș începe cu băgare de seamă... dar sînt eu oare, sînt oare pînă într-atît de copil ? Parcă nu înțeleg că sînt un om pierdut ! Și totuși, de ce nu m-aș putea reface ? Da ! E de ajuns ca măcar o dată în viață să fiu socotit și răbdător — și asta-i totul ! E de ajuns să fiu tare măcar o singură dată și într-un singur ceas îmi pot schimba întreaga soartă !

Principalul e să fiu tare. N^am decît să-mi amintesc că mi s-a mai întîmplat ceva în acest gen acum șapte luni, la Ruletenburg, înainte de a pierde totul. O, a fost o minunată pildă de fermitate : pierdusem atunci tot, tot... Ies din cazinou, mă uit, în buzunarul de la vestă se mai mișcă un gulden : „Aha, înseamnă că voi avea cu ce să prînzesc !" m-am gîn-dit, dar, după ce-am făcut vreo sută de pași, m-am răzgîndit și m-am întors. Am pus guldenul acela pe *manque* ,(de data acea a fost pe *manque*) și, zău, e o senzație deosebită atunci cînd, singur pe meleaguri străine, departe de țară, de prieteni, neștiind ce vei mîncă azi, mizezi pe ultimul, unicul gulden ! Am cîștigat și peste douăzeci de minute am ieșit din cazinou cu o sută șaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt autentic ! Iată ce poate să însemne uneori -ultimul gulden ! Dar oe s-ar fi întîmplat dacă m-aș fi descurajat, dacă n-aș fi avut curajul să îndrăznesc ?...

Mîine, de mîine se vor isprăvi toate !